

12003

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ANABİLİM DALI

ASKER MEKTUPLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Nejat GÖYÜNÇ

Hazırlayan
Mustafa ARIKAN

Konya - 1990

" Ey Türkler'in Ulu Tanrısı! Ey şu öten kusun, şu gezen ve meleyen koyunun, şu secde eden yeşil ekin ve otların, şu heybetli dağların Hâliki! Sen bütün bunları Türkler'e verdin. Yine Türkler'de bırak. Çünkü böyle güzel yerler, seni takdîs eden ve seni ulu tanıyan Türkler'e mahsus-tur.

Ey benim Yarabbim! Şu kahraman askerlerinin bütün dilekleri; ism-i celâlini İngilizler'e ve Fransızlar'a tanıtmaktır. Sen bu şerefli dileği ihsan eyle ve huzurunda titreyerek, böyle güzel ve sakin bir yerde sana dua eden biz askerlerin süngülerini keskin, düşmanlarını zaten kahrettin ya, bütün bütün mahveyle! "

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar.....	V
Önsöz.....	VI
Giriş.....	1

Birinci Bölüm

ASKER MEKTUPLARININ ŞEKİL ve MUHTEVA
YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

I. Mektupların Şekil Yönünden İncelenmesi

A. Mektuplarda Kullanılan Kâğıt ve Zarflar.....	3
B. Mektuplarda Adres.....	4
1. Müvezzi Notları.....	6
C. Mektupların Geldiği Yerler ve Şahıslar	
1. Mektupların Geldiği yerler.....	6
2. Mektup Gönderen Askerler ve Rütbeleri.....	8
D. Mektupların Gönderildiği Yerler ve Şahıslar	
1. Mektupların Gönderildiği Yerler.....	9
2. Mektupların Gönderildiği Şahıslar ve Müesseseler....	11
E. Mektuplarda Tarih.....	11
F. Mektuplarda İmzâ.....	12
G. Der-kenar ve Hâşiyeler.....	13

II. Mektupların Muhteva Yönünden İncelenmesi

A. Dil ve Üslûp.....	16
1. Mektuplarda Hitap.....	16
2. Mektuplarda Başlangıç.....	18
3. Mektuplarda Hâtime.....	21
4. Kalıplaşmış Kelime ve İfâdeler.....	22
B. Duygu ve Düşünceler	

III

1. Esâret.....	24
2. Gurbet-Hasret.....	26
3. Sitem.....	27
4. Cihad Mefkûresi-Vatan ve Millet Sevgisi.....	29
5. Duâlar.....	33
C. Sosyal Hâdiseler.....	34
III. Âileden Askere Yazılan Mektuplar.....	37
IV. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Usera Komisyonuna Yazılan Mektuplar.....	39
Sonuç.....	42

İkinci Bölüm

MEKTUPLAR

(metin)

I. Askerden Aileye Yazılan Mektuplar

A. Fransa'dan Yazılan Mektuplar.....	44
B. Hindistan'dan Yazılan Mektuplar.....	49
C. Irak'tan Yazılan Mektuplar.....	65
D. Kıbristan Yazılan Mektuplar.....	98
E. Mısırdan Yazılan Mektuplar.....	102
F. Rusya'dan Yazılan Mektuplar.....	128
G. Yunanistan'dan Yazılan Mektuplar.....	131
H. Yazıldığı Yer Tespit Edilemeyen Mektuplar.....	133
I. Terhis Olmuş Bir Askerin Mektubu.....	135
II. Âileden Askere Yazılan Mektuplar.....	139
III. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Usera Komisyonuna yazılan Mektuplar.....	151

Üçüncü Bölüm

EKLER

I. Bir Çanakkale Şehidinin Son Mektubu.....	IX
II. Tablolar	XLI
III. Mektuplar - Belgeler	XVI
BibliyografyaXXXIII

KISALTMALAR

Ank.	: Ankara
Basm.	: Basımevi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Derg.	: Dergisi
Geld.	: Geldiği
Gönd.	: Gönderilen
H.A.C.U.K.	: Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Userâ Komisyonu
İ. B.	: İkinci Bölüm
İst.	: İstanbul
Ks.	: Kısım
m. n.	: mektup numarası
s.	: sayfa
Ü. B.	: Üçüncü Bölüm
Yay.	: Yayınları

ÖNSÖZ

Çalışmamızın konusunu teşkil eden "asker mektupları" Ankara'da Kızılay Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunmaktadır. Arşiv'de, tam bir tasnif çalışması ve düzenleme henüz yapılmamıştır.

Askerden âileye ve âileden askere yazılmış bulunan 85 civarında mektup, arşiv çalışmalarımız sırasında, tesâdüfen bir torba-zarf içerisinde bulunmuştur. Askerler ve asker âileleri tarafından Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Userâ Komisyonu'na yazılan mektuplar; arşivlenmiş bulunmakta ve klâsörler içerisinde muhafaza edilmektedirler. Bu klâsörlerde, esir Türk askerleri, askerlerin âileleri ve diğer müesseselerle yapılan yazışmaları hâvî belgeler muhafaza edilmektedir. Bunların da tam bir tasnîfinin yapıldığı söylenemez. Sâdece senelere göre klâsörleşmiş ve bâzı klâsörlere numara verilmiş bulunmaktadır.

Asker mektuplarının ekseriyetinde, noktalama işâretleri kullanılmamıştır. Biz, çalışmamızın ikinci bölümünde verdiğimiz mektup metinlerinde; cümle sonlarında sâdece " nokta " işâretini kullandık. Kısmen noktalama işâretlerinin kullanıldığı mektuplarda, mektupların orijinâline sâdik kaldık.

Mektuplarda yer alan hitâp, târih, imzâ, hâşiye ve derkenarları sayfa düzeni içerisinde, buldukları yerlerde göstermeye çalıştık.

Okunuşlarında tereddüt edilen; bakma imkânı bulabil-

diğimiz atlaslarda yer almayan şehir, kasaba ve köy adlarını, metnin orijinâlinde yazıldığı şekilde, parantez içinde verdik.

Yetmiş seneyi aşkın bir süre önce yazılan mektuplarda, bazı kelime ve cümlelerin okunamayacak derecede silik olması sebebiyle; okunamayan kelimeleri, parantez içerisinde üç nokta; cümleyi, parantez içerisinde sıralı üç adet üç noktaya ile gösterdik.

Kelime sonlarında yazılmayan harf ve heceleri, -mânâyı tamamlamak bakımından- kelime sonuna, parantez içerisinde, aldık.

Dönemin imlâ husûsiyetlerine uygun olarak; eski harfli mektup metinlerinin verildiği ikinci bölümde, kelimelerin yeni harfle yazılışlarında, eski harfli imlâlarına sâdık kaldık. Meselâ; "edüp", "amuca", "ayruca", "içün" gibi.

İkinci bölümde yer alan mektup metinlerinden, birinci bölümde yapılan alıntılarda, kısmî transkripsiyon cihetine gitmedik.

Mektuplardaki imlâ yanlışlıklarını göstermek bakımından; üçüncü bölümde, mektup metinlerinin orijinâlinde, yanlış yazılan kelimelerin altını çizerek, gösterdik.

Bu çalışma vesilesiyle; Birinci Cihan Harbi'nde senerce savaşmış, esîr düşmüş, binbir meşakkât içerisinde esâret hayâtı yaşamış ve belki de "gurbet âlemlerinde" şehîd olmuş ecdâdımıza, borcumuzu, bir nebze ödemek gayretinde bulunduk.

Târihimizin ve kültürümüzün, arşivlerin tozlu rafları arasında kalmış değerlerine ulaşmak gayretimize vesîle olan

bu çalışmayı tarafıma tevdi eden, çalışmalarım müddetince, engin bilgi ve tecrübelerinden, sabırla, faydalanma imkânı tanıyan Muhterem Hocam Prof. Dr. Nejat GÖYÜNÇ Bey'e, kıymetli fikirlerinden istifâde ettiğim Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN Bey'e, Arapça olarak yazılmış mektupların tercümesi zahmetine katılan Mehmet EMİNOĞLU Bey'e ve bu konuda çalışma imkânı tanıyan Kızılay Genel Müdürlüğü'ne teşekkürlerimi arz ederim.

Konya, 1990

GİRİŞ

Târih; bir milletin hâfızasıdır. Onun mevcûdiyetinin sırlarını, esaslarını saklar ve nesillere sunar. Bir "destan-tarih"e sahip Türk milletinin târihinin her safhası, her ânı üzerinde sayısız araştırmalar yapmak imkânını tanır. Çünkü; Türk milleti kadar engin bir târihe, zengin bir kültüre sahip başka bir millet yoktur, diyebiliriz.

Engin Türk târihinin, Türk kültürünün en zengin safhasını Osmanlı Devleti teşkil eder. Dünya üzerinde, Osmanlı kadar övülen başka bir millet yoktur ve bu övgüye sâdece; Türk'ün kendisi katılmaz. Cihân târihindeki ömrünü tamamlayan Osmanlı Devleti, târih sahnesinden çekilirken bile, üç kıt'adaki toprakları üzerinde, "destan-târihimiz"e yeni sayfalar ekler.

Yaşadığımız, bir de yazdığımız târihimiz vardır. Yazılan târih; yaşanan târihin çok az bir kısmını gün ışığına çıkarır. Yaşanılan târih; vesîkalarla, belgelerle ölümsüzleşir. Vesîkalara müstenid tarih ve burada saklı kültür; milletin hayat tarzı, inançları, kıymet hükümleri, duygu ve düşüncelerinin bilinmesi târih şuûrunun, millî şuûrun teşekülüne ve temâyüz etmesine vesîle olur.

Mektup; insanlar arasındaki içtimâî münâsebetlerden, ferdî ve içtimâî mes'eleler üzerinde düşünce alış-verişi ihtiyâcından doğmuş bir ifâde tarzıdır.¹

¹ Kemal Demiray, "Tanzimattan Günümüze Değın Mektup", Türk Dili Dergisi Mektup Özel Sayısı, Ank. 1974, s.88

Özel, resmî ya da başka şekillerde yazılmış mektuplar, kültürümüzün; Türk dilinin, edebiyâtının, Türk insanının duygu ve düşüncelerinin yer aldığı kıymetlerdir. Edebiyatımızda mektup türünde verilmiş pekçok eser bulunmaktadır. Resmî ve edebî mektuplar ile ilgili eserler verilmesi; Nâmık Kemâl, Ziyâ Gökalp, Ömer Seyfettin ve diğer edîplerimizin mektuplarının yayınlanmasının yanında; üzerinde ehemmiyeti hâiz çalışmalar yapılmayan mektuplar "asker mektupları"dır.

Asker mektupları; halk mektuplarıdır. Halkın dilini, kıymet hükümlerini, hayat tarzını, duygu ve düşüncelerini bu mektuplarda buluruz. Bu çalışmada bahis konusu mektupların; Birinci Cihan Harbi'nde esir düşmüş Türk askerleri tarafından, vatanlarından çok uzaklarda, esâret hâlet-i rûhiyesi ile yazılmış olması onları daha da değerli kılar. Bu mektuplar; târihi yapanların târihi yazmasının birer ifâdesidirler. Biz, onlarda, halkın kullandığı dilin inceliklerini, harp senelerinin sıkıntılarını, Türk insanının rûh dünyasını, duygu ve düşüncelerini bütün derinlikleriyle buluruz.

Birinci Bölüm

ASKER MEKTUPLARININ ŞEKİL ve MUHTEVA YÖNÜNDEN
İNCELENMESİ

I. MEKTUPLARIN ŞEKİL YÖNÜNDE İNCELENMESİ

A. MEKTUPLARDA KULLANILAN KÂĞIT ve ZARFLAR

Mektupların geldikleri yerlere göre, kullanılan kâğıt ve zarflarda farklılıklar görülmektedir. Aynı yerden gelen mektuplarda ise, kullanılan malzeme bakımından büyük benzerlikler vardır. Bütün mektuplarda dikkâti çeken husûsiyet; kullanılan kâğıt ve zarfların, günümüz haberleşmelerinde kullanılan mektup kâğıt ve zarflarına göre daha kaliteli oluşudur.

Kıbrıs ve Hindistan'dan gönderilen mektuplarda, düz, çizgisiz kâğıt ve sâde bir zarf kullanılmıştır.¹ Zarf üzerinde adresin yazılacağı yer ile ilgili bilgi verilmektedir.²

Irak'tan gönderilen mektuplarda kullanılan kâğıt ve zarflar, genellikle Kıbrıs ve Hindistan'dan gönderilenler gibidir. Fakat Bağdad ve Basra'dan gönderilen bâzı mektuplarda değişik kâğıtlar kullanılmıştır. Bağdad'dan gönderilen mektubun zarfı yoktur; kâğıt, zarf-kâğıt olarak kullanılmıştır.³ Basra'dan gönderilen diğer mektupta değişik bir kâğıt görmekteyiz. Kâğıdın sol üst köşesinde, mektup yazan iki Hintli asker resmedilmemiş ve resmin yanına gönderici ile bilgilerin yazılacağı yerler belirtilmiştir.⁴

Mısır'dan gönderilen mektuplarda, tek tip mektup kâ-

¹ Bkz., Ü.B., s. XVI

² Bkz., Ü.B., s. XVII

³ Bkz., Ü.B., s. XVIII

⁴ Bkz., Ü.B., s. XIX

ğıdı kullanılmıştır. Kâğıdın bir yüzü, gönderenin ve alıcının adreslerinin yazılmasına ayrılmıştır. Diğer yüzü çizgilidir ve mektup metninin buraya yazılmasına dâir not vardır. Katlanıldığı zaman zarf hâlini almakta, zarfın bir yüzünde gönderenin, diğer yüzünde gideceği yerin adresi yer almaktadır. Kâğıdın her iki yüzünde de, kâğıdın nasıl kullanılacağına âit bilgiler bulunmaktadır.⁵

Rusya'dan yazılan iki mektup, kartpostal şeklindedir. Vladivostok'tan gönderilen mektup kâğıdının üstünde Japonca ibâreler bulunmaktadır.⁶

Yunanistan'dan gönderilen ve âileler tarafından askerlere gönderilen mektuplarda değişik kâğıt ve zarflar kullanılmıştır.

B. MEKTUPLARDA ADRES

Esîr Türk askerlerinin memleketleri ile haberleşmelerinin Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Userâ Komisyonu tarafından sağlanması sebebiyle; adreslerin yanında genellikle "Dersaâdet tarîkiyle" notu yer almaktadır. Ayrıca, bâzı mektuplarda, mektubun "Userâ Komisyonu" vasıtasıyla gideceği yere ulaştırılacağına dâir notlar düşülmektedir. Bu husûs:

"Dersaâdet'de Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Userâ Komisyonu vâsitasıyla" şeklinde ve buna benzer şekillerde ifâde edilmektedir. Bu nota müteâkiben adresler yazılmaktadır.

⁵ Bkz., Ü.B., s. XX-XXI

⁶ Bkz., Ü.B., s. XXII

Adresler yazılırken sırasıyla vilâyet, sancak, kazâ, nâhiye, karye adları zikredilmekte daha sonra gideceği şahsın adı yazılmaktadır. Bâzı mektuplar, gidecek şahsa, bir tanıdık vâsıtasıyla ulaştırılır:

"Dersaâdet tarîkiyle

İzmir Vilâyeti'nde Bergama Kazası'nın Poyracık Nâhiyesi'nde Eniştem Kestaneci Osman Ağa'ya mahsûs",

" Dersaâdet'de Fâtiî Zincirlikuyusu'nda Merhûm Zühdü Beğ'in Konağı'nda Hemşîrem İclâl Hanım'a takdîm" ,

" Konya Vilâyeti Kayıklı Kahve Civarında Bakkal Dükkanında Alkaranlı Ali Çavuş Vâsıtasıyla Alkaran Karyesi'nde Yazıcıoğullarından Mehmed oğlu Birâderim Mustafa Ağa'ya mahsûs",

Yukarıda misâl olarak verilen adreslerde görüleceği üzere; yer ve şahıs adları belirtildikten sonra "takdîm" ve "mahsûsdur" ifâdeleri ile, gönderilen şahsa âidiyyet bildirilmektedir.

Askerlerin buldukları yerlerin adresleri yazılırken yine aynı tarz dikkâti çekmektedir. Sırasıyla ülke, şehir, kamp adı ve esir numarası verildikten sonra ad zikredilmektedir:

"Hindistan'da Bellary Esîr-i Harp Karargâhı'nda Altıncı Bölük'de 1411 numrolu Postabaşı Salih Efendi oğlu İzzet Efendi" ⁷

⁷ Bkz., İ.B., s. 51

1. Müvezzî Notları :

Zarf üzerinde müvezziler tarafından düşülmüş çeşitli notlar bulunmaktadır. Bu notlarda; mektubun sahibine ulaştırılmama sebebi ve "mahrecine iâde" notu ile Userâ Komisyonu'na geri gönderilmektedir.

Tespât edilebilen bâzı müvezzî notları şöyledir:

" Mezkûr adam Malatya'ya gittiğinden mahrecine iâde kılındı ",

" Harîkden müteharrik olup neden nakl-i hâne ettikleri bilindiğinden iâdesi için"

" Mûm-i ileyh Sâlih Beğ Ankara'ya gittiğinden hânesini nakl-i hâne ettiği ve hânelerinde kimse bulunmadıkları iskâtındaki komşulardan bilhassâ anlaşılmıştır ve adres bırakup gitmediklerinden mahrecine iâde ",

" Mahrecine iâde "

" Mülgâdır. Mahrecine iâde"

" Jandarma Kolu lağvedilmiş olduğundan mahrecine iâde ".

C.MEKTUPLARIN GELDİĞİ YERLER ve ŞAHISLAR

1. Mektupların Geldiği Yerler:

Mektupların ekseriyeti İngiliz esiri Türk askerlerine âittir. Askerler tarafından ailelerine ve Userâ Komisyonu'na yazılan mektupların büyük kısmı 1919 yılında İngilizlerin e-

linde bulunan Irak, Mısır ve Hindistan'daki esir kamplarından gönderilmektedir.⁸

Hindistan'da Bellary; Irak'da Bağdad, Basra ve Kutu'l-Amâre; Mısır'da Kahire ve İskenderiye'de on binlerce Türk esirinin bulunduğunu, askerlerin esir numaralarından anlamaktayız.

Avrupa'da Fransa, İtalya ve Yunanistan'da; Kıbrıs Adası'nda; Sibirya'da Türk esirleri bulunmaktadır.

Rusya'da Vladivostok şehrinde gönderilen bir mektupta asker, Japonların idâresi altında bulduklarından bahsetmektedir. Vladivostok, Japon Denizi kıyısında bir Rus şehridir. 1905 Rus-Japon Harbi neticesinde Portsmouth'ta yapılan anlaşma gereği, Japonlar'ın idâresine geçmiş olabilir.⁹

Vatan ve millet için savaşan; bu uğurda dünyanın dört bir bucağında, Asya'da, Afrika'da, Avrupa'da esâret hayâtı yaşayan, Vladivostok'a kadar tâlihin sürüklediği ve belki de vatanından uzakta, Yemen çöllerinden Fransa ortalarına, Güney Hindistan'dan Japon Denizi kıyılarına kadar uzanan bir coğrafyada, vatan ve âile hasretiyle tutuşmuş, can vermiş Türk'ün varlığından bizi haberdâr eden bu mektuplar, birer ibret vesikası olarak karşımıza çıkarlar.

Diğer mektuplardan farklı olarak; terhîs olmuş bir Türk askeri, memleketine dönerken uğradığı Batum'un güzelliklerini anlatır:

⁸ Bkz., Ü.B., Tablo 1, s. XII

⁹ A.Halûk Ülman, Birinci Dünya Savaşına Giden Yol ve Savaş, s.158

"93 tarihinde Batum gibi şirin ve nezâfetlü, vâridâtı pek çok olan bir şehri tekrâren Cenâb-ı Hakk istirdâdı nasîp edüp şimdilik ziyâret etdim. Bizim taht-ı himâyede bulunur: Batum'da bir çok tecrûbe-gân 93'den kalmış" ¹⁰

O devirde "Batum, Karadeniz sahilinde geniş ve muntazam caüdeleriyle, temiz yüzlü binalariyle, güzel vitrinli dükkanlarıyla Avrupâî bir kasaba idi..... Kasaba'nın güzel bir parkı ve güzel bir iklimi vardı." ¹¹

Mektupta bahsedilen "93'ten kalma tecrûbe-gânlar"; 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi gâzileridir. Binbir eziyet ve cefânın çekildiği esâret hayâtından sonra sağ kalabilen ve esâret dönüşü Batum'da kalan Türk olsa gerektir.

Bu savaş; dünya harp târihinde kara bir lekedir. Türk esirlerine revâ görülen muâmele, Plevne'de ölen insanların kemiklerinden gübre elde etmek için 30 ton kemiğin Plevne'den Bristol Limanı'na getirildiğini, devrin Bristol Gazetesi yazar. ¹²

2. Mektup Gönderen Askerler ve Rütbeleri:

Askerlerin yazdığı toplam 88 mektuptan hareketle bir tasnîf yapıldığı zaman; erlerin çoğunlukta olduğunu görmekteyiz. Sayı itibariyle erleri, tağmenler tâkîp etmektedir.

¹⁰ Bkz., İ.B., s. 135

¹¹ Hilmi Uran, Hatıralarım, s.89

¹² Turhan Şahin, Öncesiyle ve Sonrasıyla 93 Harbi, s.136

Bunların yanında Yarbay, Binbaşı, Yüzbaşı, Başçavuş, Çavuş ve Onbaşılar da bulunmaktadır.¹³

Mektuplarda rütbeler, devrin askerî tâbirleri ile karşımıza çıkmaktadır. Mektuplarda geçen rütbeler ve şimdiki karşılıkları şöyledir:

Kaymakam	:	Yarbay
Binbaşı	:	Binbaşı
Yüzbaşı	:	Yüzbaşı
Mülâzım-ı Evvel	:	Üsteğmen
Mülâzım-ı Sâni	:	Teğmen
Başçavuş	:	Başçavuş
Çavuş	:	Çavuş
Onbaşı	:	Onbaşı
Er	:	Er

Ayrıca, mektuplarda Postabaşı, Bölük Emîni gibi ünvanlar da yer almaktadır.

Bâzı mektuplarda, askerlerin rütbeleri zikredilmediği için, herhangi bir tespît yapılamamıştır.

Er ve erbaşların yanında, rütbeli Türk esirlerinin de bulunması; muhteva bakımından asker mektuplarını zenginleştirmektedir.

D. MEKTUPLARIN GÖNDERİLDİĞİ YERLER ve ŞAHISLAR

1. Mektupların Gönderildiği Yerler:

Mektuplar; ekseriyetle Anadolu vilâyetlerine gönde-

¹³ Bkz., Ü.B., Tablo 2, s. XIII

rılmıştır. İstanbul ve İzmir vilâyetleri civârına daha çok mektubun gönderildiğini görmekteyiz. Çoğunluk itibâriyle bu şehirleri Konya ve Edirne tâkîp etmektedir. Birinci Cihan Harbi yıllarında Manisa, İzmir Vilâyeti'ne bağlı bir sancaktır. Bergama da Manisa Sancağı'na bağlı bir kazâdır. Askerlerden âileye yazılan 77 mektuptan 14 tanesinin Bergama'ya gönderilmesi dikkâtimizi çekmektedir. Hindistan, Irak ve hattâ Vladivostok'tan Bergama'lı askerlerin mektubu gelmektedir.

Anadolu vilâyetlerinin yanında Horpîşte, Kavala, Koğaz, Varna gibi Balkan ve Humus, Şam, Musul gibi Arap vilâyetlerine mektupların gönderildiğini görmekteyiz.¹⁴

Birinci Cihan Harbi'nde özellikle Irak Cephesi'nde, Türk askerleriyle birlikte İngilizler'e karşı çarpışan Araplar'ı görmekteyiz.¹⁵ Ekseriyeti Osmanlı'ya ihânet ederek, İngilizler'le işbirliği yapan Araplar'ın yanında; Türk askerlerinin safında yer alan Araplar'ın bulunması, İslâm'ın cihâd mefkûresine ve ahde vefâ duygusuna bağlanabilir.

Müslüman tebânın desteğini sağlamak maksadıyla, Osmanlı Devleti tarafından ilân edilen " Cihâd-ı Ekber "in ve yayınlanan fetvâların gâyesine ulaştığı söylenemez.¹⁶ Çünkü, Arap Dünyası, yüzyıllarca kendisine hak, adalet ve refah götüren Osmanlı'ya ihânet ederek O'nu arkasından hançerlemiştir.

¹⁴ Bkz., Ü.B., Tablo 3, s. XIV

¹⁵ Y.Hikmet Bayur, Türk İnkılap Tarihi, C.3 Ks.3, s.96-97

¹⁶ _____, a.g.e., C.3 Ks.1, s.320-325

2. Mektupların Gönderildiği Şahıslar ve Müesseseler:

Askerler tarafından yazılan 90 mektuptan 77 tanesi asker âilelerine, 12 tanesi Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Userâ Komisyonu'na, 1 tanesi Bursa Polis Müdüriyeti'ne gönderilmiştir.

Âile fertleri içerisinde Birâder, Peder ve Vâlide'ye yazılan mektuplar daha çoktur. Bunları âile içinden Refîka, Oğul, Hemşîre; akraba çevresinden Amca, Dayı Hala ve Enişte tâkîb etmektedir. Âile ve akrabaların yanında arkadaşlara ve âile dostlarına yazılan mektuplar da bulunmaktadır. ¹⁷

Userâ Komisyonu'na yazılan mektuplar; âileden haber isteyen askerlerin, bu isteklerini dile getirdikleri arz-ı hâl mâhiyetindedirler.

E. MEKTUPLARDA TÂRİH

Çalışmamızda yer alan mektupların ekseriyeti 1335-1919 senesinde yazılmışlardır. Mektuplarda, atılan târihlerden hicrî takvimin kullanıldığını anlamaktayız. Mektuplar; genellikle 1919 yaz ve güz aylarında yazılmışlardır.

Mektuplarda tarih; ekseriyetle metnin bitimine atılmaktadır. Sayfa düzeni içerisinde, kâğıdın sol üst köşesine atılan tarihlere de rastlamaktayız. Atılan târihler genellikle:

" Fî 16 Ağustos Sene 335"

şeklindedir. Klâsik üslûbun dışında atılan bâzı târihleri

¹⁷ Bkz., Ü.B., Tablo 4, s. XV

şöyle tespît ettik:

" Bellary
29 Ağustos 335 " ,

" Hindistan : Bellary'den
13, Eylül, $\frac{335}{919}$ " ,

" Basra'dan
6 Ağustos Sene 335 " ,

" Fî 13 / Ağustos / 335
Basra Userâ Karargâhı'ndan "

" 9 / 2 / 35 " ,

" İ s t a n b u l
4 / 10 / 919 " .

Bâzı târihlerde; târihle birlikte mektubun yazıldığı yer de belirtilmektedir. Hicrî târihlerin yanında mîlâdî târihlerde göze çarpmaktadır.

F. MEKTUPLARDA İMZÂ

Mektuplarda imzâlar; metnin bitiminde târihi müteâkip veya târihin altında yer almaktadırlar. Bâzı mektuplarda imzâ yerine mühür görülmektedir. Bu da, askerin okuma yazma bilmediğini, mektûbun bir başkası tarafından yazıldığını göstermektedir.¹⁸

¹⁸ Bkz., Ü.B., s. XXIII

İnzâ yerine, bâzı mektuplarda isim yazılmıştır. Burada isimden önce, mektup yazılan şahsa olan akrabalık derecesini bildirir ifâdelere restlanılmaktadır:

" El-dâ'î Kardeşiniz

Mehmed 'Osman " gibi.

İnzâlardan önce; yazanın rütbesi, memleketi, adresi ve hattâ mezûniyetini belirtir ifâdeleri görürüz:

" Basra Userâ Garnizonu'ndan On Sekizinci Bölük'den
51130 numrolu Mülâzım Mustafa Necâti " ,

" Eskizağralı M. Bahâeddin " ,

" Hukuk Mezûnlarından

Mehmed Nûri " gibi.

Bâzı imzâlardan önce;

" Esîr Oğlunuz " ,

" Hasret-zede Mahdûmunuz "

gibi sıfatlarda kullanılmaktadır.

G. DER-KENÂR ve HÂŞİYELER

Mektuplarda asıl metnin dışında; kâğıdın üstünde, altında veya kenarında ek, çıkma yazılara rastlanılmaktadır. Bunlar; mektup bitirildikten sonra hâtıra gelen bâzı hususları eklemek, bu şekilde yazılan notların tâlî hususlar olduğunu düşünerek hareket etmek gibi sebeplerden veya kâğıt yetersizliğinden, bu şekilde yazılmaktadırlar.

Konuları genellikle, mektûba cevâb isteme, sonradan hâtırlanan birisine selâm yollama, askerin yanında bulunan

hemşehrîlerinden onların âilelerine yollanan selâmlar, bâzı husûslarda mâlûmât isteme, kendisi ve muhâtabı için temennîlerdir.

Mektupların birçoğunda, metnin altında, hâşiye şeklinde askerın adresi verilmektedir. Mektuplarda rastlanılan ilgi çekici der-kenâr ve hâşiyelerden bâzıları şöyledir:

" Ve yeni Dâmâdınız orada ise Mustafa Ağa'ya selâm ederim. Belki O'ndan ayda bir iki mektûb."

" Hindistan'da Bellâry Esîr-i Harp Karargâhı'nda Altıncı Bölük'de 1411 Numrolu Postabaşı Salih Efendi oğlu İzzet Efendi " 19,

" Duânız berekâtıyla yakın vakitte biz de kurtulur geliriz Dayıcığım inşaallah " 20,

" İki kıt'â mektûb gönderdim. Haberiniz olsun." 21

" Seyyid Ali'nin Abidin Ondokuzuncu Userâ-yı Osmâniye Taburu'nda. Mektûb ile görüşüyorum." 22

" Birâderim inşaallah an-karîbü'z-zaman bize Cenâb-ı Hak salâhlarımızı nasîp eylesün. Ne edelim. Tâlihimiz böyle imiş. Bu senin hakkında belki hayırlıdır." 23

" Hâşiye:

Muhterem Ağabeğim Emin Beğe de mektûb gönderdim. Bit-tabî mesâfenin bu'diyyeti dolayısıyla cevâbı henüz vürûd etmemiştir."

19 Bkz., İ.B., s. 51; Ü.B., s. XXIV

20 Bkz., İ.B., s. 50; Ü.B., s. XXV

21 Bkz., İ.B., s. 62; Ü.B., s. XXVI

22 Bkz., İ.B., s. 65; Ü.B., s. XXVII-XXVIII

23 Bkz., İ.B., s. 74; Ü.B., s. XXIII

" Cevâblarınıza sür'atle muntazırım. Hemşîremden de acele cevâb beklerim. " 24

Bâzı mektupların altında ve kâğıdın diğer yüzlerinde yer alan hâşiyelerde, asker, yanında bulunan memleketlisi esirleri tek tek sayar ve onların selâmlarının âilelerine ulaştırılmasını ister. 25

24 Bkz., İ.B., s. 82 ; Ü.B., s. XXIX

25 Bkz., İ.B., s. 92-96 ; Ü.B., s. XXX

II. MEKTUPLARIN MUHTEVA YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

A. DİL ve ÜSLÛP

Asker mektupları, halk mektuplarıdır. Edebî mektuplardan çok farklıdır ve halkın dilinin, duygularının, rûh dünyasının bu mektuplarda tezâhür edeceği âşikârdır. Çünkü asker; halkın bağrından kopup gelen insandır, onun kendisidir.

Bu mektuplarda cemiyetin, askerin ve âilesinin hâlet-i rûhiyyesini, kıymet hükümlerini, inançlarını, kısaca; bir milletin kültürünü buluruz.

Mektuba, kâğıdın orta yerine " Hû " yazarak başlanır. " Hû ", " O " demektir. Bu ise "ism-i âzâm", yâni Cenâb-ı Hakk'ın en yüce adıdır. Çünkü " O " zamiri, Allah'ın bütün isimlerini içine alır. Asker, mektûbuna Allah'ın adıyla başlar.

Mektuplarda " Hû "dan sonra " Huzûra ", " Huzûr-ı Âlîlerine ", " Hâk-i Pây-i Âlîlerine " gibi, mektup yazılan şahsı yüceltici hürmet ifâdeleri yer almaktadır.

1. Mektuplarda Hitâp:

Mektup yazılan şahsın huzurlarına mektup sunulduktan sonra; muhâtabın yakınlık, akrabalık derecesini ve bâzen de ismini belirten ifâdelerin yer aldığı hitâp kısmına geçilmektedir.

Hitâplarda hürmet, sevgi dolu ifâdeler vardır. Asker; kardeşine, anasına, babasına eşine sevgi, hürmet sıfatlarıyla seslenir. Şimdi bu hitâplara misâller verelim:

Babâya;

- " Veliyy-i Nimetim Pederim Beğ ",
- " Merhametlû Pederim İbrahim Ağa'ya ",
- " Veliyy-i Nimetim Sebeb-i Hayâtım Efendim ",

Anâya;

- " Veliyy-i Nimetim Sebeb,î Hayâtım Sevgili Vâlideciğim "
- " Şefkât-perver Vâlideciğim ",
- " Efendim Annem ",

Kardeş'e;

- " Muhterem Efendim ",
- " Hamiyyetlû Birâderim Sâdık Efendi ",
- " Kardeşim ",

Eşe;

- " Refikacığım ",
- " Refîka-i Hayâtım Efendim ",
- " Sevgili Refîkam ",

Oğul'a;

- " Hakîkatlû Gözüm Nûr-ı Aynım Ciğer Köşem Oğlum ",
- " Ömrü Uzun Olasınca Oğlumuz Yusuf Ziyâeddin'e",
- " Nûr-ı Aynım Mahdûmum Mehmed Efendi'ye ",

Görüldüğü üzere hitâplar, askerin, sevdiklerine olan duygularını açığa çıkarması bakımından da bize ipuçları vermektedirler.

2. Mektuplarda Başlangıç:

Asker mektupları selâmla başlar ve yine selâmla biter. " Selâm " kelimesinin önünde mutlâka; hassaten, özellikle mâ-nâlarına gelen " mahsûs " ibâresini görürüz. Bu, mektupların değışmez husûsiyetidir.

Selâm faslından sonra asker, sağlık haberini " Hamdolsun vücûdum sıhhatdedir " ifâdesiyle bildirir ve Allah'tan muhâtabının da " vücûdunun sıhhatde olmasını " diler:

" Evvelâ mahsûs selâm edüp hatırınızı suâl ederim. Eğerce bendenizden suâl ederseniz vücûdum sıhhatde olup"

" Bilhassâ mahsûs selâm edüp iki gözlerinden bûs ederim. Eğer bu taraftan suâl olunur ise vücûdum sıhhatde ve rahatım fekâlâdedir. "

Bâzı mektuplar selâm ile başlar ve yine selâmla devâm eder:

" Evvelâ mahsûs selâm edüp iki ellerinden bûs edüp hayır duâsını talep ederim ve hânem tarafına Mahdûmum Eyüp Efendi'ye mahsûs selâm edüp iki gözlerinden bûs ederim ve Birâderim Hakkı Ağa'ya ve hânesi tarafına ve Kerîmesi Kadın'a dahî ayruca ayruca olarak mahsûs selâm ederim. "

Klâsik başlangıçların dışında bâzı mektuplar; uzun zamandan berî alınamayan mektup sebebiyle duyulan üzüntüyü veya memleketten, âileden alınan bir haber veya mektubun verdiği sevinci dile getiren ifâdelerle başlar:

" Fî 11 Haziran Sene 335 tarihlü göndermiş olduğunuz mektubunuzu aldım. Çok memnûn oldum. Allah sizleri dahî iki

cihânda memnûn etsin. Âmin. ",

" Âileme gönderdiğim müteaddid mektuplardan hiçbirine mâetteessüf cevâb alamadım. Müteessirim. "

Bâzı mektuplarda, başlangıçta, memleketten ve âileden uzakta bulunmanın verdiği üzüntü, hasret dile getirilir:

" Yedi kurban bayramını diyâr-ı gurbette geçirdim. Mübârek ellerinizi öpmek nasîp olmadı. Bu yüzden ziyâdesiyle müteessirim."

Ve bu başlangıçlardan sonra asker; duygularını, temenîlerini dile getiren ifâdelerle mektûbuna devâm eder. Mektupların ekseriyetinde, başlangıçta kullanılan ifâdeler, anlatılmak istenilen duygular aynı tarz ile hâtimeye kadar devam eder. Bu kısmı, başlangıç kısmından ayırdetmek ve farklı bir başlık altında incelemek mümkün görülmemektedir. Çünkü; selâmla ve iyi dileklerin sunulmasıyla başlayan mektup, sonuna kadar aynı ifâdelerle devâm eder. Bütün âile fertleri; ana, baba, kardeş, evlât; akrabâlar ve tanıdıklar fert fert zikredilir ve herkese " mahsûs selâm " edilir. " Büyüklerin ellerinden küçüklerin gözlerinden " öpülür. Zikredilen akra- ba ve tanıdıkların hepsinin âilesine de " hânesi tarafına " ifâdesi ile selâm edilir.²⁶ Âile fertleri ve akrabâlar ismen zikredildikten sonra; diğ- er tanıdık ve ahbablara " ehîbbâya", " ahbâb ve tanıdıklara " da selâmlar edilir. Bu husûsiyetle- ri ile asker mektupları, tam bir " selâm-nâme " mâhiyetinde- dir.²⁷

²⁶ Bkz., İ.B., s. 44

²⁷ Bkz., İ.B., m.n: 1, 7, 10, 19, 20, 21 vd.

1953 senesinde bir askerî birlikte, askerlerin yazdığı mektuplar üzerine hazırlanan bir tebliğde mevzû ile alakâlı şu bilgileri bulmaktayız:

" Mektupların hitap (başlık) kısımlarında olduğu gibi, girişinde de ufak tefek farklılıklar bulunurdu.....Nasılsın, iyi misin? İyi olmanı Cenâbı Hakdan niyaz ederim. Ben yeğeninden de bir parçacık soracak olursan, şu sizlere yazdığım mektubun son saatlerine kadar, hamdolsun vücudum sıhhattedir. Sizlorinde bu minval üzere olmanız için Allah'a duacıyım. Sizlerden başka bir kederim yoktur; bütün düşüncem sizlersiniz. Benim için hiç merak etmeyiniz.

Büyük anneme selam ederim, ellerinden öperim. Dedeme selam eder ellerinden öperim. Yengeme selam eder ellerinden öperim. Anama selam eder ellerinden öperim. Babama selam eder ellerinden öperim. Ahmet'e selâm eder gözlerinden öperim....."²⁸

Görülmektedir ki, aradan geçen 34 sene zarfında, asker mektuplarının üslûbunda hemen hemen hiç değişiklik yoktur. Sâdece, dilde bir takım değişiklikler göze çarpmaktadır.

Âilenin fertlerine, akrabalarına ayrı ayrı husûsî bir değer verdiğini göstermek bakımından asker, herkese " ayrıca ayrıca " selâm eder.

Bâzi mektupların muhtevâları farklıdır. Bu mektuplarda, klâsik mektup üslûbunun dışına çıkmıştır. Asker, âilesinden haber alamamanın, mektuplarının gelmemesinin kendisini çok üzdüğünü; gönderilen ve eline geçen bir mektup münâ-

²⁸ Nevzat Türkten, "Asker Mektupları", I. Milletlerarası Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi, Konya 1988, yayınlanmamış tebliğ.

sebetiyle duyduğu sevince, memnûniyeti veya içinde bulunduğu durumu, hâlet-i rûhiyyesini uzun uzun anlatır.

Kurban bayramınının 1335-1919 senesinde Eylül ayına rastlaması sebebiyle, mektupların bâzılarına bayramı tebrikle başlanmakta, " diyâr-ı gurbet" te yaşanan bayramların hüznü dile getirilmektedir.

3. Mektuplarda Hâtime:

Asker mektupları; selâm, iyi dilek ve temennîler, hürmetlerin sunulması, diğer duygu ve düşüncelerin ifâde edilmesinden sonra yeniden bir selâm faslı ile son bulur. Burada, mektubun yazıldığı şahsa, âileye veya bütün tanıdıklara son defa topluca selâm edilir. Askerin, mektubuna acele cevâp beklediğini bildirmesinden sonra " hatm-i makâl ", " hatm-i kelâm " veya " bu kadarlık ile kifâyet ", " bu kadarlık ile iktifâ " edilerek mektuba son verilir.

Mektupların hâtime, yâni bitiriş cümlelerinde mutlaka yer alan ve devamlı, ilelebet mânâlarına gelen " Bâkî " ifâsi bulunur. Allahtan âfiyet, sıhhat dilenir; muhâtap veya muhâtaplar Allah'a emânet edilir:

" Bâkî âfiyetde dâim olunuz ",

" Bâkî emânet ",

" Bâkî Hüdâ'ya emânet olunuz ",

"hatm-i makâl eylerim. El-bâkî âfiyet ",

" Bu kadarlık ile iktifâ ederim ",

" El-bâkî sıhhatde dâim olasınız ",

" Bâkî hüsn-i teveccühâtınız duâsiyle hatm-i kelâm

eylerim ",

" Bâkî Hudâ'nın birliğine emânet ederim ",

" Bâkî arz-ı ihtirâm ederim Efendim ".

Bazı mektuplarda, mektubun son kelimesi, hitâp edilen şahsa hürmeti, sevgiyi, yakınlığı belirten " Efendim ", " Kardeşim ", " Halacığım " gibi ifâdeler taşırlar.

4. Kalıplaşmış Kelime ve İfâdeler:

Mektuplarda selâm faslına " evvela " kelimesi ile başlanır. Selâmla alâkalı olarak; selâmın özellikle o şahsa edildiğini bildiren " mahsûs " kelimesi, mutlâka selâm ile birlikte kullanılır.

Sihhatin yerinde olması " vücûdum sıhhatdedir " şeklinde ifâde edilir.

Hürmet, " arz-ı ihtirâm " şeklinde sunulur.

Hâtır, " istifsâr etme ", " suâl etme " ifâdeleriyle sorulur.

Büyüklerin elleri, küçüklerin gözleri " bûs " edilir.

Mektubun yazıldığı âna kadar olan süre " târih-i mektûba değin " ifâdesi ile belirtilir.

Selâm ve hürmet sunulduktan sonra " sizden ma'dâ bir kederim yokdur " denilerek; âilenin, yakınların düşünceden uzak tutulmadığı anlatılır.

Selâm gönderilen şahsın âilesine " hânesi tarafına " olarak topluca selâm edilir.

Özellikle bahsedilmeyen akrabâlar " akrabâ-yı taallukât "; dostlar " ehibbâ , ahbâb, tanıdık " olarak adlandırılır.

lırlar. Bunların yanında " konu-komşu " da unutulmaz.

Şahıs isimlerinin yanında " ağa ", " efendi ", " hanım ", " kadın " gibi sıfatlar kullanılır. Bu, bir hürmet ifâdesidir. Baba, amca, dayı gibi büyükler " ağa ", anne, eş, hala ve teyzeler " hanım " , kız çocukları " kadın " ve oğullar " efendi " sıfatlarıyla anılırlar.

Devrin dil husûsiyetleri gereği baba "peder", anne " vâlide ", oğul " mahdûm ", kız çocuğu " kerîme ", erkek kardeş " birâder ", kız kardeş " hemşîre "dir.

Mektup kelimesinin yerini bâzen " varaka ", " varak-pâre " " muhabbet-nâme " alır. Bunlar " teselî-âver", "ferâh-bahş"tırlar.

Mektuplarda toplu selâm " hısım-akrabâya, konu-komşuya, mektûbu okuyan efendiye, dinleyen cemâate, yedi yaşından yetmiş yaşına kadar herkese " diyerek, edilir. Mektuplarda okuyucu, dâimâ " efendi"dir.

Hâtime cümlelerinde "bâkî", " hatm-i kelâm ", "hatm-i makâl", "bu kadarlık ile iktifâ " gibi kelime ve ifâdelere rastlarız.

Mektuba cevâp beklenilmesi " mektuplarınızı muntazırım ", " cevâplarınızı muntazırım " şeklinde ifâde edilir.

Bir an evvel, en kısa zamanda gibi ifâdeler yerine, " an-karibi'z-zamân " vardır.

Bâzen "âile " yerine " familya " kelimesi kullanılır.

Asker mektuplarının halk mektubu olması, okuma-yazma bilmeyenlerin mektuplarını diğer askerlerin yazmaları yeknesak bir dil ve üslûbun varlığının sebepleri anlaşılır.

Bu mektuplar, halk kültürünün nümûneleridirler.

B. DUYGU ve DÜŞÜNCELER

1. Esâret :

Bahis konusu asker mektuplarının hepsi esârette yazılmış bulunmaktadır. Asker; ne zaman esir düştüğünü, esâretten kurtulma temennîlerini, esâret hayâtına rağmen hamd ve şükür duygularını bir esîr hâlet-i rûhiyyesi içerisinde anlatır. Mektuplarda esâret hayâtı ile ilgili teferruatlı bilgi verilmemesi, mektûplar üzerinde bir sansür mekanizmasının olduğunu göstermektedir. Fransa'da esir bulunan bir Türk askeri bu durumu şöyle izâh eder:

" Zemîn ve zamânın adem-i müsâadesi beyân-ı efkâra gayr-i müsâit olduğu cihetle kalbimden kopan harâretli selâmımı tekrâr ile hatm-i kelâm edeceğim." ²⁹ Anlaşılacağı üzere; esîr Türk'ün, esâret hayâtını , duygu ve düşüncelerini teferruâtıyla anlatması için, müsâit bir vasat yoktur.

Mektuplarda askerlerin esâret süreleri ile ilgili ifâdelere de rastlamaktayız. Asker; hangi tarihte esir düştüğünü ve ne kadar zamandan berî esîr olduğunu anlatır.

Basra'da esîr bulunan bir asker " Şimdiye kadar mektûb yazmadığının esbâbı ise mektûb kabûl olunmadığından gönderemedim " demektedir. ³⁰ Bu ifâdeden de anlaşılacağı gibi, Türk esîrleri belli bir müddet âilelerine mektup gönderememişlerdir.

²⁹ Bkz., İ.B., s. 46

³⁰ Bkz., İ.B., s. 84

Mektupların ekseriyetinde askerler, rahatlarının iyi olduğunu yazmaktadırlar. Biz, bu ifâdelerin, âileleri üzüntüye sevketmemek bakımından, askerlerin gerçekleri dile getiremeyen ifâdeleri olarak kabûl ediyoruz. Çünkü bir mektûba yazılan hâşiyede;

"Zâlimin zulmü var ise mazlûmun Allah'ı var.

Şimdi İngiliz'in zilleti var ise yarın Hakk'ın dîvânı var."

ifâdesinde, Türk askerinin, esâret hayâtı ile ilgili duygu ve düşüncelerini yakalamaktayız.³¹

Yine bir başka asker Userâ Komisyonu'na yazdığı mektubunda;

" Bugün bizim burada ecnebî elinde bulunduğumuz sâatlerimiz: Çanakkal'a Muhârebe-i Kirâmı'ndan daha tehlikeli ve ölüm bizim içündür..... Çünkü vücûdunuz bu gibi müzâhim ve meşâkî görmediğinden lâfla ne kadar anlaşılrsa boşdur: İllâ bu kadar eğer bizim gibi asker ve kûşe-i esâretde kan ağlaşmak lâyük ise " cümleleri ile esâret hayâtının zahmet ve meşakkâtlerini anlatır.³²

Esâret; Allah'ın takdîridir. Asker, mektuplarında bu duygularını, mütevekkilâne ifâde eder;

" İnşâallah yakın zamanda biz de halâs olup bir dahî dünyâ gözüyle görüşürüz. Ah Rabb...",

" Ne yapalım cilve-i ilâhî böyle."

Hürriyetine kavuşacağı günleri hayâl eden asker, kur-

³¹ Bkz., İ.B., s. 78

³² Bkz., İ.B., s. 166

tulduğu zaman giyeceği elbisenin temini gayretindedir:

" Söke'de Eğişlizâde Ali Beğ nezdinde bulunan eşyâmın nezdinize celp buyurulmasını ricâ eylemiştim. Mezkûr eşyâ meyânındaki siyâh renkli elbîsemi el-hâsıl melbûsâta dâir bir Şey kalmış ise İstanbul'a Mansur Beğ'in yanına gönderilmesini pek çok istirhâm eylerim." ³³

2. Gurbet - Hasret :

Mâlumdur ki mektuplar, hasret duygularından doğarlar. Vatandan, âileden, sevdiklerinden - hem de esîr olarak - ayrı düşmek; askeri, hasret duygularıyla boğar. Memleketinden, âile ocağından, eşinden, çocuklarından seneler boyu ayrı kalmak ve bu ayrılığı vatandan binlerce kilometre uzak diyarlar da yaşamak, bayramlar yapmak, bu hâsreti kat be kat artırır; asker, gözleri yaşlı, duygularını dile getirir:

" Bu mektûbum Kurban Bayramı'nın birinci gününe müsâdif bir zamanda yazılıyor. On iki bayram âilelerden uzak gurbet âlemlerinde yapılıyor. Bugün herkes bizim kadar belki müteessir olamaz. Bugün herkesten ziyâde bizlerin gözleri eşkiye's ve nêvmîdi ile dolgundur..! Gözyaşlarımla sizin bayramınızı tebrike vâsıta olacak şu solgun kâğıt sence medâr-ı tesellî olabilir mi?..... Teessürüm fazla yazmağa mânidir." ³⁴

" Yedi Kurban Bayramı'nı diyâr-ı gurbetde geçirdim. Mübârek ellerinizi öpmek nasîp olmadı. Ne yapalım kader böyle

³³ Bkz., İ.B., s. 112

³⁴ Bkz., İ.B., s. 111

imiş... Feleğin bu cilvesine katlanmaktan başka çâremiz yoktur." 35

" Uzun müddet sürmekte olan hasret tahassürlerini teskîn edebilecek sizin sevimli mektûplarınızdır.....Sizin varakalarınıza büyük bir sabırsızlıkla intizâr etmekte olduğumu arz ederek hasretle gözlerinden öperim Refîkacığım.....Hulûliyle müşerref olacağınız ıyd-i saîd-i athanızı tebrîk ederek Cenâb-ı Sübhân'ın eltâf-ı ilâhiyyesinden nicelerini görmek nasîp etsin." 36

Ayrılık acısından mütevellit hasretlikleri;

" Sizlerin hasretliğiniz ciğerime değdi." diyerek ifâde eden askerın rûh hâlini, bu satırlarda görmemek ne mümkün!

" Vatan tahassürü, âile mahrûmiyyeti. Of... Ne kadar müşkîlmiş " cümlelerinden daha güzel, hasreti, ne anlatabilir?

3. Sitem :

Asker; âilesinden, sevdiklerinden mektûp aldığı zaman sevinçlere garkolur. Üstelik askerlik; çok uzaklarda esîr olarak yaşanılıyorsa, mektûbun değeri kelimelerle ifâde edilemez.

Asker mektuplarında sitemin sebebi, kendisine mektup gönderilmediği düşüncesidir. Birinci Cihan Harbi yıllarının bütün sıkıntılarını yaşayan Türk devleti, esîr askerlerine ulaşabilmek, onlara muhabere imkânları vermek için Hilâl-i Ah-

35 Bkz. İ.B., s. 121

36 Bkz., İ.B., s. 120

mer Cemiyeti bünyesinde bir Userâ Komisyonu .kurar . Fakât, harp senelerinin karışıklıkları, yaşanan sıkıntılar, mecbûrî ikâmet değişiklikleri asker mektuplarının yerine ulaşmasını engeller. Âile de, askerden haber alabilmek için çırpırır. Mektuplarına cevâp alamayan asker, müteâkip mektuplarında, âilesine, sevdiklerine sitem eder. Bâzen bu duygu, kızgınlık hâlini alır.

Hindistan'da esîr Bergama'lı bir asker eniştesine şöyle seslenir:

" Ey Eniştem Osman Ağa. Benim gibi bir fakîri sevin-dirmek ve bana karşı kalbinizde bir derece muhabbet beslemek kalbinizde yok mudur. Benim adresim mektuplarımda mâlumdur. Evvelce gördüğün uhuvvet böyle miydi. Yedi senedir çok kimselerden muâvenet gördüm mektup aldım. Sizden ise hiç bir haber yoktur. Ben de öyle addederim ki ne Eniştem ne de Hemşîrem yokdur...." 37

Varna'daki kardeşine, Fransa'dan bir asker şöyle sitem eder:

" Acabâ ne gibi özürler ile kavuştuğumuz zaman karşu-muza isbât-ı vücûd edeceksin. Senin gönderdiğin mektûbun biri gelmesün ikisi haydi üçü gelmesün hiç birisi gelmez mi? Lâkin muhabbet-i uhuvveti nazâra alup yazmak lâzım değil mi?Yine ben sağlığımı size bildireyim." 38

Mısır'da, hastahânedede yaralı olarak yatan bir asker, Oğluna;

" Ey Oğlum. Tarafınıza sekiz on mektup oldu gönderi-

37 Bkz., İ. B., s. 51

38 Bkz., İ. B., s. 46

yorum.....Babanız olduğumu da unutunuz mu yoğsa." diyerek sitem etmekte ve mektûp istemektedir.

Userâ Komisyonu'na yazılan bir mektupta asker, oldukça kızgındır. Duygularını ifâde eden öfkeli bir üslûpla, Komisyon'a vazîfesini hatırlatır:

" En çok sizin bu gibi vazîfeler tevdi edilmiştir: Mecbursunuz: Vesselâm. " 39

4. Cihâd Mefkûresi- Vatan ve Millet Sevgisi :

İslâmiyet'ten önce de Türkler, tek Tanrı'ya inanıyorlardı. Allah'ın, cihan hâkimiyetini kendilerine ihsân ettiğine tam bir îmân ve samimiyetle inanan Türk; bu inancını Orhun Kitâbeleri'nde şöyle ölümsüzleştirir: " Tanrı irâde ettiği için tahta oturdum ve dört yandaki milletleri nizâma soktum." Bu sözleri ile Bilge Kağan, İslâmiyet öncesi cihân hâkimiyeti mefkûresinin ilâhî kaynağını dile getirir.⁴⁰ Diğer Türk kavimlerinde de bu mefkûre devâm eder.

İslâmın Peygamberi Hz. Muhammed (S.A.V.), Allah'ın halifesidir. Türk sultanları " yeryüzünde Allah'ın gölgesi", " Allah'ın halifesi " veya " Allah tarafından teyid edilmiş" sıfatlarını kullanırlarken; sâdece İslâmiyet ve hak yolunda Allah'ın yardımına mazhar olduklarına inanırlar. Bu inanç, Türklerin İslâmiyet öncesi cihân hâkimiyeti anlayışına uy-

³⁹ Bkz., I. B., s. 166

⁴⁰ Osman Turan, Türk Cihan Hakimiyeti Mekûresi Tarihi, C.I, s.94

gundur ve Islâm'la teyid edilir. ⁴¹

Yüce Allah Kur'ân-ı Kerîm'de " Ey inananlar! Aranızda dininden kim dönerse bilsin ki, Allah, sevdiği ve onların O'nu sevdiği, inananlara karşı alçak gönüllü, inkârcılara karşı güçlü, Allah yolunda cihad eden, yerenin yeremesinden korkmayan bir millet getirir. Bu Allah'ın dilediğine verdiği bol nimetidir. Allah her şeyi kepler ve bilir." buyurmaktadır. ⁴² Kur'ân-ı Kerîm'de övgüye mazhâr olan bu milletin, Türk milleti olduğuna dâir, Türk imânı tamdır. Ve Allah Kur'ân-ı Kerîm'de inananlara; din uğrunda cihâdı emreder ve cihâd edenler cennetle müjdelenirler:

" İnananlardan özürsüz olarak yerlerinde oturanlar ile, mal ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenler birbirine eşit değildir. Allah, mal ve canlarıyla cihad edenleri, mertebeye oturanlardan üstün kılmıştır. Allah hepsine de cenneti vâdetmiştir, ama Allah, cihad edenleri oturanlara, büyük ecirler, dereceler, mağfiret ve rahmetle üstün kılmıştır. Allah bağışlar ve merhamet eder." ⁴³,

" İnanan, hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad eden kimselere Allah katında en büyük dereceler vardır. İşte kurtulanlar onlardır." ⁴⁴

Müslüman Türk inancında cihâd ve buna bağlı olarak "nizâm-ı âlem" mefkûresi bu ilâhî kaynaklardan beslenir.

⁴¹ Osman Turan, a.g.e., s.101

⁴² Kur'ân-ı Kerîm, Mâide Sûresi, Ayet 54 (Bkz. Kur'ân-ı Kerim

⁴³ _____, Nisâ Sûresi, Ayet 95-96

⁴⁴ _____, Tövbe Sûresi, Ayet 20

Türk'ün zirve devleti Osmanlı'da bu mefkûre; şahsî veya millî bir gurûr ile değil, zikrettiğimiz ilâhi emirlerle ve bu inançla vücûd bulur; insanlığı hak, adalet ve saâdete erdirmek gâyesiyle bir dünya nizâmı dâvâsına ve insanlık ideâline bu duygularla sarılır. Cihâd, Allah'ın rızâsını kazanmak içindir. Devlet ve nizâm fikrine verilen kudsiyet buradan gelmektedir. Türk'ün hâkimiyet ideâli bu sûretle gerçekleştirilir. Din ve devlet aynı mânâ taşıyan birer mefhûm hâline gelir, her türlü cihâd din ve devlet için yapılır.⁴⁵

Bütün bu kaynaklardan beslenen cihâd mefkûresi ve buna bağlı olarak devlet, vatan ve millet sevgisini, asker mektûplarında tezâhür etmiş buluruz.

Birinci Cihan Harbi'nde senelerce savaştan ve terhis olarak Konya'ya dönmekte olan bir Türk askeri, âilesine yolda iken yazdığı mektupta, duygularını açığa vurur:

" Dört seneye mütecâviz bir hâl ve zamanlar içinde inlemeye devâm eden, cihâd farz olan İslâmlar icrâ edüp vazifelerini bi-temâmiha ifâ etdiler. Li'l-hamd Cenâb-ı Hakk'ın avn-i inâyetiyle şu kabîh zamanları başımızdan def edüp penâh-ı saâdet ile bütün dîn-i mübîn olan karındaşlarımıza ve bize dahî tezkiremizi nasîp edüp"⁴⁶

Cihâd, Allah'ın emridir ve her şey Allahtan'dır. Esâret de Allah'ın takdîridir. Binbaşı Ömer Feyzi:

⁴⁵ Erol Güngör, Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik, s.138
(Bu konuda bkz. Memmet Kaplan, Kültür ve Dil, s.23

⁴⁶ Bkz., İ. B., s. 135

" Ne yapalım cilve-i ilâhî böyle. Allah âfiyet versin de tahammül edeceğiz. Ecri çokdur" diyerek, Allah'a tevek-
kül eder. 47

Kurban bayramı vesilesiyle âilesini tebrîk eden bir Türk teğmeni, mektubunda, vatan ve millet sevgisini bütün samimiyetiyle dile getirir:

" Cenâb-ı Hakk bu yevm-i mübeccelin vatan ve millet, önce zavallı Türklük, İslâmiyet, ve efrâd-ı âilemiz için saâdeti mûcib olmasını tam huşû ile tazarrû ve niyâz ediyorum. " 48

Çanakkale Harbi'nde şehîd olmuş bir Türk askeri, ana-
sına yazdığı son mektûbunda vatan sevgisini; askeriyle din-
lendiği Divrin Ovası'nı ve güzelliklerini uzun uzun tasvîr
leriyle dile getirir, bu güzel vatan topraklarının Türklerin
elinde kalması için Allah'a yakarır:

" Ey Türklerin Ulu Tanrısı! Ey şu öten kuşun, şu gezen
ve meleyen koyunun, şu secde eden yeşil ekin ve otların, şu
heybetli dağların Hâlıkı! Sen bütün bunları Türkler'e ver-
din. Yine Türkler'de bırak. Çünkü böyle güzel yerler, seni
takdis eden ve seni ulu tanıyan Türkler'e mahsustur."

Asker, mektubunda devamla cihâd mefkûresinin özünü,
gâyesini Allah'a duâ ederek dile getirir:

" Ey benim Yarabbim! Şu kahraman askerlerinin bütün
dilekleri; ism-i celâlini İngilizler'e ve Fransızlar'a ta-

47 Bkz., İ. B., s. 54

48 Bkz., İ. B., s. 115

maktır. Sen bu şerefli dileği ihsân eyle ve huzurunda titreyerek, böyle güzel ve sâkin bir yerde sana dua eden biz askerlerin süngülerini keskin, düşmanlarını zaten kahrettin ya, bütün bütün mahveyle!"⁴⁹

Vatan uğrunda cepheden cepheye koşan bir başka asker yaptıklarının hepsinin vatan için olduğunu söyler:

" Seferberlikden beri dolaşmadığım cephe kalmadı. Evvela Makedonya bâdehû Irak cephelerindeki muhârebâta iştirâk ederek vazîfe-yi vataniyye uğrunda iki defa yaralandım."

Savaş Türk askeri için bir düğündür. Çünkü onda, şehâdet mertebesine ermek yolu vardır. Yukarıda bahsettiğimiz Çanakkale şehîdi, cephe gerisinde olmaktan, savaşmaktan dolayı üzüntülerini anasına anlatır:

" Yalnız bu memleketlerde düğün olmuyor. İnşâallah düşman asker çıkarır da, bizi de götürürler, bir düğün yaparız, olmaz mı? " Cenâb-ı Allah; askerleriyle birlikte namazını kılıp, ellerini kaldırarak duâ eden bu yiğit Türk'ün duâsını kabûl eder ve O'nu katına alır.

5. Duâlar :

Asker mektupları, duâ ile doludur. Bu duâlarda sağlık, âfiyet, kavuşmak, vatanın ve milletin selâmeti dilenir.

Mektuplarda Allah; " Cenâb-ı Allah ", " Cenâb-ı Hakk",

⁴⁹ Tercüman Gazetesi, "Şehidin Son Mektubu", 19 Mart 1990, s.1 (Bkz. Ü. B., s. √III)

" Rabb ", " Cenâb-ı Sübhân ", " Cenâb-ı Kibriyâ ", " Cenâb-ı Rabb-ı Mennân ", " Cenâb-ı Zü'l-Celâl Hazretleri " gibi değişik ad ve sıfatlarıyla anılır.

Asker mektuplarında rastladığımız duâlara bâzı misâller verelim:

" Cenâb-ı Hakk an-karibi'z-zaman dünya gözüyle bir-birimizi görüşmek nasîb etsin. ",

" Cenâb-ı Hakk'dan temenni eylerim ki an-karibi'z-zamân dünyanın gözüyle nûr-ı çeşminizin ve bütün hemşire ve vâlide ve akrabâlarımı görmeklerim muvaffak eylesün. Âmin.",

" Cenâb-ı Hakk Muînimiz olsun."

" Cenâb-ı Sübhan'ın eltâf-ı ilâhiyyesinden nicelerini görmek nasîb etsün.",

" Cenâb-ı Hakk daha nice eyyâm-ı mübârekelere nâi-liyyetle emsâl-i kesiresiyle müşerref buyursun. Âmin.",

" Hulûliyle müşerref olduğunuz ıyd-i said-i atha'yı âilemiz hakkında mütehayyir ve mübârek olmasını Cenâb-ı Rabb-ı Mennân'dan tazarrû ve niyâz eylerim..... Cenâb-ı Hakk devlet ve milletimiz hakkında hayırlısını ihsân eylesin.".

C. SOSYAL HÂDİSELER

Birinci Cihan Harbi seneleri, Türk insanının cephe-lerde yüzbinlerce şehîd verdiği, her türlü eziyet ve meşâkatin yaşandığı felâket seneleridir.

Aynı âileden, din ve devlet, vatan ve millet uğurlarında cepheye koşmuş babaları, oğulları, kardeşleri görmekteyiz. Asker mektuplarında, esir olan baba yine esir ve-

yâ asker olan oğlundan haber sorar. Kardeş kardeşin nerede olduğunu bilmez veyâ aynı yerde esirdirler.

Babasının esâretine üzülen asker, bu üzüntüsünü şöyle anlatır:

"Pederimin esâretine pek müteesir oldum. İse de tâlî-i harbin cilve-i nâ-sâzı olduğunu derpîş-i nazâr ederek mümkün mertebe kederâtımı tahfîfe çalıştım. Her ne ise bunların hepsi unutulur." 50

Savaş seneleri; yokluk, sıkıntı seneleridir. Mektuplarda sık sık âilenin "nasıl idâre ettiği" sorulur. Süleymâniyeli bir Türk, İstanbulda bulunan kardeşinden, oğluna bir çift potin göndermesini ister.

Hindistan'da esir bir Türk zâbitinin tek düşüncesi, İstanbul'daki çocuklarının tahsil ve terbiyesidir. 12 yaşındaki kızı ve 7 yaşındaki oğlunun meccânî-yatılı okutulması için Harbiye ve Maârif Nezâretleri'ne mürâcaât eder ve bu meselenin takibini arkadaşından ister. 51

Bergama Ahz-ı Asker Reisi Binbaşı Ali Bey'den, yeğeni, askerdeki kardeşinin dönüp dönmediğini; eğer dönmüşse O'nun hangi işle iştigâl ettirilebileceğini, sorar. 52

Esir Türk askerlerinin âilelerine "sipariş" adlı bir maaş bağlandığını, yine mektuplardan öğrenmekteyiz.

Bâzı mektuplarda, İstanbul'da vukû bulan büyük bir yangından bahsedilir. Âilesi yangın mahallinde ikâmet eden

50 Bkz., İ.B., s. 82

51 Bkz., İ.B., s. 56

52 Bkz., İ.B., s. 55

bir asker, mektûbunda endişe ve merâkını şöyle anlatır:

"Ve bu sene İstanbul'dan gelen Tasvîr-i Efkâr Gazetesi'nde gördüğüm Beşiktaş'da Cihannümâ Mahallesi'nde zuhûr eden yangının Serencebey Yokuşu ve civârlarına sirâyete ederek dokuz bin hânenin müteharrik olması ve bu meyânda ihtimâl ki Eniştem'in hânesinin de yanabileceğini der-hâtır eyleyerek ve tam bu sırada mektuplarınızın da gelmemesi beni düşüncelere sevk etmiştir." ⁵³ Mektubun zarfı üstündeki müvezzi notunda, mezkûr evin yandığı bildirilmektedir. Diğer bâzı asker mektuplarında da bu yangından bahsedilmektedir.

Bahsolunan yangın; İstanbul'da 10 Haziran 1918 tarihinde vukû bulmuştur. 7500 kadar binânın yanmasına sebep olan bu yangın; harbin İstanbul'da doğurduğu felâketin ziyâdeleşmesine sebep olmuştur. Yangının sür'atle yayılması, her şeyin yanmasına sebep olmuştur. Yangını müteâkip İstanbulda giyecek fiyatlarında ve ev kirâlarında büyük artışlar görülmüştür. ⁵⁴ Bir çok asker mektûbu, bu yangın sebebiyle, yerine ulaşamamıştır. Bir çok âile, İstanbul'dan göçmüştür.

Görüldüğü üzere; mahdut da olsa, asker mektuplarından devrin içtimâî hâdiselerini, Türk insanının içinde bulunduğu durumu, harp senelerinin zorluklarını öğrenmekteyiz.

⁵³ Bkz., İ. B., s. 123

⁵⁴ Mithat Sertoğlu, "1520'den Cumhuriyete Kadar", İslam Ans., İstanbul Maddesi, s.1214

III. ÂILEDEN ASKERE YAZILAN MEKTUPLAR

Bu mektuplar, askerlerin yazdığı mektuplar ile aynı husûsiyetleri taşırlar. Çünkü bunlar da halk mektubudur ve şahsa yazılan mektuplardır. Bu kısımda yer alan mektuplardan bir kısmı esir; bir kısmı da askerliklerini yapmakta olan, birliklerinde bulunan veya buldukları zannedilen askerlere yazılmışlardır. Bu mektuplar da; baba, kardeş, oğul, enişte gibi yakınlarının âkıbetini öğrenmek isteyen, mektupla da olsa hasret gidermeye çalışan âile fertlerinin duygularını, düşüncelerini buluruz.

Bunlar da alıcısına ulaşamayan mektuplardır. Çünkü, Türk askeri vatani için; Afrika'da, Yemen'de, Irak'da, Kafkasya'da, cephededir.

Bu mektuplarda askere; âilesinden, akrabâlarından haberler verilir. Sağlık ve âfiyetler bildirilir, âilede vukû bulan hâdiseler duyurulur. Asker için duâlar edilir.

Bir anne, asker oğlundan mektup alamamanın verdiği ıstırâbı anlatır. Hâline " gökteki melekler, yerdeki insanlar bile" ağlamaktadır. Oğlundan kendisine gelecek bir mektuba vesîle olacak herkese uzun uzun, cân-ı gönülden duâlar eder.

"Baba dostu"na yazılan bir mektûb, dikkâtimizi çekmektedir. Bu mektup, üslûbu bakımından fevkâlâdedir. Duygu ve düşünceler gâyet güzel cümlelerle ifâde edilir. Baba dostuna, babanın vefâtı;

" Pederim tekrîben on beş ay evvel bizi hâr ve hakîr terkederek, uzun bir hastalık devresinden sonra (İrcı'î)

emr-i celîlesine tevfikân bâb-ı rahmete âzim oldu " ifâde-
leriyle haber verilir.⁵⁵ Burada;

" O, senden; sen de O'ndan hoşnûd olarak Rabbine
dön!" âyet-i kerîmesine telmih vardır.⁵⁶

Bu ölüm haberini, alınan üç mektuptan sonra verme-
nin sebebi;

"cevaplarımızın tehhürü bâbındaki taksîrâtı-
mızın esâsen müsellemler uluvv-i cenâbınızca afv olunacağı-
ndan ümidvâr bulunduğumuzu arza cür'et eyleriz.Hâssaten, bâ-
de-yi sükûtumuz sizi elîm bir haberle dâğ-dâr etmemek kazıy-
yesi idi " şeklinde izâh edilir.

Uzun ayrılık dolayısıyla baba dostunu unutmaya baş-
lamış olmak, üzüntüyle geçen zamâna bağlanır;

" Kalplerimizin en derîn köşelerinde mahkûk hayâli-
niz bunca ihtimâmlara rağmen, artık günden güne ekdâr ve
âlâm-ı zamân dolayısıyla, kalın bir kâliçe-i gubâr ile ör-
tölmeye başladı. Zamânın tahripkâr eli oralara kadar uzan-
dı. Yakın bir âtide cisminizi hayâlhânemde yaşatacağımı
zannediyorum."

Bir diğerk mektupta, mezkûr yangına işâret edilmekte-
dir. Yangınbütün teferruâtıyla anlatılmaktadır.⁵⁷

⁵⁵ Bkz., İ. B., s. 146

⁵⁶ Kur'ân-ı Kerîm, Fecr Sûresi, Âyet 28 (Bkz. Kur'ân-ı
Kerîm ve Türkçe Açıklaması, Diyânet
İşleri Başkanlığı Yay., s.593.)

⁵⁷ Bkz., İ. B., s. 139

IV. HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ USERÂ KOMİSYONU'NA
YAZILAN MEKTUPLAR

Userâ Komisyonu'na yazılan mektuplar, arz-ı hâl özelliği taşırlar. Resmî bir makâma yazılmış olmaları bakımından diğer mektuplardan farklıdırlar.

Kâğıdın ortasına " HÛ " ism-i celâli yazılarak söze başlanır. Daha sonra, yazılan makâm zikredilir. Burada, makâmı yüceltici sıfatlar kullanılmaktadır. Yer adı, makam adından önce verilmektedir:

" İstanbul Hilâl-i Ahmer Cem'iyyeti Hey'et-i Muhteremesi'ne ",

" Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cem'iyyeti Riyâset-i Aliyyesine ",

" Der-sa'âdet'de Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cem'iyyeti Userâ Komisyonu Riyâset-i Aliyyesi'ne " gibi.

Makâm adı zikredildikten sonra; mevzû ile alâkalı şahıs veya şahıslara hitâb edilir:

" Muhterem Beğefendilerim ",

" Beğefendi Hazretleri" gibi.

Bazı dilekçelerde, doğrudan şahıs veya şahıslara hitâp edilir. Hitâptan sonra, askerin veyâ âilesinin tanıtılması, adreslerinin verilmesi faslı ile dilekçe devâm eder. Asker; âilesinin " hayât ve memâtı"ndan duyduğu endîşeyi dile getirir. Hey'et'in tahkikât yaptırarak kendisine bu konuda bilgi ulaştırılmasını hürmet ifâdeleri ile temennî eder. Bu konudaki taleplerden anlaşıldığına göre; esir âileleri-

ni bulmak için, " gazete ilânı " yoluna da başvurulmaktadır.

Kahire'de esîr bulunan bir süvârî yüzbaşısı istirhâmına şöyle dile getirir:

" İnsâniyyet ve her ne sûretle olursa olsun hizmet ve muâvenet vazîfe-i mukaddesenizden olduğu cümlece mâlûm ve müsellemler olduğuna bildiğimden dolayı Hey'et-i Muhteremeniz'in bu husûsdaki lütûflarına arz-ı dehâlet eylerim. Artık Hey'et-i Muhtemeleriniz tensîb buyurulacak olan münâsip bir vâsıtâ ile gerek Edirne'ye yazarak veyâhut gazete ile ilân ettirilerek ve her ne sûretle olursa olsun nerede bulduklarının ve sıhhatlerine dâîr bir cevâb itâsına vesâtat buyurulmasını kemâl-i sûzişle arz ve istirhâm eylerim Efendim."

Askerin bu dilekçesi işleme konulmuş; Edirne Vilâyeti'ne yazılması yoluyla; Vâlilikçe yapılan tahkîkât neticesinde âilesi bulunur ve durum, esîre Userâ Komisyonu tarafından bildirilir. ⁵⁸

Dilekçeler ile ilgili işlemler; Userâ Komisyonu tarafından ilgili yerler ile münâsebet kurularak yürütülür. Askerlerin istekleri yerine getirilir. ⁵⁹

Bâzı dilekçe sâhipleri asker âileleridir. Kıbrıs'da esir bulunan oğullarından mâlûmât temin etmek maksadıyla Harbiye Nezâreti'ne mürâcaât eden âilenin isteği, Userâ

⁵⁸ Bkz. İ. B., s.151-153; Ü. B., s. XXXI-XXXII

⁵⁹ Bkz, İ. B., s.154 ; Ü. B., s. XXXIII-XXXIV-XXXV

Komisyonu'na yazılır. Tahkikât neticesi askere bildirilir.⁶⁰

Bursa'da bulunan âilesinden haber alamayan bir başka asker; Bursa Polis Müdüriyeti'ne mürâcaât ederek, bilgi ister. Babasına yazdığı mektupların cevâpsız kaldığını belirtir. Tahkikât neticesinde, askere gönderilmek üzere, babası tarafından mektûbun arkasına cevâbî bir mektup yazılır.⁶¹

Bu dilekçeler ve ekli belgeler, Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin hayırlı hizmetlerinin farklı bir boyutunu sergilemesi bakımından, Cemiyet adının hayırla yâd edilmesine vesîledirler.

⁶⁰ Bkz., İ. B., s. 165 ; Ü. B., s. XXXVI

⁶¹ Bkz., İ. B., s. 172 ; Ü. B., s. XXXVII-XXXVIII

SONUÇ

Bu çalışmada değerlendirilen asker mektuplarında; Birinci Cihan Harbi'nde din ve devlet, vatan uğurlarında cephe- den cepheye koşmuş, vurulmuş, şehîd olmuş Türk insanının, askerinin vatanperverliğini, imânını, inancını görürüz.

Türk insanının, halkın kullandığı dilin incelikleri ve güzellikleri, kıymet hükümleri, duygu ve düşüncelerini bu mektuplarda buluyoruz. Bu mektuplar; esir Türk askerinin rûh dünyasını gözler önüne seren, esâret hayâtının yaşandığı yerler hakkında bizi bilgi sahibi yapan birer târihî vesîkadır.

Bu mektuplar; târihi yapan Türk askerinin yine kendi târihini yazmasının bir ifâdesidir.

Din ve vatan uğrunda cihâd etmiş, vatanından ve sevdik- lerinden çok uzaklarda senelerce esâret hayâtı yaşamış, sa- vaş meydanlarında ve belki de esârette şehîd olmuş, dönebil- diyse bugün hepsi Allah'ın rahmetine kavuşmuş ecdâdımızı, rah- metle anıyoruz.

Çalışmamız vesîlesiyle hâtıralarına uzanabildiğimiz, esâret hayâtları, duyguları, düşüncelerini anlatmaya çalıştı- ğımız bu mübârek insanlara, vefâ borcumuzu zerre miktârı öde- meye çalıştık, kanaatindeyiz.

Gönderilene ulaşmamış bu mektuplardan, aradan geçen yetmiş seneye mütecâviz bir zamandan sonra, bâzılarını, im- kânlarımız nispetinde evlâtlarına, torunlarına, hiç olmazsa memleketlerine ulaştırmayı kendimize vazîfe addediyoruz.

Rûhları şâd olsun!

İkinci Bölüm

MEKTUPLAR

(metin)

I. ASKERDEN ÂILEYE YAZILAN MEKTUPLAR

A. FRANSA'DAN YAZILAN MEKTUPLAR

Amiens

1

Hû

Büyük Hemşîrem Hanım'a !

Evvelâ mahsûs selâm edüp hatırını su'âl ederim. Eğerçe ben-denizden su'âl ederseniz vücûdum sıhhatde olup hemân sizden ma'dâ bir kederim yokdur. Mahdûmunuz Mustafa Ağa'ya Kerîmele-riniz Hanımlara mahsûs selâm ederim. Vâlidem Kadına, Birâde-rim Mustafa Ağa'ya Küçük Hemşîrem Kadına mahdûmu Necâbet A-ğa'ya mahsûs selâm ederim. Teyzem Kadına mahsûs selâm ederim. Hanım tarafına selâm ederim. Mahdûmum 'Osman Ağa'ya mahsûs selâm edüp gözlerinden bûs ederim. Amucam Kâmil Ağa'ya mah-dumları ağalara Kerîmeleri Hanımlara hânesi tarafına selâm ederim. Sıddık oğlu Hacı Ahmed Ağa'ya hânesi tarafına selâm ederim. Topal Süleyman Amca'ya selâm ederim. Mehmed 'Ali Amu-caya hânesi tarafına Kerîmesi Kadına selâm ederim. Hacı 'Ömer 'Amuca'nın hânesi tarafına Mahdûmu Hakkı Ağa'ya Kerîmeleri Hanımlara selâm ederim. Deli Mustafa 'Amuca'nın hânesi tara-fına Kerîmelerine selâm ederim. Esinin Hacı Ahmed Ağa'ya hâ-nesi tarafına mahdûmu Hakkı Ağa'ya Kerîmelerine selâm ederim.

Hanife Hala'ya Kerîmeleri'ne selâm ederim. Ormancı Nuh Halil Ağa'ya hânesi tarafına Mahdûmu Mustafa Ağa'ya Mahdumları Ağalar'a Kerîmesi Kadın'a selâm ederim. Gûlsüm Nene'ye selâm ederim. Birâderim 'Osman Ağa'ya hânesi tarafına Mahdûmu Ağalar'a Kerîmeleri Hanımlar'a selâm ederim. Komşulara akrabalara yedi yaşından yetmiş yaşına kadar selâm ederim. Mektûb vardığı anda sarî'an cevâb. Fî 1 Haziran Sene 335

El-dâ'î Kardeşiniz Mehmed 'Osman

Lyon

2

Hû

'Azîz kardeşim Selim Ağa'ya

Selâm-ı mahsûs ile iki ellerinizi bûs ederim. Ve hâne halkına 'ale'l-efrâd selâmlar ederek büyüklerin ellerinden küçüklerin gözlerinden bûs ederim. Ve birâderim Ahmed Ağa'ya ve İbrâhim Ağa'ya ve hâneleri taraflarına cümlesine 'arz-ı selâm ve takdîm-i ihtirâmât olunur. Kardeşim dört seneden berü sıhhat ve selâmetiniz hakkında bir ma'lûmât elde etmek için hafta-be-hafta göndermiş olduğum mektûbların cevâbsız kalması bendenizi son derece müte'essir etmiştir. Hiç olmaz ise bir mektûbunuza nâil ola idim. Mütesellî olarak tebdîl-i efkâr size karşı beslediğim hürmetin izdiyâdına vesîle olacağına bir sebep-i mutlak olacak idi. 'Acebâ ne gibi özürler ile kavuştuğumuz zemân karşımuza isbât-ı vücûd edeceksin. Senin gönderdiğin mektûbun biri gelmesün ikisi haydi üçü gelmesün hiç birisi gelmez mi? Lâkin muhabbet-i uhuvveti nazar-ı i'tibâra alup yazmak lâzım değil mi? İn-şâ'Allah an-karîbi'z-zemân görüşeceğiz. Yine ben sağlığımı size bildireyim. Zemîn ve zemânın 'adem-i müsâ'adesi beyân-ı efkâra gayr-i müsâ'id olduğu cihetle kalbimden kopan hararetli selâmımı tekrar ile hatm-i kelâm edeceğim. Fî 30 Haziran Sene 335

Birâderiniz

Sa'dullah tarafından

Union

3

'İzzetlü Tefvik Beğefendi Hazretleri'ne

Efendim

Bi'l-hâssa 'arz-ı ihtirâm olundukdan sonra ve hatır-ı 'âli-
 lerini istifsâr eylerim. Bizler dahî bu âna değin hamd olsun
 'âfiyetdeyiz. Sizler dahî in-şa'-Allah 'âfiyetdesiniz. Bende-
 niz altı aydan berî Union Hastahânesi'ndeyim ve Birâderiniz
 Tal'at Beğ dahî üç aydan berî hastahâne de birlikde olup mah-
 sûs 'arz-ı ihtirâm eder. Hamd olsun kesb-i 'âfiyet eyledik.
 Merâk üzere olmayınız. Bizim familyadan yedi aydan berî mek-
 tûb almadım. Yalnız 'Apti'den ve Fahreddîn'den mektûb alıyo-
 rum. Mektûblarında familyadan selâm yazıyorlar ise de bende-
 niz yine merâk ediyorum. Bu kadar mürûr-ı zamân olsun da biz-
 lere mektûb göndermesin kâ'il olamaz. Şimdi zâtınızdan ricâ
 ederim. Kusûrumuzu afvınız ile berâber her nasıl ise hakî-
 kat-i hâli tarafıma bildirmenizi istihâm eylerim. Hüseyin
 Ağa'ya ve Yaşar Ağa'ya ve sâ'ir bizi bilip su'âl eden ihvân-
 ların kâffesine mahsûs selâm ederim. Bizim hâne halkından
 bulunanların büyüklere mahsûs selâm ederim ve küçüklerin göz-
 lerinden bûs ederim. Bundan mukaddem zâtınıza bir kart yaz-
 mışdım. İhtimâl ki şimdiye kadar vusûl bulmuştur. Süleyman
 ve Mustafa Union Esîr Deposu'nda çıkdılar ve Süleyman ile
 görüşmedim. Bâzen mektûb alırım. Bizler için bu tarafda ter-
 hîsimiz için şimdiye kadar hiç lâkırdısı yoktur. Lâkin siz-
 ler orada bizleri kurtarmak için niçün çalışmıyorsunuz. Biz-
 ler ise Selânik'de mahkûm olduk. Yine Selânik'den emîr gelir
 ise ol vakitte bizleri Selânik'e gönderebilirler. Bâkî 'âfi-

yetiniz ile cevâbınıza muntazırım Efendim. Fî 7 Temmuz Sene
1335

Emektârınız

Mehmed Şükrü

'Ağbiniz Tal'at Beğ zâtınız gönderdiğiniz
mektûblarda cevâbınızı bekler (... ..)

B. HİNDİSTAN'DAN YAZILAN MEKTUPLAR

Bellary

4

Hû

Huzûr-ı 'Âlîde Hazret-i Veliyyü'l-ni'âmiyye

Cândan Sevgili Halacığım !

Müte'addid def'alar göndermiş olduğum mektûblarım cevâbsız kalıyor. 'Acabâ sebep nedir Halacığım ! İmzânızı hâvî bir varak-pâreniz şu bulunduğum esâretde yedime vusûl bulur ise ne kadar memnûn ve ihyâ olacağım bedîhî değil mi. Zîrâ o varak-pâre zâtınızın sıhhatde olduğunu tebsîr edecek değil mi Halacığım.

Fî 28 Temmuz Sene 335

Mahdûmunuz

Nûreddîn

Bellary

5

Hû

Huzûr-ı 'Âlîlerine

Du'ânız berekâtıyla yakın vakit-
de biz de kurtulur geliriz dayı-
cığım. İn-şâ'Allah

Sevgili Dâ'im Süleyman Ağa :

Bil-hâssa mahsûs selâm ederek ellerinizden öperim ve efrâd-ı
'â'ileye cümlesine selâm ederim. Kendi hânem tarafına ve Kâ-
'in-birâderim Hüseyin Usta'ya selâm ederim. Ciğer-pârem Mah-
dûmum İbrahim Edhem Efendi'nin gözlerinden öperim. Size sık
sık olarak mektûb yazarım. Mâ-te'essûf sizden cevâblarına
muvaffak olmam. Bâri siz düşünce içerisinde olmayasınız diye
tekrârı olarak yine yazarım. Merhametiniz varsa bana cevâb
yazarsınız. Mubârek ellerinizle ve birâderim de gelmiş teske-
resini almış. Vâlideme ve Birâderime selâm ederim. Sizin sıh-
hatinize dâ'ir mektûbunuz hayâtınızın bir semeresidir. Hâfız
Emin Efendi'ye Başçavuş Mehmed Efendi'ye Hacı Hâfız Efendi'-
ye ve orada beni su'âl eden komşulara selâm ederim Dâ'iciğim.
Fî 30 Temmuz Sene 35 Hindistan'da Bellary Kasabası Esîr-i
Harb Karargâhında Altıncı Bölükde Postabaşı 1411 numrolu Sâ-
lih Efendi oğlu 'İzzet Efendi diye yazınız.

Dâmâdınız

Sâlih 'İzzet

Bellary

6

Hû

Huzûrunuza

Ve Yeni Dâmâdınız orada ise Mustafa Ağa'ya selâm ederim. Belki ondan ayda bir iki mektûb.

Sevgili Enişdem :

Bil-hâssa selâm ederim. Hatırınızı istifisâr ederim ve Hemşîreciğim Hanımın gözlerinden öperim. Mahdûmunuz Hasan Hüseyin Ağa'ya selâm ederim. Gözlerinden öperim. Ol tarafda Teyzem Kadın'a selâm ederim. Vâlideme mahsûs selâm ederim ve Birâderim Ahmed Refik Efendi'ye selâm ederim. Efrâd-ı 'â'ileye selâm ederim ve Mahdûmum İbrâhim Edhem Efendi'nin gözlerinden öperim. Birâderim Hamdi Efendi'ye selâm ederim. Ey Enişdem Osman Ağa. Benim gibi bir fakîri sevindirmek ve bana karşı bir derece muhabbet beslemek kalbinizde yok mudur. Benim adresim mektûblarımda ma'lûmdur. Evvelce gördüğün uhuvvet böyle miydi. Yedi senedir çok kimselerden mu'âvenet gördüm. Mektûb aldım. Sizden ise hiç bir haber yokdur. Ben de öyle addederim ki ne Enişdem ne de Hemşîrem yokdur diyerek hatm-i kelâm eylerim. Fî 30 Temmuz Sene 335 Hindistan'da Bellary Esîr-i Harb Karargâhında Altıncı Bölükde 1411 numrolu Postabaşı Salih Efendi oğlu 'İzzet Efendi

Kâ'in-birâderiniz

Salih 'İzzet

Bellary

7

Hû

Mahdûmum Ahmed Ağa'ya Takdîm

Hakîkatlü Gözüm Nûru Aynım Ciğerköşem Oğlum

Bil-hâssa mahsûs selâm edüp iki gözlerinden bûs ederim. Eğer bu taraftan su'âl olunur ise vücûdum sıhhatde ve râhatım fevkal-'âdedir. Sizin de 'âfiyetde olmanızı Cenâb-ı Hakk'dan taleb ederim. Diğer Mahdûmum Ramazan Ağa'ya dahî mahsûs selâm ile iki gözlerinden bûs ederim. Hanım tarafına şefkatlü hakîkatlü Vâlideciğim Hanımın iki ellerinden bûs ile hayır-du'âsını taleb ederek hatırını su'âl ederim. Mahsûs selâmımı teblîğ ile hatırdan çıkarmamasını 'arz ederim. Vâlide Hanım Birâderim 'Ali Ağa'ya Halam Hanımâ Kâ'in-pederim İsmâ'il Ağa'ya Kâ'in-vâlidem Hanımâ Kâ'in-birâderim Mehmed Ağa'ya cümlesine mahsûs selâm ederim. Baldızım Hanımlara dahî mahsûs selâm ederim. Halalarımâ ve Kerîmelerine cümlesine mahsûs selâm ederim. Akrebâ-yı ta'allukâta konu-komşulara cümlesine mektûbu kırâ'at eden efendiye külliyyen cemâ'ate bize selâm yok mu diyen ahbâb cümlesine mahsûs selâm ederim. El-bâki hüsn-i teveccühâtın bekâsıyla hatm-i kelâm eylerim. Fî 2 Ağustos Sene 335

Pederiniz Mehmed Onbaşı tarafından Hindistan'da Bellary Kasabasında Esîr Karargâhında Onuncu Bölükde 1820 numrolu Ahmed oğlu Mehmed Onbaşı diye tahrîr edin.

Bellary

8

Hû

Hindistan Bellary'den

18/Ağustos/335

Kardeşim ;

4/Mart/335 tarihli göndermiş olduğunuz mektûbunuzu aldım. Gözlerimden dökülen yaşları silerek beş on def'a okudum. Pek sâf bir kalb ile yazılan mektûb bana vatana hakkı ile îfâ-yı vazîfe edecek kimesnelerin yetiştiğini anlattı. İşte bu gün benim için büyük bir bayramdır. Esâretde geçen bayramlar ise hep kederle dolu olduğu için tekrâr ağladım. Ancak beni tessellî eden beni güldüren bir şey var ise o da sen ve senin gibi çalışkan ve fedâkâr kardeşlerimin vakitlerini baş geçirmeyüp çalışmalarını beni metânete sevk etti. Kardeşim bir çok mektebler dolaştığınızdan epeyce bir zaman gâib etmiş olduğunuz için müte'essir olduğunuzu yazıyorsunuz ve haklısınız. Zemânın kıymetini takdîr etmez isek yaşayamayacağımızı anladık. Lâkin ne yapalım felâket 'umûmîdir.

Bursa Sultânîsi'nden Biga'ya naklettiğinizi pederim yazmıştı. Lâkin adresinizi bilemediğim için mektûb yazamıyorum. Artık her hafta yazacağımı söz veriyorum. Beni ve ağabeyimi düşünerek müte'essir olup derslerinize mâni' olmayınız. Artık in-şâ'Allah yakın zamanda biz de kurtuluruz. Bâki gözlerinden öperek her sâ'at her dakîka çalışmanızı tekrar tavsiye ederim.

Birâderiniz

Hasan Kâmil

Bellary

9

Hû

Bellary

29 Ağustos 335

Refîkacığım !

Geçen gün de Mâhterem Peder Efendi Hazretlerine hitâben mektûb takdîm etmişdim. Bu gün de size yazıyorum ki merâkda kalmayasınız. El-hamduli'llah 'âfiyetdeyim. Oraca cümlenin sıhhat ve 'âfiyetde olmanızı Cenâb-ı Hakk'dan temennî ederim. Hilâf-ı me'mûl ikinci kurban bayramımızı da Bellary'de te'essürle yapacağız. İn-şâ'Allah belki başkasını görmeyiz. Ne yapalım. Cilve-i İlâhî böyle. Allah 'âfiyet versin de tahammül edeceğiz. Ecri çokdur. Peder Efendi'nin ellerini öperim. Celâl Beğ'e Ablan Hanıma selâm ederim. Süd Ana'ya kezâlik küçüklerin gözlerinden öperim. Seni de selâmlayarak nihâyet verdim.

5403 Binbaşı

'Ömer Feyzî

Bellary

10

Hû

Huzûra

Muhterem Dayıcığım

Hulûl eden 'ıyd-i sa'îdinizi tebrîk ederim. Cenâb-ı Hakk da-
 ha nice nice eyyâm-ı mubârekelere nâ'iliyyetle emsâl-i kesî-
 resiyle müşerref buyursun. Âmin. Her hafta yazılan mektûbla-
 rıma cevâblar intizâr etmekteyim. İşlerinizin şimdiye kadar
 ne olduğuna dâ'ir cevâb beklemekteyim ve Birâderim gelip gel-
 mediğine dâ'ir cevab isterim. Şâyet geldiğinde tarafınızdan
 ne iş ile iştigâl ettireceksiniz efendim. Hâne halkının cüm-
 lesine selâm ederim. Büyüklerin ellerinden küçüklerin gözle-
 rinden öperek hatm-i kelâm eylerim efendim. Fî 5 Eylül Sene

335

Birâderiniz

Ahmed Feyzî

Numrosu

5344

Adres Bellary Karargâhında Birâderiniz.

Ahmed

Bellary

11

Hû

Huzûra

Hindistan : Bellary'den13 , Eylül , 335
919

Muhterem Kardeşim !

Selâm, 'arz-ı ihtirâm ve ta'zîmat'eyler gözlerinden öperim. Muhibb-i kadîminiz Yüzbaşı Tayyar Beğ Birâderimiz de kemâl-i tahassürle gözlerinizden öperler. Kader on sekiz ay evvel esîr olduk. El-ân çilemiz dolmadı. Dört nefer evlâdımdan ikisinin tahsîl ve terbiyeleri gecikmekte bizim ise anavatana 'avdetimiz onların tahsîl terbiyelerini bütün bütün geciktireceğinden bu gün Ma'ârif Nâzırı Beğefendi ile Harbiye Nâzırı Paşa Hazretleri'ne on iki yaşındaki Kârîmem'in ve yedi yaşındaki Mahdûmumun leyl-i mekâtibden birisine meccânen kayıt ve nakli hakkında bir istirhâm-nâme gönderdim. Harbiye Nâzırı Paşa Hazretleri herhâlde Ma'ârif Nâzırı'na yazarlar. Nâzır Efendîye gönderdiğim arîza ile birleşir. Ricâ ederim ardeşim ben esîr-i harbim. Elim ermez gücüm yetmez. Nezâret'çe ta'kîb edüp netîceyi bildirmenizi istirhâm ederim. Seferberlikden berî dolaşmadığım cephe kalmadı. Evvelâ Makedonya ba'dehû 'Irak cephelerindeki muhârebâta iştirâk ederek vazîfeyi vataniyye uğrunda iki def'a yaralandım. Nihâyet Fırat cephesindeki muhârebede kader fırkamla esîr etdi. Her cihetten mutazarrır olduğumu bilirsiniz. Arkadaşlar terfî' etdiler. Ondan da mahrûm olduk. On altı senelik Mekteb-i Mülkiye'ye hizmetim harbdaki hizmetimi de dâhil edersem yigirmi seneyi

mütecâvizdir. Hakkımın muhâfaza ve müdâfa'aâsını pek 'ulvî bildiğim vicdânınıza havâle eder lâzım gelen yerlerde müdâfa'â etmenizi ve Ticâret Mektebi'nde teşkilât gibi şeyler varsa mahrûm bırakmamanızı ricâ ederim. Vatan tahassürü, 'âile mahrûmiyyeti of.... Ne kadar müşkilmiş. Bekir Beğ Pederimiz'in ellerinden öperim. Cümle arkadaşlara selâmlar ihtirâmlar. Müdîr Hikmet Beğ ne 'âlemedir. 'Arz-ı hurmet ederim. Nizam Beğ Pederimiz'i görürseniz ellerinden öperim. Mufassal mektûbunuza intizârda bulunduğumu 'arz ile gözlerinden öperim muhterem kardeşim.

Hindistan : Bellary'de Userâ Kampında Mülgâ Mekteb-i Mülkiye Başkâtibi ve Ticâret Mektebi Me'mûrlarından ihtiyât Mülâzımı Kardeşiniz.

Hukuk Me'zûnlarından

Mehmed Nûri

Bellary

12

Hû

Huzûr-ı Birâderîye

Sevgili Kardeşim

'Aynı kıt'ada nasıl bir his ve gayretle çalışırken, zâlim merhametsiz tâlih; sizi te'mîn-i istikbâl için müsâ'id mev-kî'de bıraktı! Birini de uzaklara atdı. Bu da kifâyet etmi-yormuş gibi tâ buralara kadar sürükledi getirdi. Mâ'mâfih ne ehemmiyeti var. Bunlar hep vazîfe içündü.

Cevdet; çokdan berî mektûb göndermek istiyorum. Fakat adresi-niz gerçi ma'lûm ise de; tebdil-i kıt'a gibi ahvâl hasebiyle meçhûliyetden de ba'îd değildi.

Mâ'mâfih eski ve büyük hukûk-ı birâderâne yine sizi ta'cîz etmek arzûsundan geri durmadı.

Kardeşim! Remzî Efendi'de buradadır. Fakat o zâbitdir ve bir çok arkadaşlar dahî hep berâberiz. Bu mektûbuma cevâb her hâlde beklerim. Ve cevâb alabilir isem ba'demâ; sizi ta'-cîzden usanmam. Samîmiyyetle ellerinizden sıkarım. Fî 13

Eylül Sene 335

Eskizağralı

M. Bahâeddîn

Bellary

13

Hû

Adresleri dâ'imâ Fransızca yâhud İngiliz(ce) olarak yazup
ecnebî postalarına teslîm edesiniz. Çünkü çabuk gelmesine
kolaylıktır efendim.

Hû

Hâk-i Pây-i 'Âlîlerine

Veliyy-i Ni'metim Pederim Beğ

'Arz-ı ihtirâmla selâm olunup ellerinden öperim. Gice gündüz du'âlarını talep ederim. Birâderim Halil Efendi'ye ferâde olarak selâm ederim. Diğeri İbrâhim Efendi'ye hayât ü memât hayr ile gözlerinden öperim. Dâ'imler oğlu Mustafa Ağa'ya diğeri Hacı Hüsnü Efendi'ye mahdûmu İbrahim Beğ'e cümlesine 'arz-ı ihtirâmla selâm ederim ve Akarbalı Ahmed Efendi'ye diğeri Eh-râce Ahmed Beğ'e selâm eder ellerinden öperim. Sıhhatde dâ'im olmalarına du'â ile meşgûlüm. El-hâsıl hısım akraba-yı ta'allukâtın büyüklerin ellerinden küçüklerin gözlerinden öperim. Bâki du'â efendim. Fî 24 Mayıs Sene 335

Mahdûmunuz Jandarma Nefer-i
İtfâ'iyeye Ahmed Lütfî Onba-
şl

Pederciğim bunun ile dört adet mektûb tahrîr etdim. Cevâbına nâ'il olamadım. Ziyâdesiyle merâk ve endîşe içindeyim. Ricâ ederim. İkinci esârete mahkûm oluyorum. Mektûblarıma cevâb ile Müdîr Beğ'den havâlesi(ni) dilemeniz ricâ olunur.

Pederciğim başlıca mürâca'âtım Mekdale Userâ Karargâ-hında mevcûd olan Bursa'nın Dâvud Kadı Mahallesi'nde Tirno-valı Keçeci Mustafa oğlu İsmâ'il nâm kimse tevellüd 98 duhû-lü esâsı sıhhiye efrâdından olup oraca ahz-ı askeriyyesinden kâ'idi olmadıkca buraca ma'âş almakdan mahrûmdur. Rakam mü-

râca'âtı serbest. Gâyet fazlalığından oradan ahz-ı askeriyeden tahkikle künye şehâdet-nâmesi gönderilmesini. Elleri-nden birlikde öperiz. Bursa'nın Dâvud Kadı Mahallesi'nde Tır-
novalı Keçeci Mustafa oğlu İsmâ'il

Userâ Numrosu Tevellüd

5353

97

Üçüncü Fırka Sıhhiye Efrâdından olup
tasdikle serîan şehâdet-nâmesi gönde-
rilmesi 'arz-ı istirhâmdır Efendim.

Mektela

15

Hû İki kit'â mektûb gönderdim.
Ma'lûmunuz olsun.

Huzûr-ı Pederime

Merhametlû Pederim İbrahim Ağa'ya

Evvelâ mahsûsan selâm edüp sâniyen du'ânızı taleb ederim.
Pederim hamd olsun vücûdum 'âfiyetdedir. Sizlerin de vücûdu-
nuzun 'âfiyetde olmanızı Cenâb-ı Mevlâ'dan rûz-ı şeb du'â e-
derim. Vâlidem'e selâm edüp hâtırını su'âl ederim. Birâderim
Ağa'ya selâm ederim. Dâ'im Hamza Ağa'ya selâm ederim. Nâim'e
'Ali Ağa'ya Mustafa'ya hâneleri taraflarına selâm ederim. Bu
tarafdan arkadaşların cümlesi cümlenize selâm ederler Efendim.
Bâkî 'âfiyetde dâ'im olunuz. Fî 10 Temmuz Sene 335

El-ma'lûm Mahdûmunuz

'Ali tarafından

Cevâbını muntazırım Pederim.

Hasan Dedem'e 'Amucam 'Ali

Ağa'ya selâm ederim.

Mektela (*)

16

Hû

Huzûr-ı 'Âlîlerine

Birâderim Veli Çavuş

Bu kerre 'arz-ı hulûs üzere selâm edüp mubârek hatırınızı gün-be-gün sorup su'âl eylemekdeyim. Eğerçe bendegânımdan zerre mikdar su'âl-i şerîf ve erzân-ı latîf buyurulur ise hamd olsun sıhhatdeyim ve siz Birâderimin de sıhhat(de) olmasını Cenâb-ı Hakk'dan niyâz eylerim. Birâderim İki Mart'da bir mektûbunuza nâil oldum. Hamd olsun ben de sağım. Sen beni unutma. Hâl bu ki ben senin nerde olduğunuzu bilmedim. Memlekete yazmış olduğum mektûbların cümlesinde su'âl ediyorum. Adresini istiyorum. Hiç bir cevâbını almadım. Hamd olsun şimdi mektûbunuz gelince dünyalar benim oldu. Enişdem Hasan'dan su'âl ediyorsunuz. Altıncı Fırka'nın Onaltıncı Alayı'nda birâderim 'Ali ile berâber bir yerdeler idi. Ben de bî-haberim. Ne olduklarından haberimiz yokdur. Birâderim nerede olduğunuz(u) beyân ediniz. El-bâki du'â. Fî 1 Ağustos Sene 335

Hindistan'da Birmanya Eyâletinde Mektela Kazâsında
Türk Userâ Karargâhında / 5730 / numrolu birâderiniz
'Ömer Onbaşı diye tahrîr edesiniz.

(*) Yer adı, hâşiyede (مكتلا) şeklinde yazılmıştır. Aynı yer adı 14. mektupta (مكترا), 15. mektupta (مكتي) şeklinde yer almıştır. Kullandığımız haritalarda -kasaba olması sebebiyle- mezkûr yer, yer almadığından; tarafımızdan " Mektela " olarak alınmıştır.

Nugong

17

Hû

Hamiyyetlü Birâderim Sâdık Efendi

Mahsûs selâm edüp mübârek hatırını su'âl ederim. Tarafımızdan su'âl ederseniz vücûdum sıhhat üzeredir. Hasretinizden başka bir kederim yokdur. Rahatım ise gâyet a'lâdır. Kardaşım, esîr olalı onüç mâh oldu. Kaç def'a mektûb gönderdim cevâb göndermediniz. Gâyet merak ediyorum. Memleketden iki def'a mektûb aldım. Râhatlarının a'lâ olduklarını yazıyorlar. Bir mektûb da sizden alıversem asla keder endîşe etmeyeceğim. İhmâle gelmeyiniz kardaşım. Bâki yanınızda bulunan çavuş onbaşı neferât okuyan efendiye dinleyen arkadaşlara ayruca selâm. Hatırlarını su'âl ederim. Bâki hatm-i kelâm eylerim. Fî 23 Ağustos Sene 334 Birâderiniz Yûsuf Efendi Adresim

Cenûp Hindistan'da Nugong kasabasında Userâ Karargâhında Onüçüncü Postada / 1683 numrolu Birâderim Yusuf Efendi diye yazınız.

C. IRAK'TAN YAZILAN MEKTUPLAR

'Irak

18

Hû

Veliyy-i ni'metim Sebeb-i Hayâtım Sevgili Vâlideciğim !

Bil-hâssa selâm ile 'arz-ı ihtirâm eylerim. İki ellerinizden öperim. Hânem tarafına mahsûs selâm ederim. Mahdûmum Hasan ve Kerîmem Kadın'a selâm ile gözlerinden öperim. Cümle hısım akrabâ ve ta'allukâtın kâffesine selâm ederim. Hamd olsun vücûdum sıhhatdedir. Râhatım fevka'l-'âde olup yalnız sizlerin hasretinizle iştiyâkım. Cenâb-ı Hakk an-karîbi'z-zemân dünya gözüyle birbirimizi görüşmek nasîb etsin. Âmin. Bâki sıhhatinizin bekâsıyla 'âciz varakamın vusûlünde sıhhat haberinizi iş'âr eder bir kıt'a mektûb serîan göndermeniz(i) ricâ eder ve tekrâr olarak iki ellerinden öperim vâlideciğim.

Fî 10 Ağustos Sene 335

Mahdûmunuz

Rızâ tarafından

Userâ Numrosu

Mektûb gönderdiğinizde userâ

35598

numrosunu zikrediniz.

Mektûb gönderdiğinizde 'Irak'da On sekizinci 'Osmanlı Userâ Taburunun Dördüncü Bölük Otuzuncu Postasında mahdûmunuz Ankara'lı Hasan oğlu Rızâ deyiniz.

Mühür

Vâlideciğim. Birâderimin nerede olduğunu ve ne olduğunu mektûb gönderdiğinizde beyân ediniz.

Enişdem Yusuf Ağa'ya Hemşîrelerim Kadınlara mahsûs selâm ederim ve yeğenlerimin iki gözlerinden öperim ve Baldızım Kadınlara mahsûs selâm eder hatırlarını su'âl ederim.

Ulaş Karyesi'nde dâyım Sadık Ağa'ya ve Mahdûmu Ağalara ve hânesi taraflarına ve orada bulunan hısım ve akrabâların ve komşuların cümlesine selâm ederim. İş bu mektûbomla berâber dört kıt'a mektûb irsâl eyledim. Cevâb alamadığımdan dolayı son derecede müte'essirim. Cümle arkadaşlarımin mektûbları ise geldi. Ben mahzûn oluyorum. Her hâlde iş bu mektûbunun cevâbını 'acele gönderesiniz. Olmaz mı.

Seyyid 'Ali'nin 'Abidin On dokuzuncu Userâ-yı 'Osmaniyye Taburunda.Mektûb ile görüşüyorum.

Hû

Huzûr-ı 'Âlîlerine

Hakîkatlû Vâlideciğim

Evvelâ mahsûs selâm edüp iki ellerinden bûs edüp hayır du'âsını laleb ederim ve hânem tarafına mahdûmum Eyyûb Efendi'ye mahsûs selâm edüp iki gözlerinden bûs ederim ve Birâderim Hakkı Ağa'ya ve hânesi tarafına ve Kerîmesi Kadına dahî ayruca ayruca olarak mahsûs selâm ederim. Büyüklere selâm. Küçüklerin gözlerinden öperim. Eğerçe taraf-ı ahvâlimden su'âl-i şerîf buyurulur ise vücûdum sıhhat ve 'âfiyet üzeredir. Sizlerin de vücutlarınız sıhhat ve 'âfiyet üzere almanızı Cenâb-ı Hudâ'dan temennî ve niyâz eylerim. 'Amucam Mahdûmu Basrî Efendiye mahsûs selâm ile istifsâr-ı hâtır eylerim. Hemşîreleri Hanımlara ayruca ayruca selâm ile istifsâr-ı hâtır eylerim. Halam Mahdûmu Eyyûb Efendi'ye ve Hemşîresi Hanıma ayruca ayruca selâm ederim. Enişdem Mısırlı Mustafa Ağa ve hânesi tarafına cümlesine mahsûs selâm ederim. O tarafında bulunan komşuların cümlesine selâm ederim. Okuyan efendiye dinleyen cemâ'ate cümlesine ferâd ferâd mahsûs selâm ederim. Bâki du'â.

Fî 15 Ağustos Sene 335 Mahdûmunuz Nûri Çavuş

Hû

Bu tarafda bulunan arkadaşlar bunlardır. Adapazarı'nda Ozanlar Mahallesinde Hacı İbrâhim Ağa'nın Mahdûmu Seyyid 'Ali

Adapazarı'nın Pabuşcular Mahallesiinde 'Ömer Ağa'nın Tâhir Arabacı Hasan Ağa'nın mahdûmu Mustafa Boşnak Mehmed 'Ali Burgular Mahallesiinde Sabî Efendi Tavuklar Karyesinde Koca Hüseyin Ağa'nın Mahdûmu 'Aşır Çavuş Hanlı Köyünden Mustafa Onbaşı Eğbesce 'Osmâniye'den Şerif 'Ali Hoca Nâhiyesinin Hacıeller Karyesinde Şa'bân oğlu Hamdî Budaklar'dan Ahmed Dadasbin'den Hatibler'den 'Ali Onbaşı Adapazarı'ndan Tatarburnusu Çiftelapalamutlar'dan 'Ali'nin Emir 'Abbas Hasırcılar'dan Mustafa Efendi Tatar 'Osman Demirci İbrâhim Usta'nın mahdûmu Mehmed Çavuş Dülger Hasan Usta Boşnak Hacı Bekir'in Ahmed Çökükler'-den Ya'kûb oğlu Nuh Çavuş cümlesi ferâd ferâd selâm ederler. Bâki emânet.

Bu mektûb Adapazarı'nda 'Ârif Usta'nın Kahvesinde her hâlde okunacaktır.

Fî 15 Agustos Sene 335

Nûri Çavuş

Hû

Adresim budur.

'Irak'ın Türk Userâ 'Anele Dokuzuncu Taburun İkinci Takımında Nûri Çavuş 40947 numrolu.

'Irak

20

Hû

Pedere

Pederciğim sıhhatdeyim merâk etmeyesiniz.

Adres 'Irak'da Userâ On dokuzuncu 'Amele Taburunun İkinci Bölüğünde İkinci Takımda 46317 numrolu Hüseyin Mustafa diyerek yazınız Pederim.

Sâniyen selâm edüp istifsâr-ı hatır ile ellerinizden bûs ederim. Vâlidem Hanıma selâm edüp ellerinden bûs ederim. İstifsâr-ı hatır eylerim. Birâderim Hâfız İbrâhim Efendi'ye selâm-ı mahsûs ile istifsârı hatır eylerim. Hânesi taraflarına dahî selâm ederim. Diğer birâderim Receb Nenem Hanım'a 'Amucam Ağalara hâneleri taraflarına cümlesine selâm-ı mahsûs ile istifsâr-ı hatır eylerim. Dâ'im Ağalar'a hâneleri taraflarına cümlesine selâm ederim. Oraca bulunan akrabalara ve komşulara cümlesine selâm eder ve selâmım teblîğ ediniz. Bâkı Hüdâya emânet olunuz. 25 Ağustos 335

Mahdûmunuz

Mustafa tarafından

Pederim para için ihtiyâcım var.

Para gönderiniz pederim.

Hû

Huzûra

Hakîkat-perver Kardeşim İbrahim !

Fî 23 Mart Sene 335 târihli tarafıma gönderilen bir kât'a muhabbet-nâmeniz vâsıl-ı dest-i 'âcizî olmuşdur. Ol kadar memnûn oldum ki dil ile ta'rîf edemem. Cenâb-ı Hakk-ı Te'âlâ sizleri dahî iki cihânda memnûn eylesün. Âmin. Bil-hâssa mahsûs selâmla istifsâr ı hâtır ederek iki gözlerinden öperim. Tarafımdan su'âl olunursa el-hamdüli'llâh vücûdum 'âfiyetde ve sizlerin dahî 'âfiyet ve sıhhatde olmanızı eltâf-ı Hakk ile de temennî ederim. Ayruca olarak Refîkam Hanımâ 'arz-ı ihtirâm ile istifsâr-ı hatır eylerim ve Kâ'in-vâlidem Hanımâ dahî ayruca 'arz-ı 'ubûdiyyet ile ellerinden öperim ve Kâ'in-birâderlerim Efendilere dahî bil-hâssa 'arz-ı ihtirâm ile istifsâr-ı hatır eylerim ve Hacı İsmâ'il'in 'Aliş ve Murtazâ Ağalar'a dahî selâm-ı mahsûsa ile istifsâr-ı hatır eylerim ve diğêr hemşerîlere dahî ve cümle bildiklere ayruca ayruca mahsûs selâmlar ile hatırlarını su'âl ederim ve orada askerden gelen Korların Mehmed Ağa'ya ayruca selâm ile istifsâr-ı hatır ederim. Şa'bân oğlu Hüseyin Ağa'ya dahî ayruca selâm ile istifsâr-ı hatır eylerim ve tarafımda olan Tokat muhâcirlerinden Belediye Yazıcısı Mustafa ayruca olarak hânesine mahsûs selâmlar eder. 'Âfiyettedir ve hânesine bildirilmesi matlûb olur. Bâki ihtirâmât-ı fâ'ikaların bekâsıyla hatm-i kelâm ederim Kardeşim. Fî 2 Eylül Sene 335

Mektûbuma cevâb beklerim.

El-ma'lûm
Kardeşiniz
Mustafa
Mühür

Adresim şudur

'Irak'da Usera-yı 'Osmaniyye'de(n) Sekizinci Taburun Dördün-
cü Bölüğünde 53608 numrolu ar deyiniz. Mustafa

'Irak

22

Hû

Huzûr-ı Birâderîye

Sevgili Birâderim Rızâ Çavuş !

Bu kadar zemândan beri tarafınıza müte'addid mektûblar gönderiyorum. Kat'iyen hiç birinin de cevâbına nâ'il olmadı-
ğım dan son derecede müte'essîrim. Li'l-hamd 'âfiyetdeyim. Si-
zin dahî 'ızz-i 'âfiyetde dâ'im olmanızı Cenâb-ı Hakk'dan ni-
yâz eylemekdeyim. Selâm-ı mahsûsla 'arz-ı ihtirâm eylerim.
Kadın Vâlideme ve Hanım tarafına mahsûs selâm ederim. Molla
Ca'fer Ağa'ya selâm ederim. Kardeşim Rızâ Çavuş mektûb gön-
dermediğinizin esbâb-ı nedir. Yoksa 'â'ilemden veyâhud akra-
bâ ve ahabâblardan hiç bir kimse yok mudur ki bana bir cevâb
haber-i hayr bildirmiyorsunuz. Beni bilen cümle ahabâblara
mahsûs selâm edüp bu kadarla kifâyet ederek hatm-i makâl ey-
lerim. El-bâki 'âfiyet. Fî 5 Eylül Sene 335

Birâderiniz

Râsim tarafından

Adres !

'Irak Userâ Karargâhında [3] Numrolu Kamp [37748] numrolu
Dokuzuncu Takımda Râsim diye tahrîr edersiniz.

Hû

Huzûr-ı Birâderîye

Muhterem Kardeşim Receb Fahrî Efendi

: : : Bil-hâssa 'arz-ı ihtirâm ederim. Bundan bir sene mukaddem bir mektûbumu tasdîk ederim. Mâ'te'essüf bir cevâb vürûd etmedi. Bu mektûbumu tahrîr etmezden bir gün mukaddem arkadaşlarımdan bir çoklarının mektûbları geldi. Doğrusu bendenizin de mektûbu olmayınca son derece mahzûn ve mükedder oldum. Bir buçuk seneye karîb İngiliz'de esîrim. El-hamdüli'lah sıhhat ve 'âfiyetdeyim ve siz Birâderimin dahî 'âfiyetde olmanızı temennî ve niyâz ederim. Vusûl-i mektûbda Hayat-ı memâtinizden dolayı serîan bir cevâb beklerim. Meslek arkadaşlarınıza cümlesine 'arz-ı ihtirâm ederim. Şimdilik bu kadarlık ile iktifâ ederim. Bâki 'âfiyetde olunuz fendim. Fî 25 Haziran Sene 336

Adresim :

Kardeşiniz Bağdad Civârında Birinci 'Amele Taburunun Userâ Karargâhında İkinci Şu'ayb Bölükte / 31873 / numrolu Şu'ayb Onbaşı diye yazınız.

Tekrar tekrar yazıyorum. Hilâl-i Ahmer vâsıtasıyla olsun iki satır mektûb gönderiniz. Son derecede ricâ ederim.

Bağdad

24

Fî 25 Haziran 1919

Bağdad'dan

Numro
31880

Hû

Mu'azzez Kardeşim Receb Efendi

Bu kadar zamandan berî mülâkatınız münkati' olduğundan gice-
leri rûyamda gündüzler hayâlimden hatırımdan çıkmıyor. Sıh-
hat haberiniz de alamadığımdan son derece müte'essir olmak-
dayım. Sâniyen selâm ederim. Ellerinden sıkarım. Hamd olsun
sıhhatdeyim. Siz de bu minvâl üzere olmanızı Cenâb-ı Hakk'a
niyâz ederim. Bilâderiniz ile berâber bir arada hayât geçi-
riyoruz. Hamd olsun. Sıhhatde olduğu zâtınıza selâm eder ve
ellerinizden sıkar. Tarafınızda bulunan arkadaşlarınıza ay-
ruca ayruca olarak selâmlar ediyoruz ve ol dâ'irede bulunan
Selânikli İbrâhim Efendi'(ye) dahî selâm ederim. Ellerinden
sıklarım. Yanınızda bulunan arkadaşınız Sirozlu Lâtif Efendi-
ye selâm ederim. Ellerinden sıkarım. Bâki Allâh'a emânet o-
lasınız. Fî 25 Haziran Sene 335

Birâderim in-şâ'Allah an-karî- Bağdad Ciyârında Türk Userâ
bi'z-zemân bize Cenâb-ı Hakk Karargâhında Birinci 'A mele
salâhlarımızı nasîb eylesün. Taburunda İkinci Bölük'de
Ne edelim. Tâlihimiz böyle i- (31880) numrolu Muharrem
miş. Bu senin hakkında belki Şevkî Onbaşı tarafından i'-
hayırlıdır. zâm edilmiş.

Mühür

Bağdad

25

Hû

Huzûr-ı 'Âlîlerine

Veliyy-i ni'metim Efendim

Bil-hâssa selâm edüp iki ellerinden öperim. Bendenizden su'âl ederseniz vücûdum sıhhatde olup sizlerin sıhhat-i ber-ke-mâl olmasını Cenâb-ı Hakk'dan temennî-i niyâz ederim. Hakîkatlü vâlidem Hanımâ mahsûs selâm edüp ellerinden öperim. Hemşîrelerim Hanımlarâ mahsûs selâm ederim. Birâderim Velî Ağa'ya Birâderim Ya'kûb Ağa'ya mahsûs selâm ederim. Yeğenim Halil Ağa'ya mahsûs selâm ederim. Dâ'im Ramazan Ağa'ya hânesi tarafına Mahdumları Ağalara mahsûs selâm ederim. Vel-hâsıl bizi su'âl eden komşuların cümlesine mahsûs selâm ederim. Benim için merâk etmeyiniz. Râhatım iyidir. El-bâki sıhhat(de) dâ'im olasınız. Fî 18 Ağustos Sene 35

Mahdûmunuz

Sinân

Adres

Bağdad Civârında Dokuzuncu Türk Userâ

Taburunun İkinci Bölüğünde (40967)

numrolu Sinân Nebî diyesiniz.

Bağdad

26

Hû

Huzûr-ı Birâderîye Bu taraftan Seyderli
Kâsım Mehmed Hüseyin
oğlu ile Birâder de
() bulunuyoruz.
Cümlesine selâm eder.

'Azîz Birâderim Timur Beğ

Evvelâ selâm-ı mahsûs edüp istifsâr-ı hatır eylerim. Hamd ol-
sun bir kederim yokdur. Sizin de Birâder dem-güzâr olmanızı
Cenâb-ı Hakk'dan temennî eylerim. Hacı Kâsım oğlu Müşâd Hasan
Efendi'ye selâm-ı mahsûs edüp istifsâr-ı hâtır eylerim. Birâ-
derim Behçet Ağa'ya diğher Birâderim Behlül Ağa'ya 'Amîre Ağâ-
ya cümlesine selâm edüp hatırlarını su'âl ederim. Halam Kadı-
na mahsûs selâm edüp ellerinden bûs ederim. 'Amucam oğlu Hay-
dar Ağa'ya cümlesine ayruca ayruca selâm ederim. Kâ'in-vâli-
dem Kadına mahsûs selâm edüp ellerinden öperim. Hemsîresi
Teyzem Hanım'a selâm-ı mahsûs istifsâr-ı hatır eylerim. 'Amu-
camın Kerîmelerine cümlesine ayrı ayrı selâm ederim. Birâde-
rimin Mahdûmu 'Abbas Ağa'nın gözlerinden öperim. Diğhere beğ-
ler ve ağalara selâm-ı mahsûs edüp gözlerinden öperim. Diğher
'Abbas Beğ Ca'fer Beğ Envâr Beğler'e selâm-ı mahsûs edüp göz-
lerinden öperim. Zerrün Hanım'a selâm-ı mahsûs ederim. El-hâ-
sıl hısım akrabaya kâffesine mektûbu kırâ'at eden efendiye
dinleyen cemâ'ate yedi yaşından yetmiş yaşına kadar hepsine
ferâd ferâd selâm ederim. Bizim için merâk etmeyiniz. Bağdad

civârında bulunuyoruz. Mektûb gönderdiğiniz zamân şöyle yazınız. 'Irak'da 'Osmanlı Userâ Karargâhında Ondokuzuncu Taburun İkinci Bölüğünde Dördüncü Takımda Koğazlı 46415 numaralı Hüseyin oğlu Emir Celîl. Şu mektûba serîan cevâb beklerim. Bâki hüsn-i teveccühâtınız du'âsıyla hatm-i kelâm eylerim.

Fî 24 Ağustos Sene 335

Koğaz'ın Taşlı Karyeli
Hüseyin oğlu Emir tarafından

Hû

Koğaz ilâyetinin Revan Şâhtahtı İskelesinde
Hacı Velî oğlu İbrâhim Ağa Taşazık Karyesinde
Timur Beğ'e takdîm olunur.

Bağdad

27

Hû

Şefkatlü Pederciğim Mustafa Ağa

Evvelâ selâm ederim. Sâniyen ellerinizi bûs ederek hatırlarınızı su'âl ederim. Hamd olsun 'âfiyetdeyim. Sizlerin dahî 'âfiyetde olmanızı Cenâb-ı Hakk'dan niyâz ederim. Vâlidem kadının da ellerini bûs ederim. Birâderim Hakkı Efendi'ye mahsûs selâm ederim. Gözlerinden bûs ederim. Hâne tarafında bulunanların cümlesine selâm ederim. Pederciğim sayısız mektûb gönderdim hiç birinin cevâbını göndermediniz. Artık bu mektûb son mektûbdur. Komşuların cümlesine selâm ederim. Bâki kalmanızı dilerim. Fî 25 Ağustos Sene 35 El-ma'lûm

Mahdûmunuz 'Ali tarafından

Zâlimin zulmü var ise mazlûmun Allâh'ı var. Şimdi İngiliz'in zilleti var ise yarın Hakk'ın dîvânı var.

Adres

Bağdad vilâyeti Civârında Yedinci Türk Userâ Karargâhı'nda (5004) numrolu Bergama'lı Mustafa oğlu ' Ali diye tahrîr edesiniz.

Bağdad

28

Hû

Huzûr-ı Pederânelerine

Veliyy-i Ni'metim Sebeb-i Hayâtım Efendim.

Bil-hâssa selâmımı takdîm ederek iki ellerinizden öperim. Taraf-ı 'âcizânemden su'âl eder isen vücûdum sıhhatde olup sizlerin vücud-ı şerîfinizi(n) sıhhat-i ber-kemâl olmasını Cenâb-ı Hakk'dan temennî ve niyâz etmekteyim. Hakîkatli Vâlidem Hanımâ mahsûs selâm ile iki ellerinden öperim. Birâderlerim Ağaların cümlesine mahsûs selâm ederim. Hemşîrem Hanımlara mahsûs selâm ederim. Pederciğim çok zamandan berî mektûbunuzu alamadığım (içün) gâyet müte'essîrim. Sizlerin hasretliğiniz ciğerime değdi. İn-şâ'Allah Cenâb-ı Hakk yakın zamanda görüşüp kavuşmak nasîb eylesün. Âmin. Benim içün merâk etmeyesiniz ve bizi su'âl eden akrabâ ve ta'allukâtın komşuların yedi yaşından yetmiş yaşına kadar büyüklerin ellerinden küçüklerin gözlerinden öperim. El-bâki sıhhatde dâ'im olasınız. Fî 15 Eylül Sene 35

Mektûbun cevâbını her hâlde
intizâr ediyorum.

Mahdûmunuz
Sinân

Adres

Bağdad Civârında Dokuzuncu Türk Userâ Amele Taburunun İkinci Bölükde (40967) numrolu Sinân Beğ diye yazasınız.

Bağdad

29

Hû

Muhterem Dâ'im Halil Ağa

Evvelâ mahsûs selâm edüp iki ellerinizden öperim. Hatırınızı su'âl ederim. Eğer ki pederciğim bizim için su'âl ederseniz hamd olsun şimdiye kadar vücûdum sıhhatdedir. Sâniyen sizlerin de sıhhatde olmanızı Cenâb-ı Allah'dan temennî eylerim. Şefkatlü Vâlidem Hanımâ ayrıca selâm edip ellerinden öperim. Hatırını su'âl ederim. Sevgili Birâderim İsmâ'il Ağaya selâm ile gözlerinden öperim. Hemşîrelerim Hanımlara ayrıca selâm eder hatırlarını su'âl ederim. Koca Hanım Hanımâ ayrıca selâm ile iki ellerinden öperim. Teyzem Hanımlara ayrıca selâm edüp ellerinden öperim. 'Amucam Hakkı Efendi'ye mahdûmu Mehmed Efendi'ye hânesi tarafına selâm ederim... Halam Hanımâ ayrıca selâm ile ellerinden öperim. Ayrıca ayrıca yazmağa hâcet bu kadar. Ol taraftan bizleri su'âl eden komşuların cümlesine ferâd ferâd selâm edüp hatırlarını su'âl ederim. Yalınız size bir recâm ise mektûb(uma) 'acele cevâb isderim.

Adres

Bağdad Civârında On yedinci Usera-yı Osmanlı
Taburunun Dördüncü Gurubda On üçüncü Postada
24822 numrolu Mahdûmunuz Mehmed

Basra

30

Hû

Basra'dan

6 Ağustos Sene 335

Sevgili ve Muhterem Ablacığım

Vücûdum sıhhatdedir. Bütün düşüncemi siz teşkîl etmekdesiniz. Ne hâldesiniz. On aydır esîr olarak sizden hiç bir mektûb alamadım. Merâk ve endişem muntazaman artmaktadır. Ricâ ederim mektûb gönderiniz. İhtimâl ki mektûb gönderiyorsunuz fakat şimdiye kadar vâsıl olmaması cây-ı tehaccüb değil midir. Birâderder mektûb ve ma'lûmât alınıyor mu. Sıhhatde midir. Lütfen bildiriniz. 'Â'ile ne hâldedir. Nazlı Hanımla Vâlide-si Perver Kalfa nasıldırlar. Mahsûs selâm ederim. Şükrü Ali 'Ârif Fâruk Beğler ile Hatica Hanımın gözlerinden öper selâmlar ederim. Kalfamız yakında 'avdet edüp etmeyeceğime dâ'ir bir fal bakmasını ricâ ederim. Nevzâd Hanım nasıldır. Selâmlar eder ve 'â'ilesine 'arz-ı ihtirâmât eylerim. Cem'in gözlerinden yanaklarından öperim. Bizimkilere dahî selâmlar ederim ve ne hâlde olduklarını ve nasıl idâre ettiklerini bildirmenizi ricâ ederim. Bâki Hudâ'ya emânet eder ve ellerinizden kemâl-i hurmetle öperim ablacığım.

Birâderiniz

'İrfân

Der-sa'âdet'de Fâtih Zincirlikuyu'sunda merhûm Zühdü Beğ'in
konağında hemsîrâm İclâl Hanım'a takdîm.

Basra'da Makine Userâ Karargâhında 40679 numrolu Kâ'im-makâm
'İrfân Beğ'den.

Basra

31

Hû

Fî 13/Ağustos/335

Basra userâ karargâhından

Müşfik Bir Huzûra

Şefkat-perver Vâlideciğim !

Nâmınıza yigirmiye mütecâviz mektûb gönderilmiştir. Hênüz bunlara mukâbil Fî 18 Mart Sene 35 ve Fî 23 Nisan Sene 35 tarihlerindeki iki mektûbunuzu alabildim. Öyle arzû ederim ki: Her sâ'atim sizin tesellî-âver ferah-bahş mektublarınızı mü-tâla'â ile geçsin ! Öyle arzû ederim ki her an sıhhat haberlerinizden sürûr bulayım... Pederime Fî 25 Temmuz Sene 35 tarihinde müşârü'n-ileyh adrese telgraf keşîda ettiğim gibi mektûb da gönderilmiştir... El-hamdüli'llah sıhhat ve 'âfiyetdeyim. Her dâ'im hayır-du'âlarınıza muhtâcım. Yalnız sizlerden cüdâ bulunmaklığım beni müte'essir etmektedir. An-karîb cümlelerinizi görmek emeline muvaffak olacağız zannındayım... Pederimin esâretine pek müte'essir oldum ise de tâli-i harbin cilve-i nâ-sâzı icâbâtı olduğunu derpîş-i nazâr ederek mümkün mertebe kederâtımı tahfîfe çalıştım. Her ne ise bunların hepsi unutulur.. Bâki cümlenize mahsûs ihtirâmâtımı takdîm. Sizin ve Muhterem Teyzem Hanımın müşfik ellerinden bûs eder ve fâkâr Hemşîrem'in de gözlerinden öperim Efendim.

Hâşiye:

Muhterem Ağabeyim Emin Beğ'e de mektûb gönderdim. Bi't-tabî' me-

sâfenin bu'diyyeti dolayısıyla
cevâbı henüz vürûd etmemiştir. Hasret-zede Mahdûmunuz

Mülâzım

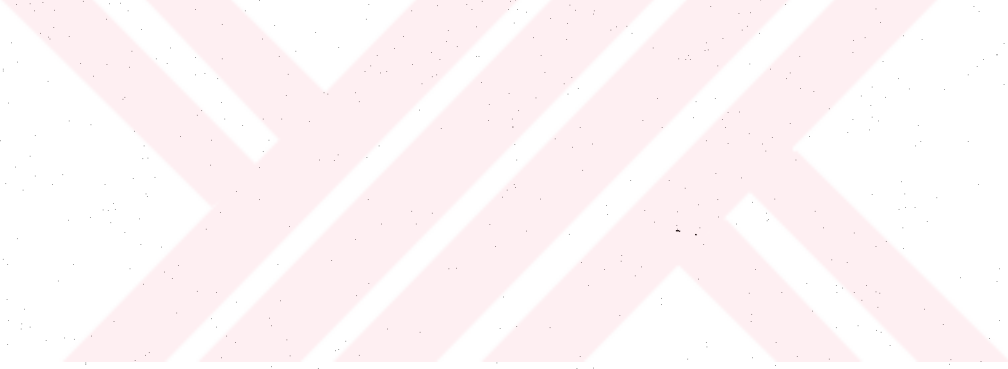
İmzâ

Adres

Basra - Makine Karargâhı - Zabitân-ı Userâ Karargâhında
41559 numrolu Mülâzım-i Sâni İzmirli Safvet Efendi...

Cevâblarınıza sür'atle muntazırım...

Hemşiremden de ayruca mektûblar beklerim.

Basra

32

Hû

Huzûr-ı Birâderîye

Sevgili Birâder-i 'Azîzim 'Ârif Çavuş

Evvelâ dâr u dîlden ve cân-ı gönülden mahsûs selâm edüp hatı-
tır-ı nâzikânelerinizi istifsâr eylerim. Pederim Bektaş Ağâ-
ya Vâlideniz Hanım'a Hemşîreniz Hanımlar'a selâm edüp hatı-
r-ı nâzikânelerini su'âl eylerim. Bendenizi su'âl ederseniz vü-
cûdum sıhhat üzere olup sizlerin vücûdunuzun da sıhhatde ol-
manızı Cenâb-ı Hakk'dan temennî ve niyâz eylerim.

Cenâb-ı Allah bir dahî dünya gözüyle görüşmeyi nasîb-i müyes-
ser eylesin. Âmin. Birâderciğim Fî 30 Teşrin-i evvel Sene
334 tarihinde esîr düştüm İngilizler'e. Şimdiye kadar mektûb
yazmadığımın esbâbı ise mektûb kabûl olunmadığından göndere-
medim. Beni afv edersiniz değil mi. Bundan böyle size mektûb
göndereceğim. Va'âd ediyorum. Büyüklerin ellerinden küçükle-
rin gözlerinden bûs ederim. Okuyan efendiye dinleyen cemâ'a-
te selâm ederim. Bâki du'â. Fî 20 Ağustos Sene 335

Birâderiniz

Takım Başı

Mehmed Bedreddîn Mustafa

Adres

Basra'da Userâ-yı Zabitân Kampı'n-
da 51146 numrolu Mehmed Bedred-
dîn Mustafa Efendi'ye yazarsınız.

Basra

33

Hû

Huzûr-ı Birâderîye

Hamiyyetlü Birâderim Mustafa Ağa Hazretleri :

Bu kerre mahsûs selâm ile hatır-ı istifsâr eylerim. Halam Kadın'a selâm ederim. Mahsûs selam. Cümlenizin mahdûmlarına selâm ederim. Orada bulunan konu komşu hısım akrabâya cümlesine selâm ederim. Gadayırlı Başsız Hüseyin Ağa'ya selâm ederim. Oğlu Hüseyin Ağa'ya selâm ederim. Nalbat Halil ile görüştük. Tel örgüsünde acele olarak bu mektûbun cevâbını beklerim. Benim iskân ettiğim Edirne Vilâyeti Lüleburgaz Kazâsı'nın Nâhiyesi'nde Koçanalı Kâzım. Bu kadar ile iktifâ edelim. El-bâki du'â. Fî 29 Ağustos Sene 335

Koçanalı Kâzım tarafından

Basra'da Userâ Karargâhı'nda Sevkîyât Bölüğü'nde Muhâcir Kâzım deyü tahrîr edesiniz.

Basra

34

Hû

Huzûra

'Ali Mehmed Efendi Kardeşim'a

Kardeşim !

'Â'ileme gönderdiğim müte'addid mektûblardan hiç birine mâ'-
te'essüf cevâb alamadım. Müte'essirim. Cevâb bekliyorum. 'Â-
ilemiz her ne hâlde ise bildirmenizi ricâ ederim. Sıhhatde-
yim. Cümlenize sıhhat temennî ederim. Selâm ve ihtirâm. Fî
29 Ağustos Sene 335

Mahlâsımı yazmayı unutmama-

nızı ricâ ederim. 'Â'ilemiz

ve 'â'ileniz efrâdıyle akra-

ba ve ahbâbın kâffesine se-

lâm ve 'arz-ı ihtirâm !

Basra Userâ Garnizonunda 18.

Bölükden 51130 numrolu Mülâ-

zım :

Mustafa Necâti

Basra

35

Hû

Nûr-ı 'Aynım Mahdûmum Mehmed Efendi'ye

Evvelâ selâm eder kemâl-i hasretle iki gözlerinizden öper hatırlarınızı su'âl ederim. Târih-i mektûba değın vücûd sıhhatde olup sizlerin de devâm-ı 'âfiyetinizi Cenâb-ı Zü'l-Celâl Hazretleri'nden niyâz ederim. Oğlum mektûb hususunda hâl ve ahvâlinize dâ'ir cevâb gönderiniz. Zirâ merâk ve gam-nâk ol-maktayım. Şimdilik esâretlikde râhatım fevka'l-âdedir. Benim için merâk etmeyiniz. Hemân Cenâb-ı Hakk yıkan zemânda hüsn-i mülâkâtı ihsân buyursun.

Mahdûmum Ramazan Efendi'ye selâm eder gözlerinizden öperim. Ta-rafınızda bulunan akrabâ komşu ve ihvânların cümlesine bil-hâssa selâm 'arz-ı ihtirâm ederim.

Oğlum. Birâderlerimden her hâlde sizden bir cevâb beklerim. Nerede hayâttalar mı. Mektûbları geliyor mu. Sıhhatde midir-ler. Haberdâr ediniz. Bâki Hudâ'nın birliğine emânet ederim.

Fî 30 Ağustos Sene 335

Adres

Basra'da İkinci Userâ Karargâhında 35240
numroda mukayyed Pederiniz Mustafa oğlu Hasan
tarafından

Bu yolda zarfın üzerini yazınız.

Basra

36

Hû

Numro

1

'Amuca Beğim'e !

Hamd olsun sıhhatdeyim. Râhatım iyidir. Buradan yakın zemân-
da kurtulacağımıza dâ'ir hiç bir havâdis yokdur. Cenâb-ı Hakk
mu'înimiz olsun. Sâkıb Efendi'den cevâb alamadığımdan son de-
rece müte'essirim. Malatya'ya da bir kaç mektûb yazdım cevâb
alamadım. Sizin ve Hemşîrem'in ellerinden çocukların gözlerin-
den öperim Efendim. Fî 1 Eylül Sene 335

Esîr oğlunuz

Fikret

Adres : Basra'da Makine Usera Karargâhında 41520
numrolu Mülâzım-i Sâni Fikret

Bu günden i'tibâren mektûblarıma numro koydum.

Basra

37

Hû

Huzûr-ı 'Âlîlerine

Basra'da İki Numrolu
Userâ Karargâhında
35073 numrolu Aksekili
Mehmed Efendi

Birâderim 'Ali Efendi

Evvelâ mahsûs selâmdan sonra hatırlarınızı su'âl ederim. E-
ğerçe taraf-ı 'âcizlerden su'âl eder iseniz hamd olsun vü-
cûdum sıhhatdedir. Birâderim Mustafa Efendi'ye ayruca ayru-
ca mahsûs selâm ederim. Pederim Hâfız İbrâhim Efendi'ye Mah-
dûmu Efendiler'e ayruca ayruca mahsûsen selâm ederim. Birâ-
der'ciğim tarafınıza bir çok mektûblar gönderdim. Birinin
cevâbına nâ'il olamadım. Ziyâdesiyle müte'essir oluyorum.
İhmâl etmeyüp cevâbını gönderesiniz. Birâderim Mustafa'nın
nerede olduğunu beyân edesiniz.

El-ma'lûm Birâderiniz

Fî 5 Eylül Sene 335

Aksekili Mehmed

Hû

Huzûr-ı 'Âlînize Mahsûsdur

Sevgili Birâder-i 'Azîzim İbrâhim Ağa'ya mahsûs selâm edüp hatır-ı şerîfini su'âl ederim. Diğer hânenizde bulunan bulunanların da cümlesine dahî selâm ederim. Diğer Birâderim 'Ali Ağa'ya dahî mahsûs selâm ederim. Diğer hânenizde bulunanların bi'l-cümlesine mahsûs selâm ederim ve diğer ol tarafda hısım ve akrabâya ta'allukâtların ve bize de selâm yok mu diyen ahbâbların cümlesine muhsûsen selâm edüp hatırlarınızı sorup su'âl ederim. Eğerçi bi tarafda bendeniz birâderinizden su'âl eder iseniz şok şükür olsun 'âfiyet üzereyim. Merâk etmeyesiniz. Şimdilik Basra Hastahanesi'nde bulunuyorum.

Hüseyin oğlu Mehmed Onbaşı tarafından

15 Eylül Sene 335

Hû

Huzûr-ı Pederânelerine

Fazîletlü Pederim 'Abdullah Efendi

Ziyâdesiyle selâm edüp mubârek ellerinizden öperek leyl ü ne-
 hâr du'ânıza muntazırım. Taraf-ı evlâdından su'âl edersen
 hamd olsun târih-i mektûba değin vücûdum 'âfiyetdedir. Hemân
 sizlerin hasret-i iştiyâkınızdan başka bir kederim yokdur. He-
 mân Cenâb-ı Hakk an-karîbi'z-zemân görüşmek nasîb eylesün.
 Pederim on yedi mâh oldu esîr oldum. Bunca arkadaşların mek-
 tûbu geldi. Benim gelmediği için çok mahzûn oluyorum. Her hâl-
 de mektûbuma cevâb verirsiniz. Beni mahzûniyetden kurtarırsı-
 nız. Vâlidem Hanım'a selâm ile ellerinden öperim. Birâder-
 lerim Eyyûb ve Mustafa Mehmed Efendiler'e selâmlar edüp göz-
 lerinden öperim. 'Amucam Mehmed Efendi'ye mahdûmu ağalara se-
 lâm ederim. Teyzelerim ve Dayıllarım'a cümle ferâd ferâd se-
 lâm ederim. Hâsıl-ı kelâm akraba-yı ta'allukâtın kâffesine se-
 lâmla hatırlarını su'âl ederim. Bu kadarla iktifâ ederim e-
 fendim.

Fî 3 Ağustos Sene 335

Mahdûmunuz

'Ali Rızâ

Mektûb tahrîr ederseniz 'Amâre civârın-
 da On İkinci 'Amele Taburu'nun 36185
 numrolu Karamanlı 'Ali Çavuş diyebilirsiniz.

Tarafımızda Emişler'den 'Avşarlı Durmuş oğlu Kerîm berâber bir yerdeyiz. Çok selâm eder.

Dîğer demin (ده سین) Ramazan Beğlerin Hasan'ın Mehmed Köse şa'bân bunlarla görüşdüm. Şimdi nerededir bilmiyor Federim. Gâziler'den Kara Hasanlar'dan Mehmed Onbaşı var. Selâm eder. Dîğer Ermenekli Hayri selâm eder. Bâkî du'â.

Kutü'l-amâre

40

Hû

Huzûr-ı 'Âlîlerine

Sebeb-i Vücûdum Pederim 'Osman Ağa

Hâk-i pâ-y-i 'âlîlerine yüzüm ve gözüm sürdüğümünden sonra ol mubârek hâtır-ı 'âlîlerini istifsâr eylerim. Benim için su'âl-i şerîf ve erzânı latîf buyurulur ise hamd olsun vücûdum sıhhat ve 'âfiyet üzeredir ve sizlerin dahî vücûdunuz sıhhat ve 'âfiyet üzere olmanızı Cenâb-ı Hakk'dan temennî eylerim. Koca'ya mahsûs selâm edüp iki ellerinden takbîl ederim. Birâderim Süleyman Çavuş'a selâm ederim. Kâ'in-i hâs Meşveş'e selâm ederim. Mahdûmum Hasan Efendi'ye kerîmelerime mahsûs selâm ederim. Kâ'in-valide(ye) selâm ederim. Okuyan efendilere dinleyen cemâ'atlere ve yedi yaşından yetmiş yaşına kadar olan komşuların kâffesine bize de selâm yok mu diyen ahbâblara nice selâmlar ederim. Bâkî du'â. Fî 20 Ağustos Sene 334

Mahdûmunuz

Halil

Adres

Numro / Kutü'l-amâre Türk Harb Esîri 'Amele Taburu'nun Birinci Bölüğü'nde 32983 deyû tahrîr edesiniz.

Gabişlar Karyesi(nden) Mustafa oğlu Molla Mehmed birâderi Molla İbrâhim ve diğêr Hasan akrabâsı (...) Hacı Mûmin Süleyman selâmlar ederler. Sıh-

hat ve selâmetimizi hânelerimize teblîğ edesiniz.

İmratlı Karyesi'nde Kâ'in-pederim
Karhâ (قرها) Ağa'ya mahsûs selâm
ederim. Kâ'in-vâlideme mahsûs selâm
eder iki ellerini takbîl ederim. Kâ-
in-çom Tevfîk Ağa'ya selâm ederim.

Maşahbaz (مشاباز) Kar-
yesi'nden Damadınız 'Ali tarafından

Ricâ ederim Süleyman Çavuş Mahyaz
Karyesi'nde Hakkı oğlu 'Osman Kahya-
ya teblîğ edesiniz.

Şebiblili 'Ali Efendi Molla Hüseyin
Özneferli (ادزضرلی) Çalık oğlu Ha-
san Hüseyin Süleyman selâm eder ve
selâmımı hâneme teblîğ edesiniz.

Maşahbaz Karyesi'nde (...) selâm e-
der. (... ..) 'Ali Ağa'ya selâm
ederim. Çaylabıtlı Sevdâlan Hasan
selâm eder. (...) Meftûn ve diğer
Halîl İbrâhim (...) bu selâmlarımızı
hânelerimize teblîğ edesiniz.

Kutü'l-amâre

41

Hû

Birâderim Molla Receb selâm eder.

Huzur-ı 'Âlîlerine

Sebeb-i Vücûdum Pederim 'Osman Ağa

Hâk-i pâ-y-i 'âlîlerine yüzüm ve gözüm sürdüğümünden sonra hâ-hâtır-ı 'âlîlerini istifsâr eylerim. Benim için su'âl-i şerîf ve erzân-ı latîf buyurulur ise vücûdum sıhhat ve 'âfiyet üzeredir ve sizlerin dahî sıhhat ve 'âfiyet üzere olmanızı Cenâb-ı Hakk'dan temennî ederim. Koca Vâlidem'e selâm edüp iki ellerinden bûs ederim. Birâderim 'Osman'a selâm ederim. 'Amucam Mehmed Ağa'ya ve hânesi tarafına selâm ederim. Hüseyin Amucam ve hânesi tarafına selâm ederim. 'Amucam 'Ali Kahya'ya Molla Hasan hânesi tarafına cümlesine selâmlar ederim. Okuyan efendilere ve dinleyen cemâ'atlere ve yedi yaşından yetmiş yaşına kadar olan komşuların kâffesine ferâd ferâd selâm ederim. Bâkî du'â. Fî 20 Ağustos Sene 334

Mahdûmunuz

Ahmed

Adres

Numro / Kutü'l-amâre Türk Harb Esîri 'Amele Taburu'nun Birinci Bölüğü'nde 32561 numrolu diye tahrîr edesiniz

Bu taraftan Çaylabıtlı Sevdâlan Hasan selâm eder. Arkadaşım Sebibilili Halil selâm eder. Kardaşın Süleyman Çavuş'a teblîğ edesin.

Kutü'l-amâre

42

Userâ Numrosu

40609

'Azîzim Hüsni Efendi ve Refîkam Hanım

Şimdiye kadar gönderdiğim mektûblardan cümlesinin cevâbını alamadım. Pek ziyâde merâk ve endîşeye düydüm. Birâderim Süleyman Efendi'den bütün mektûblarıma cevâb olmak üzere ancak bir mektûbunu geçen ay aldım. O'nun mektûbunda sıhhatinize de vâkıf oldum. Bu veche biraz mütesellî oldum. Birâderime gönderdiğim mektûbların cümlesinin vusûl bulunduğunu yazıyor. O hâlde size gönderdiklerim de vâsıl olmuştur. Bundan başka burada efrâdımıza 'â'ileleri tarafından Hilâl-i Ahmer Userâ Komisyonu vâsıtasıyla gönderilen mektûblar da vusûl buluyor. O hâlde siz neden gönder miyorsunuz. Burasını anlayamıyorum. Li'l-hamd sıhhat ve 'âfiyetim ber-kemâldir. Benden merâk etmeyiniz ve in-şâ'Allah karibi'z-zemân selâmeten görüşeceğiz. Ma'mâfih mektûblarınızı eksik etmeyiniz. Sevgili yavrularım Nezâhim ve Metinim'in gözlerinden öperim. Besîme Hanım'a ve bi'l-cümle akraba ve ahbâba mahsûs selâmla Ayşe ve 'Osman'ın gözlerinden öperim.

Fî 4 Eylül Sene 335-919

adress :

No: 40609 T.M.O. MORAD TALATT Kutü'l-amâre civârında:

b/o 12. Pris.of war Lab.Corps 12 nci Türk Userâ Amele Tabu-

Resl Camp No: 2

ru'nda Tabîb Kıdemli Yüzbaşı

K u t

Murad Talat T.M.O Capt

Morad Talatt

D. KIBRIS'TAN YAZILAN MEKTUPLAR

Kıbrıs

43

Hû

Huzûra Ve Sâlih Efendi'ye dahî ayruca mahsûs selâm ederim.

Mahdûmum 'Abidin

Fî 11 Haziran Sene 335 tarihli göndermiş olduğunuz mektûbunuzu aldım. Çok memnûn oldum. Allah sizleri dahî iki cihân-da memnûn ve mesrûr eylesün. Âmin. Bil-hâssa selâm ederek iki gözlerinden bûs ederim. Gice ve gündüz hayır du'â etmekdeyim. Tarafımdan su'âl ederseniz hamd olsun tarih-i mektûba değin hasretliğinizden başka bir kederim yokdur. Sıhhat ve 'âfiyet üzereyim. Hemân sizlerin dahî sıhhat ve 'âfiyet üzere olmanızı Cenâb-ı Hakk'dan du'â etmekdeyim ve Vâliden Kadın'ın dahî ayruca hatırını su'âl ederim ve Hüsniye'nin dahî gözlerinden bûs ederim ve hemşîrelerime ve mahdûmlarına dahî mahsûs selâm ederim ve konu-komşulara ve bizi bilip su'âl edenlere okuyan ve dinleyene cümlesine ayruca ayruca mahsûs selâm ederim ve Bakkal Ahmed Ağa'ya dahî ayruca mahsûs selâm ederim ve Ahmed için merâk ediyorum. Her hâlde ma'lûmât aldığınızda bana bildirmelisiniz. Ne tarafdadır ve sizin ahvâlinizden çok memnûn oldum. Allah sıhhatler versin. Benim için merâk etmeyiniz ve hem de diyebilirsiniz ki niçün mektûb gönder miyorsun. Benim mektûb göndermediğime bakmayın. Her hâl-

de siz eksik etmeyin. Her hafta mektûbunuzu beklemekteyim. Bir senedir ancak bir mektûbunuzu aldım. Onun için sizden ricâ ederim mektûbunuzu kesmeyiniz ve hem de harçlık için var ise bir kaç kuruş gönderiniz. Harçlığım yokdur. Ma'lûm esirlik. Fakat hamd olsun sıhhatimiz iyidir. Hiç bir sıkıntı yokdur. Fevka'l-âdeyiz. İn-şâ'Allah yakın zemânda biz de halâs olup bir dahî dünya gözüyle görüşürüz. Ah Rabb. Fakat yine tekrâr ediyorum mektûbunuz eksik etmeyiniz. Bu kadar ile kifâyet ederim. El-bâkî du'â.

Fî (...) Ağustos Sene 335

El-ma'lûm Pederiniz
Murâd tarafından.

Adres

İngiltere'nin Kıbrıs Adası'nda 'Osmanlı
Userâ Karargâhı'nda İkinci Bölük'de On
Yedinci Koğuş'da 6597 numroda mukay-
yed 'Abidin oğlu Murad tarafından.

Hû

Huzûra

Sevgili Ağabeğciğim Rızâ Efendi

Bil-hâssa 'arz-ı ihtirâm ile iki ellerini bûs ederim. El-hamdüli'llâh 'âfiyetdeyim. Siz kardeşimin de 'âfiyetde olmanızı Cenâb-ı Hakk'dan temennî ederim. Sevgili Kardeşim Pederrim ile muhâvere ettiğinizden çok memnûn oldum. Fî 25 Mart Sene 335 tarihli bir kıt'a sevimli mektûbunuzu aldım. Derecesiz memnûn kaldım. Fakat mektûbu mütâla'â ettikde pederinizin vâlidenizin vefât ettiğini görünce doğrusu son derece müte'essîr oldum. Kardeşim başınız sâğ olsun. İn-şâ'Allah terhis edildiğimiz zemân İzmir'den geçecek olur isek tabî'î sizi bir kaç gün ta'cîz edeceğim. Yüzbaşı Efendi Mısır'dadır. Zannedersen Vefik Efendi'de Mısır'dadır. Bizim bulunduğumuz yerde yokdur. Diğer gâibâne küçük birâderim 'Ali Efendi'ye mahsûs selâm ile ellerinden sıkarım. Diğer birâderim Şevket Efendi'ye dahî çok çok selâmlar ile ellerinden sıkarım. Bölük Emîni Yûsuf Efendi'ye dahî selâm ederim. Ne yapalım bizim kaderimiz böyle imiş. İn-şâ'Allah yakın zemânda görüşürüz. Mektûbunun cevâbını bekler Huda'ya emânet ederim sevgili Kardeşim. Fî 4 Eylül Sene 335

Birâderiniz

10. Bölük Emîni

Mustafa

= Adres şudur =

Kıbrıs Adası'nda Userâ Karargâhı'nda Üçüncü Bölük'de Sekizinci Koğuş'da :9089: numrolu Söğütlü Mustafa diye yazınız.

Hû

Hamıyyetlü Pederim Hasan Ağa

Bu kerre 'arzen husûsîyet üzere bil-hâssa mahsûs selâm edüp mubârek dest-i 'âcizîye bûs ederim. Eğerçi taraf-ı ahvâlimizden su'âl-i şerîf ve erzân-ı latîf buyurursanız hamd olsun vücûdum sıhhat(de)dir. Zâtınız(ın) sıhhat ve 'âfiyet üzere olmasını Cenâb-ı Hakk'a du'â ve niyâz ediyorum. Ey Pederim. Sene 34 tarihlü Birâderim İbrâhim Çavuş'dan ayrıldım. Fakat onlar(ı) Selânik'e sevk ettiler. Şimdi diyorlar ki esîrler Selânik'de(n) gitdiler. Ö(y)le işıdıyoruz fakat bilemiyoruz. Essah mı yalan mı. Ö(y)le diyorlar. Ey Pederim. Her ne meşakkat cefâ çektiysem şimdi de bu kadar kifâyet eder. Hamd olsun şükürler olsun. Benim için hiç merâk etmeyesün Babam. Ol tarafında yedi yaşından yetmiş yaşına varasıya kadar kâffesini selâm ederim. El-bâkî du'âlar. El-ma'lûm Mahdûmunuz İsmâ'il tarafından.

E. MISIR'DAN YAZILAN MEKTUPLAR

Mısır

46

Hû

7.9.✓

Huzûr-ı 'Âlîlerinize

6 0 9 0 7

Muhterem Dâ'im Mecîd Efendi

Bi'l-hâssa selâmdan sonra iki ellerinden öperim. Hâtır-ı şerîflerinizi sorup su'âl ederim. Şimdilik sıhhatdeyim. Sizler de sıhhatde olasınız. Mahdûmunuz Efendi'ye selâm ederim. Gözlerinden öperim. Bâkî Hudâ'ya emânet olasınız. Fî 8 Ağustos Sene 335

Yiğeniniz Giresunlu
İbrâhim Onbaşı

Mısır cenûbunda Osmanlı Userâ Karargâhı'nda Dördüncü Fırka'-da Sekizinci 60907 numrolu İbrâhim diyesiniz. 'Acele cevâb beklerim.

Mısır

47

Hû

Sevgili Vâlideciğim evvelâ mahsûs selâm edüp ellerinden öperim. Tarafımdan su'âl edecek olur isen 'Â'ilem Hanım'a ayrıca ayrıca selâm ederim. Mahdûmum Mehmed 'Ali Efendi'ye selâm edüp iki gözlerinden bûs ederim. Mahdûmum Mu'ammer Efendi'ye selâm edüp gözlerinden bûs ederim. Oğlum Mehmed 'Ali Efendi tarafımızdan su'âl edecek (olur isen) hamd olsun vücûdum sıhhat ve 'âfiyetde olup sizlerin dahî sıhhat ve 'âfiyetde olmanızı Cenâb-ı Hakk'dan niyâz ederim. Ey Oğlum. Tarafınız(a) sekiz on mektûb oldu gönderiyorum. Sizden dahî mektûbunuza nâ'il olurum. Babasız olduğum(u) da unuttunuz mu yoğsa. Beni su'âl eden akrabâların cümlesine ayrıca ayrıca selâm ederim. El-bâkî du'â. Fî 21 Ağustos Sene 335

Pederiniz Mahmûd

Adresim. Mısır Hıdiv Abbas Hastahânesi'nde
Sihhiye Mahmûd diye yazasınız.

Numrom

27077

Seyd-i Bişr-İskenderiye

48 (*)

Ömrü Uzun Olasica Oğlumuz Ziyâeddîn'e

İki gözünü öptükten sonra Annen'e selâm eder, hâtırını sorarım. Nasılsınız, râhat mısınız? Kızkardeşin Emine Oğlankardeşin Nûreddîn'in gözlerinden öperim. İnşâallah okulunuza devam ediniz. Size geldiğimde Kur'ân okur görmeliyim. Senden iki mektup aldım. Annen de iki mektup aldım. Cevdet'e ikibuçuk İngiliz Lirası verdim. Babası size bu parayı verirse alın. Şâyet vermezse, ben onu Cevdet Efendi'den alırım. Urfa'daki yetîmlere bakın. Bu husûsu düşünmelisiniz. Beni soranlara selâm ederim. Komşum Ahmed Hazîm'e selâm ederim. Ey Oğlum! Devamlı oku. Allah'a şükür ben sıhhat ve âfiyetteyim. Allah'tan sizin de sıhhat ve âfiyette olmanızı dilerim. Bî Hurmet-i seyyidi'l-murselîn.

Fî 15 Eylül Sene 334

Userâ-yı Osmâniyye'den
Tabur İmamı 'Abdurrahmân
'Avnî

(*) Mektup metni Arapça'dır.

Seyd-i Bişr -İskenderiye

49

Hû

9 - 2 - 35

Efendim

Zât-ı 'âliyeleriniz bendenizi tanımazsınız. Evvelâ kim olduğumu bildireyim. Bendeniz câriyelerinizden Mâhinûr bendenizin mahdûmuyum. Tâli-i kader bendelerini de esîr düşürdü. On aydan berî buradayım. Vâlidemden aldığım mektûblarda Zât-ı 'Âliyeleriniz'i yazıyorlar ve bendenizin burada bulunmakta olduğumu bildirmemi yazıyorlar. Bundan bir mâh mukaddem bir mektûb daha yazmış idim. İhtimâl ki sizi bulmadı. Temennî ederim ki bu mektûb vâsıl olur. Vâlidem'den her mektûb aldığım da sizi yazıyorlar. Hâk-i pâ-yi 'âliyelerinize yüz sürüyorlar. Bâkî 'arz-ı ihtirâm ederim Efendim.

Câriyelerenizden Mâhinûr
Hanım'ın Mahdûmu

Mustafa Zekî

Seyd-i Bişr-İskenderiye

50

Sevgili Kardaşım

Mektûblarınızı beklemekten mütevellid bir te'essürle sizlere hemân hemân darılmışdım. Bu gün İzmir'den yazdığınız ilk mektûbu alınca ma'sûm olduğunuzu anladım. Sevinçle tekrâr tekrâr okudum. İcâb edenlere teblîğ etdim. Fakat Ziyâ Kardeşimiz ne için yazmadı. Veyâhud gelen mektûbun müşterek olduğunu îmâ için hiç olmazsa imzâsını ne için koymadı. İhtimâl ki kendi yazısı olan bir selâm ve bir kelime-i samîmiyyetle gâibâne neden iktifâ eylemedi. Her ne ise İstanbul hareketiniz işinizin kat'ından başka dîğer bir vazîfeye ta'yînle münâsebetdârdır zannındayım. Debboy me'mûru Ahmed Efendi ile bir hafta kadar görüşüm. Sizlere benden haber getirecekdir ve ihtimâl getirdi. Es'âd ve Nüzhet Beğler'e bil-hâssa selâm. Ziyâ Kardeşim'in gözlerinden öperim. Mümkünse 'â'ilenize 'â'ilemize ve Postacı Nûri Efendi ile sâ'ir arkadaşlarıma hissiyyât-ı samîmiyyemi bildirirsiniz. Cevâbınızı bekliyorum. Cüm-lenize sıhhat ve selâmetler temennî eylemekdeyim Kardaşçım.

Fî 12 Ağustos Sene 919

Kardaşınız

Mehmed Emîn

Seyd-i Bişr-İskenderiye

51

Sevgili Refîkam !

Birâderiniz İstanbul'dan müfârekât ettikten sonra hiç bir mektûbunuzu alamadığımdan son derece merâktayım. Ricâ ederim ilk posta ile sıhhatinize dâ'ir mektûbunuzu şiddetle intizâr eylerim. Enver'i mektebe yazdırdığınızı buna dâ'ir îzâhat isterim. Bir de muvakkat adresinizi istifsâr ediniz. Evvelki mektûbunda 'arz ettiğim vech üzere Birâdereniz Zeke-riyyâ Beğ'in sizden talep edeceği parayı veriniz. Şu kadar var ki benim şimdiki fikrim Anadolu'da biraz arâzî alıp orada mezkûr arâzî ile ve biraz da tecâretle iştigâl etmektir. Ânın için Şam'daki ticâretlerine iştirâk edemeyeceğim. Şükrü Beğ'le Teyzeniz'in icrâ ettikleri vicdansızlıktan dolayı çok mütehevvir bulunmaktayım. Benim Vâlidem'le bütün eşyâsını kendisine teslîm ettiydim. Lütfen bunlardan ne gibi eşyalar Birâderiniz almış. Tahkîk edip bildiriniz. Sıhhatdeyim. Çocukların gözlerinden öperim. Hayrî Beğ'e mahsûs selâm ederim. Bâkî sıhhat ve 'âfiyetde olmanızı Cenâb-ı Hakk'dan temennî ederim Efendim. Fî 1 Ağustos Sene 919

12207 Mehmed

Seyd-i Bişr-İskenderiye

52

Hû

Sevgili Kardeşim Ahmed Onbaşı

Evvelâ selâmdan sonra ellerinizden bûs ederim ve hem de bayrâm-ı şerîflerinizi tebrîk ile ellerinizden bûs ederim. Vücûdum sıhhatdedir. Sıhhatde olmanızı niyâz eylerim. Birâderim niçün mektûb gönder miyorsunuz. Gözlerim yolda kaldı. Pederim de mektûb gönder(miyor). Bana mektûb göndersin. Birâderim bunun ile sekiz on def'â mektûb gönderdim. Cevâb alamadım. Çok merâk ediyorum. Herhâlde cevâb isterim. El-bâkî du'â. Yanında bulunan arkadaşların da cümlesine mahsûs selâm ederim.

El-ma'lûm Birâderiniz Mustafa tarafından

Fî 8 Eylül Sené 335

Seyd-i Bişr-İskenderiye

53

Çok zamândan berî mektûbunuza nâ'il olamadım. Merâk etmekteyim. Her halde göndereceğinizi emînim. (...) burada İngilizce çalışmakla meşgûlüm. Onun için bir İngilizce lûgate ihtiyâcım vardır. Ânın lütfen eve söylesinler bir lûgat kitâbı tedârik edüp göndersinler. Arkadaşlara duyurulsun. Lütfen eve söylesinler bunu tedârik etsinler. Siz de postaya ta'ahhüdlü vermenizi son derecede ricâ ederim. Senin Küçük Çocuklar'ın gözlerinden öperim. Nûri İbrâhim Ziyâ tarafınızda bulunan arkadaşlara selâm ederim. Bizim Küçükler'e de selâm. Bâkî 'âfiyetde dâ'im olsunlar Kardeşim. Fî 12 Eylül Sene 35

Nûreddîn

Seyd-i Bişr-İskenderiye

54

Halacığım

15/ Eylül /335

Târih-i esâretimden berî şimdiye kadar sizden mektûb alamadığımdan mu'yûsiyet içindeyim. Her postanın vürûdunda mektûbunuzu alacak ümîdiyle bekliyorum. Fakat ma'âlesef bütün ümîdlerim boşa çıktı. Adresinizi bilmediğim için şimdiye kadar size mektûb gönderememişdim. En nihâyet Vâlide'den adresinizi getirttim ve bu mektûbu yazmağa karar verdim. Beni düşündüren ve bunu yazmağa sebep olan bir düşüncedir ki o da aramızda cereyân eden muhâberenin birden bire kesilmesidir. Çok düşündüm ise de sebebini bulamadım ve anlayamadım. Büyükler küçüklerin kabahâtlerini afvederler. Eğer kusûrum varsa afvını istirhâm ederim. Velez ki iki satırlık olsa bile her hâlde cevâbını beklerim. Vâlide'nin mektûblarından sıhhatde olduğunuzu anlıyorum ve memnûn oluyorum. Halacığım bu kadar da olsa vefâsızlık olur mu. Ne ise kavuşduğumuzda esbâbını mufassalan anlarız. Hamd olsun sıhhatdeyim. Cümlenizin de sıhhatde olmanızı Cenâb-ı Hakk'dan temennî ederim. Adresim mektûbun arkasındadır. Büyüklerin ellerinden küçüklerin gözlerinden öperim. Bâkî iki ellerinizden öperek mektûbunuza intizârdayım vefâsız Halacığım.

Mehmed Lebîb

Kuesna-Kahire

55

Muhterem Efendim.

Bu mektûbum Kurbân Bayrâmı'nın birinci gününe müsâdif bir zamânda yazılıyor. On iki bayram 'â'ilelerden uzak gurbet 'â-lemelerinde yapılıyor. Bu Kurbân Bayrâmı da hayât-ı esâret de idrâk ediliyor. Bugün herkes bizim kadar belki müte'essîr olamaz. Bu gün herkesden ziyâde bizlerin gözleri eşk-i ye's ve nevmîdî ile dalgundur..!

Göz yaşlarımla sizin bayrâmınızı tebrike vâsıta olacak şu solgun kâğıd sence medâr-ı tesellî olabilir mi?

Dün Isparta'dan mektûb aldım. Bu Pederim'in el yazısıyla değil Mehmed tarafından yazılmış. 'Acabâ Pederciğim bir iki satırlık bir şey yazacak kadar iktidârı hâ'iz değil mi? Mektûbda Pederiniz ihtiyârlıkla vakit geçiriyor.. Bu ne demek? Binâen-'aleyh: bu; beni iknâ' edemeyeceğinden ricâ ederim bu meseleyi siz etrâflıca yazın.

Hemşîrem Hanım'ın ellerinden öperim. Du'â verin. Nişâd Hanım'ın gözlerinden öperim. Te'essûrüm fazla yazmağa mâni'dir. Bâkî! Ellerinizi öper ve Allâh'a emânetlerim. 6/Eylül/35

Birâderiniz

Ahmed Ziyâ

Hû

Kardaşım

Fî 7 Eylül 335

Takdîm ettiğim mektûbların uzun bir müddetden berî cevâblarını alamadığım için çok müte'essîrim. Aynı zamânda İstanbul'dan Mehmed Mansûr Beğ'den hiç bir mektûb alamadım. Hâlbuki kerdilerine müte'addîd mektûb gönderdim. Yoksa İstanbul'dan başka bir mahalle mi naklettiniz. Mektûb alamayışıma nazaran bundan şüphe ediyorum. Ablam'ın ihtirâmla ellerinden Fehîm Nûreddîn Selâhaddînîmiz'in iştîyâkle gözlerinden öperim. Bir de bundan evvel takdîm ettiğim mektûbda Söke'de E-ğışli-zâde 'Ali Beğ nezdinde bulunan eşyâmin nezdinize celp buyurulmasını ricâ eylemişdim. Mezkûr eşyâ meyânındaki siyâh renkli elbîsemi el-hâsıl melbûsâta dâ'ir bir şey kalmış ise İstanbul'a Mansur Beğ'in yanına gönderilmesini pek çok istihâm eylerim. Zîrâ bu husûsda pek çok ihtiyâcım vardır. Buradan kurtulacak olursak doğruca İstanbul'a çıkacağım. Bâkî ihtirâmât-ı samîmiyyemin kabûlünü ricâ ederim Kardaşım.

Mısır'da Kuesna T. quoesna Userâ

Karargâhı'nda ۲۲ = 233 = numroda

Mülâzım-ı Evvel Mustafa

Kuesna - Kahire

57

Hû

Kardeşciğim

Ba'de's-selâm gözlerinden öperim. Hamd olsun vücûdum sıhhatdedir. Bundan beş mâh mukaddem tarafınızdan mevrûd bir kıt'â mektûbunuzu ahz ettim. Şimdiye kadar mektûbunuzu alamadım idi. Hamd olsun sıhhat haberinizi aldım. Çok merâkda idim. O mektûba karşılık yazdığım bu beşinci mektûbdur. Memleketden cevâb alamıyor musunuz. El-yevm bir mektûb alamadım. Mektûbunuzu beklerim ve hâne derûnunda bulunanlara 'arz-ı ihtirâm eylerim. Bu mektûb yedinize vâsıl oldukda Birâderlerim'in sıhhat haberine dâ'ir 'arz-ı ma'lûmât etmenizi beklerim. Bu kadarlık iktifâ ile hatm-i makâl eylerim. Fî 10 Eylûl Sene 335

Kardeşiniz Adresim. Kuyesna Karargâhı'nda A Kamp'da 1612
Mustafa numrolu Bekir oğlu Mustafa

Kuesna-Kahire

58

Hû

Huzûr-ı 'Âlîlerine

Mîr-i Mu'azzez

Mahsûs selâm ile 'arz-ı ihtirâm ederim. Zât-ı 'Âlî'niz'in adresini bilemediğimden dolayı şimdiye kadar mektûb yazmadım ve bi'l-âhire Konya'da olduğunuzu haber aldım ve ihtiyât olduğunuzdan şüphesiz şimdiye kadar terhîs edilmişsinizdir. Şâyet terhîs edilmemiş iseniz şüphesiz bulunduğunuz mahalle hâmil-i mektûb hâneniz tarafına gönderir ve bendenize de adresinizi gönderiniz. Benim ahvâlimden su'âl olunursa in-şâ'-Allah yakında Der-sa'âdet'e geleceğim. Lâkin her hâlde mezkûr mektûbun karşılığını serî'an göndermenizi ricâ ederim ve Hemşîreniz Hanım'a mahsûs selâm ve bi'l-hâssa Yengemiz Hanım'a mahsûs selâm ederim. El-bâkî du'â. Fî 12 Eylül Sene 335

Birâderiniz

İbrâhim

Adres

Mısır'da Kuesna'da Userâ-yı 'Osmânî
Zâbitân Karargâhı'nın A Kampı'nda
883 numrolu Hesâb Mu'mûru Vekili
İbrâhim

Kuesna-Kahire

59

Hû

Muhterem 'Âlî Bir Huzûra

12 Eylül 35

Müşfîk Eniştecîğim ;

25 Ağustos 35 tarihli mektûbunuzu büyük bir memnûniyyetle aldım. Mektûbunuz dimâğımı, benliğimi ihâtâ eden sihâb-ı ye's ve te'essürü izâle ettiği gibi rûhumu büyük bir meserrete ilkâ etmiştir. İstanbul'dan vürûd eden gazetelerden Beşiktaş harîk-i hâ'ilini öğrendik. Mektûbunuzun vürûdu ânına kadar ye's ve nevmîdî içinde inliyordum. Çünkü harîkin Cihannümâ Mahallesi'nden intişâr ettiği haberi yıldırım te'sîriyle kalbimi inletmiştir. Fakat mektûbunuz, adresiniz mâhûf felâketden mâsûniyyetinizi ifhâm etmiştir... Bu gün geçirdiğim sâ'atler birer sâ'ât-ı 'ıyddir. Bir yaşını idrâk eden hayât-ı esâretimde beş mektûbunuzu aldım. Bu husûsda 'arz-ı teşekkür ve minnetdârî eylerim. Dâ'ire-i esâretim karanlık localarında Kurban Bayramı'nı tes'îd etdik. Vatan'ın harr u nermîn ocağından, müşfîk 'â'ile ocağımın rehâkâr âğûşundan uzak Mısır muhîtinde kanayan kalbimizle tebrîk etdik. Cenâb-ı Hakk'-dan bu yevm-i mübeccelin vatan ve millet, önce zavallı Türklük, İslâmiyet ve efrâd-ı 'â'ilemiz için sa'âdeti mûcib olmasını tam huşû' ile tazarru' ve niyâz ediyorum. Bu vesileyle sizi ve muhterem 'â'ilem efrâdını âteşin rûhum kalbimle tebrîk ederim.

Fazla yazılarımla sizleri tasdî'den imtinâ' ediyorum. 'Afvı-

nızı ümîd ediyorum.

Sevgili Peder ve Vâlidelerimi, müşfik Hemşîrelerimi, ma'sûm Kardeşler'i kemâl-i hürmetle selâmlarım. Her dürlü mesâ'ib-i hayâtiyyeden bî-haber Ekrem ve Fu'âd Beğler'in gözlerinden öperim. Mâ'â'ile sıhhatde bulunmanızı temennî eder, ihtirâ-mât-ı fâ'ikamı takdîm etmekle müftehîrim Efendim.

Kardeşiniz

Nüreddîn

Kâhire

60 (*)

Kâhire Mısır-Cedîde Mahallesi'nden

Suriye Humus'a

Fî 1 Eylül Sene 1918

Efendim Annem !

Hasretle selâm ederim. Ricâm; mektûbumu alınca, sizin ve Kardeşlerim'in, hısım,akrabânın durumlarını ayrı ayrı bildirmendir. Mektûbumdan anlarsın ki ben İngilizler'in yanında Mısru'lı-cedîde Üçüncü Kamp'ta esîrim. Bu kamp; başıbozuk,kötü bir kampdır. Elhamdülillâh sağlığım iyidir. Herkese hürmetlerimi sunarım. Dâ'im olun. İki senedir esîrim. Alttaki adrese mektûb yaz.

Mısır-Cedîde Esir Mahallesi'nde
3 Numaralı Kamp

Oğlun Ârif Selâme
Numara 36875

(*) Mektup metni Arapça'dır.

Tura-Kahire

61

Sevgili 'Amucam Molla İbrahim Efendi

Mahsûs selâm edüp ellerinizden öperim. Vâlidem Hânım'ın ellerinden öperim. Şimdilik esîr bulunuyorum. Râhatım fevka'lâdedir. Benim için kat'iiyyen merâk etmeyiniz. Bakî sâğ olasınız. Fî 26 Teşrin-i Sâni Sene 334

Adres

Mısır'da Tura'da Birinci Userâ Karargâhı'nda Üçüncü Kamp'da 348 numrolu Halîl oğlu Yûsuf tarafından.

Tura - Kahire

62

Kâhire - Tura

28 - Ağustos - 35

Şefkatlü Vâlideciğim !

Sıhhatim yerindedir. Epeyce zemândan berî mektûbunuzu alamıyorum. Merâktayım. Sıhhatinizi temennî eder ve ellerinizden öperek du'ânızı taleb eylerim Efendim.

Mahdûmunuz

Hüseyin Fehmî

Kâhire civârında Tura Userâ Karargâhı'nda
A Kampı'nda 69219 numroda mukayyed.

Tura-Kahire

63

Hû

1 / 9 / 335 Eylül Tura'dan

Refîka-i Hayâtım Efendim :

Size şu varakam yâsıl olduğu hâlde pek çok mektûblar gönderdim. Henüz bir cevâb vermediğinizden ziyâdesiyle merâk ediyor ve beni düşüncelere sevk ediyorsunuz. Sıhhatinizin iş'ârını temennî ederim. Uzun müddet sürmekte olan hasret tahasürlerini teskîn edesilecek sizin sevimli mektûblarınızdır. Ben isem beş mâhdır sizin hâl-i hâzırda nerede bulunduğunuzdan bir ma'lûmât edinemedim. Yalnız Şam'a gönderdiğim bir mektûbla sizin İstanbul'a gittiğinizden bahisle i'âde ettiler. Bence ma'lûm olan bir şey varsa sizin İstanbul'a gittiğinizi biliyorum ve sıhhatdeyim. Sizin varakalarınıza büyük bir sabırsızlıkla intizâr etmekte olduğumu 'arz ederek hasretle gözlerinizden öperim refîkacığım..

Kerîmelerim Emine ve Hatice Hanımlar'ın mahdûmum Burhâneddîn Efendi'nin gözlerinden öperek Cenâb-ı Sübhân'dan sıhhatlerini temennî ederim.

Hulîliyle müşerref 'ıyd-i sa'îd-i athânızı tebrîk ederek Cenâb-ı Sübhân'ın eltâf-ı ilâhiyyesinden nicelerini gör(mek) nasîb etsün.

Bâkî cevâbınıza muntâzırım.

Mısır el-Kâhire'de Tura'da Türk Zâbitân-ı Userâ Karargâhı'nın Birinci Kamp'da : 73197 : numrolu Zevciniz
Mülâzım-ı Evvel

Hüseyin Hüsnü

Tura - Kahire

64

Hû

Huzûra

Mısır el-Kâhire Tura'dan

11 Eylül 335

Hakîkatlü Büyük Pederciğim.

Yedi kurban bayramını diyâr-ı gurbetde geçirdim. Mubârek ellerinizi öpmek nasîb olmadı. Bu yüzden ziyâdesiyle müte'essîrim. Ne yapalım kader böyle imiş. Feleğin bu cilvesine katlanmaktan başka çâremiz yokdur. İn-şâ'Allah an-karîbi'z-zamân mülâkî oluruz efendim. Hulûliyle müşerref olduğumuz 'ıyd-i sa'îd-i athayı 'â'ilemiz hakkında mütehayyir ve mubârek olmasını Cenâb-ı Rabb-ı Mennân'dan tazarru' ve niyâz eylerim efendim. Bu gibi firâklı bayramların te'sîri pek büyükdür. Hemân Cenâb-ı Hakk devlet ve milletimiz hakkında hayırlısını ihsân eylesin. Hamd olsun sıhhatdeyim. Serîan cevâbınıza intizârdayım. Bir iki kez de gönderecek olursanız daha ziyâde minnet-dâr kılarırsınız. 'Â'ilemiz ve akraba-yı ta'allukât hakkında ma'lûmât veriniz. İnsâniyet nâmına ricâ eylerim. Altı buçuk aydır mektûb alamadım. Ziyâdesiyle merâk ve endîşe içindeyim. Buralarda bizleri tesellî kılacak ancak sizlerin göndereceği mektûblarla sıhhat haberlerinizdir. İn-şâ'Allah pek yakında ona da muvaffak olurum ümidiyle dem-güzâr olmaktadır. Bâkî cümlenizin elerinizden öperek 'arz-ı ihtirâm ve selâm ederim Muhterem Büyük Pederciğim. Fî 11 Eylül Sene 335

Torununuz

Yemen Kolordusu 12.Alay 11.Bölük Mülâzım-ı Evveli
Mehmed Celâl

Hû

Pederim Makâmında Terzi Hacı Süleyman Efendi

Bi'l-hâssa selâm ve senâlar olundukdan sonra mubârek hatırlarınızı istifsâr ederim. Sâniyen taraf-ı bende-gânımdan su'âl-i şerîf ve erzân-ı lûtf buyurulur ise li'l-hamd tarîh-i mektûba deĝin vücudum sıhhatdedir. Sizlerin dahî vücûdunuz sıhhatde ber-kemâl 'fiyetde dâ'im olmanızı Cenâb-ı Mevlâ'ya temennî eyleriz. Mahdûmum Ahmed Efendi'nin gözlerinden öperim. Kerîmelerim Kadınlar'a Vâlideleri'ne cümlesine ayrı ayrı selâm ederim. Şefkatlü Vâlidem Hanım'ın da ellerinden öperim. Bacanağım Dâvud 'Ali ve hânesi tarafına mahsûs selâm ederim. Diğeri Bacanağım İzmâ'il Ağa'ya mahdûmu Hasan Hüseyin Ağa'ya selâm ederim. Hâkim oğlu Hasan Ağa'ya Kölemen Sâ'id Mehmed Ağa'ya selâm ederim. Küpezin Hasan Ağa'ya mahsûs selâm ederim. Bizi bilip su'âl edenlere komşulara hısım akrabâlara mektûbu okuyan efendilere dinleyen cemâ'atin cümlesine ferâd ferâd mahsûsen selâm ederim. El-bâkî du'â 12 Eylül Sene 1335

73302 numrolu Pederiniz İdris Ağa tarafından.

Hû

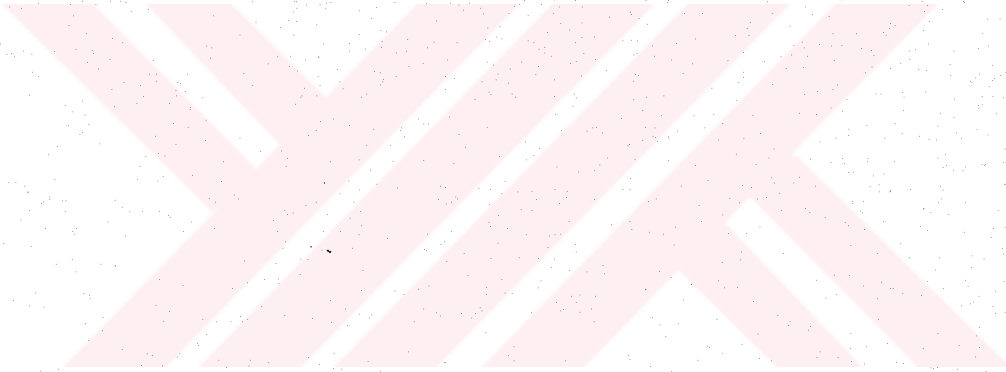
Muhterem Kardeşim !

Bu gün yedinci mâhı mütecâviz hiç bir taraftan mektûb vürûd etmemesi dolayısıyla müte'essîrim. Zâten şimdiye kadar sizden aldığım üç mektûbdur. Başka ne Eniştem'dem ve ne de Kavak'da olduğunu bildirdiğiniz vâlidemden mektûb vürûd etmemesi beni merâklara düşürdü ve bu sene İstanbul'dan gelen Tasvîr-i Efkâr Gazetesi'nde gördüğüm Beşiktaş'da Cihannümâ Mahallesi'nde zuhûr eden yangın Serencebey Yokuşu ve civârlarına sirâyet ederek dokuz bin hânenin müteharrîk olması ve bu meyânda ihtimâl ki Eniştem'in hânesinin de yanabileceğini der-hâtın eyleyerek ve tam bu sırada mektûblarınızın da gelmemesi beni bundan düşüncelere sevk etmiştir. Evet Kardeşim yine ilk gönderdiğiniz bir iki mektûbda bırakacağınızı hiç hâtır ve hayâle getiremiyordum. Herkes gibi ben de haftada bir iki mektûb alarak tesellî olacağımı ümîd ediyordum. Değil bunlar gönderdiğiniz mektûbda bile Vâlide'nin ve Sâ'ide'nin sıhhatlerini bildirmekle beni memnûn ve sevinçlere gark etmiş idiniz. Lâkin 'â'ilemin ahvâli hakkında ve Vâlide'nin Kavak'da nerede oturduğunu ve dört beş senedir sipârîşini alup almadığını Vâlidem ne sûretle alabildiğinden vesâire hakkında mektûbunuzda hiç birisini mevzû' etmemiş idiniz. Belki bundan sonra gelecek mektûblarda her şeyi bildireceğinizi zannetmiş idim. Ma'âlesef bildirmek değil mektûblarınızı kesdiğinize bir ma'nâ veremedim. Artık Kardeşim

size daha başka şeyler yazmak istemem. Haftada yarım sâ'atlik zemânınızı olsun bana mektûb yazmağa terk ediniz. Beni merâkdan kurtarmak için her hakîkati bildiriniz. Cümle akrabâ ve ta'allukâtın cümlesine selâm ederim. Bâkî 'arz ve ihtirâm ederek sıhhat ve 'âfiyetde olmanızı Cenâb-ı Kibriyâ'dan temennî ve niyâz ederim Kardeşim. Fî 15 Eylül Sene 335

Kardeşiniz

Mehmed Hârûn

Hû

Sevgili Birâderlerim 'Abdullah ve Mustafa Ağalar'a Zamân-ı esâretim zarfında şu üçüncü mektûbumu gönderiyorum. Henüz bir cevâb-nâme-i birâderleriye müşerref olamadığımdan müte'essirim. Hamd olsun mahsûr bulunduğum şu tel örgüsünde sizden ma'dâ bir esefim yoktur. En büyük emelim sizin sıhhatinizi mübeşşir bir mektûbunuzu görmektir. Eğer buna da muvaffak olursam dünyâlar benim olacağını size te'mîn eder ve 'arz-ı hürmetle ellerinizden sıkarım. Ol tarafda şefkâtlü Vâlidem Kadın'ın ayrıca iki ellerini öperim. Diğeri birâderim Kerim Çavuş'a diğeri Hasan Ağa'ya Kâ'in-birâderim Mehmed Ağa'ya cümlesine ayrıca ayrıca selâm ederim. Koçaşlının 'Ali Çavuş'a Mahdûmu Ağalar'a Halam oğlu 'Ali Ağa'ya Mahdûmu Ağalar'a Dâ'im Ağalar'a hâne taraflarına cümlesine ayrıca selâm ederim. Eşmeoğlunun Ali Ağa'ya birâderi Haydar (Ağa'ya) hâne taraflarına selâm ederim. Hacı Hüseyin'in Mehmed Ağa'ya hâne taraflarına selâm ederim. Ve'l-hâsıl Karyemiz'de bulunan büyük ve küçük komşuların yedi yaşından yetmiş yaşına kadar selâm ederim. Bu tarafda Hanife'nin Hasan oğlu 'Ârif ayrıca selâm eder. Pederi niçün mektûb gönder miyor. Selâmını teblîğ ediniz. Bu tarafda Koca'nın oğlu Kadîr ile görüştük. Çok selâm eder. Kaynım Ahmed oğlu Hasan Hüseyin de selâm eder. Bâkî cevâb (...) ile beklerim.

Fî 18 Eylül Sene 33 Birâderiniz İbrâhim tarafından

(*)

(*) Hâşiye, silik olması sebebiyle okunamamıştır.

Telü'l-gîr

68

Hû

Muhterem Kardeşim Fâ'ik Efendi'ye

Kardeşim

Mahsûs selâm olunur. Şimdilik sıhhatdeyim. Yalnız gönderilen mektûblarıma cevâb alamadığım cihetle pek çok meraktayım. Hâneniz ve Mu'azzez Hanımefendi'ye cümlesine mahsûs selâmımızı teblîğ edesiniz ve hânemiz tarafına iki gözüm evlâdım Mu'azzez Hanım'ın iki gözlerinden öperim. Mahsûs selâm eylerim. İsmâ'il Efendi hânesine Mahdûmum Hüsnü diğeri Recâîler'e cümlesine mahsûs selâm. Mektûba cevâb isterim. Şu mektûbuma tabî'î cevâb veresiniz. Bâkî sıhhatde dâ'im olasınız. Fî 28 Mayıs Sene 35

Mısır Hittası'nda Telü'l-gîr'de

Polis me'mûrlarından
Muharrem 'Ali Efendi
tarafından

'Osmanlı Userâ Karargâhı'nda Birin-
ci Kapama'nın 1343 numroda mukayyed
Ser-çavuş 'Ali Efendi tarafından.

Telû'l-gîr

69

Hû

Huzûr-ı Birâderiye

Sevgili Birâderim Hacı İbrâhim Aşam

Evvelâ mahsûs selâm edüp iki gözlerinden bûs ederim. Pederim Güzel Mehmed Ağa'ya ayruca selâm ederim. Halam Kadın'ın ellerinden öperim. Şefkâtlü Vâlidem Kadın'ın iki ellerinden bûs ederim. Birâderim Mevlûd Ağa'ya diğer Birâderim Hacı Ağa'ya Hemşîrem Kadın'a selâm edüp gözlerinden öperim. Büyük Hemşîrem Kadın'a Kerîmesi Hanım'a Eniştem Ağa'ya Pederi Ağa'ya mahsûs selâm ederim. Kâ'in-vâlidem Kadın'a Kâ'in-birâderim Habîb Ağa'ya Baldızım Hanım'a selâm ederim. 'Amuca-zâde Mustafa Efendi'ye Mahdûmu Kanber Ağa'ya Teyzem Kadın Kerîmesi Kadınlar(a) mahsûs selâm ederim. Teyzem Kadın'a Eniştem Velî Ağa'ya Kerîmesi Kadın'a Mahdûmu İsmâ'il Ağa'ya mahsûs selâm ederim. 'Amucam oğlu Hasan Ağa'ya akrabâların cümlesine mahsûs selâm ederim. El-bâkî du'â. Fî 12 Ağustos Sene 335

El-ma'lûm Birâderiniz Mustallî
tarafından

Mühür

F. RUSYA'DAN YAZILAN MEKTUPLAR

Krasnoyarsk

70

Hû

Sevgili Kardeşim Hakkı Efendi

Sihhatdeyim. Vâlidenin ellerinden sizin gözlerinizden öperim.
Bölük ve takım kumandanı bulunan zâbitân arkadaşlarına selâm
ve 'arz-ı ihtirâm ederim. Vatana selâm. Rî 13 Şubat sene 335

İdârenize dâ'ir ma'lûmât
beklerim.

Sibirya'da Krasnoyarsk Userâ-yı
'Osmâniyye'den Mülâzım-ı Sâni

'Ali Hurrem

Krasnoyarsk

71

Hû

Oğlum

Seninle hemşirelerin Fevziye Beşire ve Su'âd Kerîmem'in nûr-ı dîdenizden bûs ederim. Vâlide-i muhtereme ve Büyük Vâliden ve Dedeler'i ellerinden takbîl Dayıların ile Teyzen Ümmüye Kâsım'-a ve Kerîmesi'ne ve bütün 'â'ilemizin efrâdlarına şahsen-beşahsen selâm edüp 'arz-ı ihtirâmatımı teblîğ ediniz ve bizden su'âl edenlere umûmen selâm olsun. Oğlum geçen seneden ya'nî 333 Teşrîn-i Evvel tarihli mektûbdan sonra mektûb alamadık. Ona gâyet müte'essîr oldu(m). Cenâb-ı Hakk'dan temennî eylerim ki an-karîbi'z-zamân dünyânın gözüyle nûr-ı çeşminizin ve bütün Hemşire Vâlide ve akrabâlarını görmeye muvaffak eylesün. Âmin... Fî 21 Şubat Sene 335

Pederiniz Mahmûd Hıkmet

Bervayaruçka - Vladivostok

72

Vladivostok Civârında Bervayaruçka Ordugâhı

10 Ağustos 1919

Muhterem Pederim !

Bu mektûbu gönderdiğim târihe kadar vücûdca hamd olsun sıhhatdeyim. Burada Japonlar'ın idâresi altında pek râhatız. Melbûsâtımız dahî mükemmeldir. Size pek çok yazdım fakat iki sene-den berî hemân Türkiye'den bir mektûb almadım. Vâlidem Hanım'ın ellerinden bûs ederik hayır-du'âlarını taleb ederim. Birâderim Ahmed Efendi'ye Dâ'im Hacı 'Osman Efendi'ye dahî selâmlar. Cümle akrabâ ve ta'allukâtlarımıza ve tanıdıklarımıza dahî selâmlar. Bergamalı Hacı 'Ali Efendi'ye dahî selâm ederim. Mahdûmum Muhyeddîn'den ma'lûmâtım yokdur.

Oğlunuz

Mehmed

İzmir Vilâyeti dâhilinde Bergama
Kazâsı'nın Hamzalı Karyesi'nden
Kılıçoğulları'ndan Pederim Mustafa
Ağa'ya.

G. YUNANİSTAN'DAN YAZILAN MEKTUPLAR

Selanik

73

Hû

Huzûr-ı 'Âlîlerine !

Hakîkatlü Enişteciğim

Evvelâ mahsûs selâm edüp hatır-ı şerîfinizi su'âl ederim. Hem-şîrem Hanım'a selâm edüp hatırını su'âl ederim. Kerîmeniz'in Melîha ve Şâdiye Hanımların gözlerinden öperim. Mahdûmunuz Muhyeddîn Beğ'in gözlerinden öperim. Esâret olalı ilk mektûbdur. Kurbân Bayramı'nın dördüncü günü esîr oldum. Hamd olsun sıhhatdeyim. Sizin hasretinizden başka bir kederim yokdur. Birâderim Fehmî Efendi'ye selâm ederim. Cevâbınıza muntazırım Enişteciğim. Bâkî sıhhatde dâ'im olasınız. Fî 15 Mayıs Sene 335

Kâ'in-birâderiniz

Nâzım

Adres

Selânik Marsper Userâ-yı Osmâniyye Karargâhı'nda İkinci Tel Kampanı'nda 141 inci Takım'da $\frac{15587}{100\text{AY}}$ numrolu Mustafa oğlu Nâzım diye tahrîr edesiniz.

Selânik

74 (*)

Hû

Rûzgârdan daha nârîn, hastanın kalbine gereken fiyatdan daha tatlı olan selâmdan sonra.

Gözün nûru, yüreğin sevinci ve mutluluğu gibi olan Babam Hasan'a mahsustur. Allah ömrünü uzun kılsın! Âmîn! Bizi sorarsanız; biz Selânik'teyiz. Allah'ın lütfu ile hayırlı hâldeyiz. Bizim için merak etmeyiniz. Mer'î'ye, Annem'e, Bebekler'e, Amcam Hüseyin'e, Amcam oğlu Siddık'a, Amcam oğlu Muhammed'e, Amcam Yâsin'in Çocukları Kâsım, Câsim, Ali, İbrâhim'e, Amcam Yûnus'a, Dayım Seyyid Mustafa'ya ve evine, Dayım Seyyid Ali'ye, Mustafa Halû ve Salih oğlu İsâ'ya, Ali Mahmud Şeyh'e ve evine, Amcamın oğlu Abdullah Hamza'ya, Halamın oğlu Abdullah'a, okuyan ve dinleyene ve ayrıca selâm etmediklerimize bin selâm olsun. Bize mektup yazar iseniz Selânik civârında Marşper Kapanı'nda Birinci Kapan **Dokuzuncu** Takım 3666 numaralı Hasan oğlu Nâif.

Duânızı talep eden Hasan oğlu Nâif 28 Zilhicce 335

Mühür Mühür

(*) Mektup metni Arapça'dır.

H. YAZILDIĞI YER TESPİT EDİLEMEYEN MEKTUPLAR

75

Hû

'Amuca Beğim !

Fî 30 Nisan Sene 35 tarihli mektûbunuz Fî 27 Ağustos Sene 35 de yedd-i 'âcîzâneme vâsıl oldu. Her mektûbunuza cevâb yazıyorum. Fî 21 Nisan Sene 35 tarihine kadar yazmış olduğunuz altı mektûbdan dördünü ancak alabildim. Sıhhatdeyim. Râhatım iyidir. Merâk etmeyiniz. Sizin ve Hemşîrem'in ellerinizden çocukların gözlerinden öperim. Mektûb yazmakta kusûr etmiyorum Amucacığım. Bâkî Cenâb-ı Hakk 'ömrünüzü müjdâd etsün. Âmîn.

Fî 28 Ağustos Sene 335

Oğlunuz

Feyzî

Hû

Huzûra

Muhterem Dayıcığım

30 Mart Sene 335 tarihli sıhhat-i 'âfiyetinizi müş'îr bir kıt'a mektûbunuzu aldım. Derece-i nihâyede memnûn mesrûr oldum. Gönderilen mektûblardan şimdiye kadar bir adedinin cevâbını aldım. İn-şâ'Allah bundan böyle mektûbunuzu devâmlı almakla tesellî olacağım. Tekâüd olmanız hakkında yazmışsınız. Bendeniz de geldiğimde çabucak çâresine bakacağım. Hayırlı olsun diyelim. Hâne halkına selâm ederim. Büyüklerin ellerinden küçüklerin gözlerinden öperek hatm-i kelâm ederim Efendim. Fî 1 Eylül Sene 335

Küçük Birâderiniz

Ahmed Feyzî

Adresler eskisi gibidir.

Mektûbların üzerini Fransızca olarak yazıp Ecnebi Postahânesi'ne teslîm edersiniz. Çünkü gelmesine yardım oluyor. Fî 1 Eylül

Zarfı bulunmadığı için, gönderildiği yer tespît edilememiştir.

I. TERHİS OLMUŞ BİR ASKERİN MEKTUBU

İstanbul

77

Hû

Mu'azzez ve Muhterem Yeğenim Hafız 'Osman Efendi'ye
 Sehâvetlû Yeğenim Hâfız 'Osman Efendi Hazretleri
 Konya'dan 'avdetinizden bu güne değin gözlerimin nûru ve
 gönlümün rûhu içinde mazrûf iseniz aslâ hatırımdan ferâmûş
 etmedim ve etmeyeceğim: Yalnız budur ki gittiğinizden beri
 sıhhat-i seniyyelerinize dâ'ir muhabbet-nâmenizi alamadığım-
 dan için merâkım gittikçe günden güne tezâyüd etmektedir.
 'Ömr-i 'âfiyetleriniz için pek çok du'âlar edüp 'âfiyetde
 müdâm olmanızı Cenâb-ı Hakk'a du'âlar ederim... Dört seneye
 mütecâviz bir hâl ve zamânlar içinde inlemeye devâm eden,
 cihâd farz olan İslâmlar, icrâ edüp vazîfelerini bi-temâmi-
 hâ ifâ etdiler. Li'l-hamd Cenâb-ı Hakk'ın 'avn-i 'inâyetiy-
 le şu kabîh zamânları başımızdan def' edüp penâh-ı sa'âdet
 ile bütün dîn-i mübîn olan karındaşlarımıza ve bize dahî
 istidâ-yı tezkîremizi nasîb edüp Konya'daki hânemize teşrî-
 fâtlerini nasîb eyledi. Artık bundan böyle her ân ve zamân
 mektûblarımız ile muhâbere etmenizi vaâd ederim: Ben ise
 asker olduğum günden bu güne değin vücûdum dâire-i 'âfiyet
 üzeredir ve ber çok vilâyetler gezdiğimden sonra 93 tarîhin-
 de Batum gibi şirîn ve nezâfetlû, vâridatı pek çok olan bir

şehri tekrâren Cenâb-ı Hakk istirdâdı nasîb edüp şimdilik ziyâret etdim. Bizim taht-ı himâyede bulunur: Batum'da bir çok tecrûbe-gân 93'den kalmış. Âtîde in-şâ'Allah eyisünü vasf edüp söyleyeceğim. Yazı ile ta'rîfi gayr-i kâbildir.. Konya'da (...) dahî asker idi. Fakat nefs-i şehir içinde müşâvîr-i adlîsi ile mükellef bir vazîfede istihdâm olunur idi. 'Abdullah ise Bağdad ve Halep şehirlerinde askerliğini îfâ etdi. Mustafa dahî askerdir. Her dâ'im mektûblarını alır-dım. 'Âfiyetdedirler. Tâli' şimdi terhîsi nasîb etdi. Çünkü burada 85 tevellüdlülerden üç yüz onar tevellüdüne kadar ve sonra tevellüdlüler de var ise terhîs oldular.. Nihâyet Batum'dan gelirken Karadeniz'de büyük (...) fırtınaya tesâdüf etdik. Du'ânız berekâtıyla bir tehlikeye uğramadan İstanbul'a vâsıl olduk. Hemân vapurdan indiğim gibi şu kara yazılar ile mektûbumu ve 'âfiyetde olduğumu siz ki Şehâvetli Beğim'e tebşîrât etdim.. Hânede büyüklerin ellerinden (öperim) küçüklere selâm. Pederim'in ellerinden öperim ve 'âfiyetde müdâm olmasını Cenâb-ı Hakk'a du'âlar ederim. Vâlide Hanım'ın kezâ. Evlâdım 'Abdurrahmân'ın dîdelerinden öperim. Vâlidem'e selâm. Pek müthîş ve 'azîm derecesinde rûyâlar görüyorum. Hayâtlarınız için pek çok merâk etmiş idim. Büyük Hanım Yengem'e de selâm. Ellerinden öperim. 'Abdülhalim ve Nazmi'ye selâm. Hânesine kezâ. Mü'min'in Vâlidesi'nin ellerinden (öperim). Mümin ve Hilmi Efendiler'e selâm.. Kâzım ve evlâdlarının gözlelerinden (öperim) ve selâm hânesinde.. Âdem ve Ahmed Efendiler'e selâm ve 'Abbas dahî asker idi.. Ve hem de Adapazarı'nda bulunuyordu. 'Abdülhalim ve Elmas Efendiler'in gözün öperim. Hânesinde İbrâhim şûte ve evlâdlarına 'Ömer Çüne'ye ve

hânesinde İsmâ'il Rifat Necîb Sa'îd 'Ali Şerîf Hacı 'Ali Âdil ilh. Horpîşte'de Makedonya'da ve Priştine'de ve'l-hâsıl cümle akrabâlara ve ehibbâlara selâmlar ederim. İn-şâ'Allah Konya'ya 'avdetimde ber-tafsîl mektûb yazacağım. Şimdilik orada kış var mıdır yok mudur.. Sonra Pederim'den cevâb isterim ki şimdi gelir isem Hemşîrelerim ile beraber mi geleyim yoksa cevâb.. Tevfîk Eniştem'in ellerinden öperim. Âfiyette midir cevâb. Molla 'Ali Dayı asker olmuş idi. Nerededir bilemem.. Bu kayd ile mektûbuma hâtime çekerim. Fî 16 Kânûn-ı Evvel Sene 334 (*Yak*)

Hüseyin 'Ali 'Osman

Hû

Batum'dan mektûb gönderdim.
Gelip gelmediğini yazın.

Huzûr-ı Pederim'e

Fazîletlû Pederim Hacı İsmâ'il Efendi Hazretleri

Lehü'l-hamd du'ânız berekâtıyla istibdâl olduğumu Cenâb-ı Hakk nasîb eyledi. Konya'ya gideceğim. İn-şâ'Allah oradan geleceğim. Çünkü doğrudan doğruya gelmek fikrinde idim. Mâ'mâfih Rumeli muhâcirlerini sevk etmeye vesâit-i nakliyye olmadığından artık Konya'ya gitmek farz oldu. Ellerinizden öperim ve 'ömr-i 'âfiyetleriniz için pek çok du'âlar ederim. Vâlidem'in kezâ. 'Abdurrahmân'ın dîdelerinden öperim. Horpîşte'de Makedonya'da Piriştina'da ve eşim dostum Tevfîk Eniştem'in ellerinden öperim. Nerededir. Şimdilik artık mufassal mektûb Konya'dan göndereceğim. Tâbî' cevâb beklerim ve her nasıl arzû

ederseniz emrinize muntazırım Efendim.

Oğlunuz

Hüseyin

(*)

(*) Hâşiyе, silik olması sebebiyle okunamamıştır.

II. AİLEDEN ASKERE YAZILAN MEKTUPLAR

78

Hû

'Âlî-cenâb Enişteciğim !

Ellerinizden öperek hâtır-ı şerîfinizi istifsâr eylerim. Fî 16 Eylül Sene 335 tarihli bir kıt'a kartınızı sevinçle arkadaşlarımdan aldım. Bendeniz İstanbul'dan hareket eder iken Birâder'e adresinizi vermiş idiniz. Konya'dan iki mektûb yazdım. Hiç cevâb alamadım. Halep'ten üç mektûb yazmış mâ'teesüf yine alamadım. Verdiğiniz adres Onaltıncı Kolordu'ya mensûb idi. Hâlbü ki bendeniz bir çok topçu zâbitânını su'âl etdim. Kolorduda nefer olduğunu anladım. Geçen sene Telü'l-halef'de iken sizin taburun doktoru vâsıtasıyla emânet geldi. Hâlbü ki doktorun kendisinden alamadım. Çünkü doktorun eşyâsı zâyi' olmuş. Halep'e gerisin geriye dönmüş. Başka bir zâbitin emirlerinden aldım. Siz İstanbul'dan haber alıyor musun diye su'âl ediyorsunuz. İstanbul'dan bendenize sizin hayâtınızdan su'âl ederler. Belki işitmişsinizdir İstanbul harîk-i hâ'ilini. Harîk Cibali'den başlayarak Yenihamam Fâtih tarîkiyle Sarıgüzel'ten tâ Koca Mustafa Paşa'ya kadar olan on üç gece yanmıştır. Ramazan 10 tarihli iki mektûb bir telgraf aldım. Bilirsiniz ki hısım akrabamız hep o civârdadır. Hepsi

külliyyen harîk-zededir. Bizim evler dükkân filan kâmilen muhterîkdir. Hiç birbirlerine yardım edecek hâlde değildir. Eşyâyı bahçeye çıkarmışlar. Onları da dört taraftan ateş sarmış kâffesi yanmış. Üstünden çıkarabildikleri bile yanık içindeymiş. Ve'l-hâsıl acıklı bir hâldedirler. Teyzem sizin için bendenize yazıyor ki aman Eniten'in hayâtından bir haber gönder diyor. Harbiye Nezâreti'ne mürâca'ât etmişler. Yine bir haber alamamışlar. Ziyâdesiyle merâkda imişler. Sizin adresinizi yazmışlar. Hâlbu ki o esnâda ağlamakda idim. Adrese dikkât edemedim. Mektûbu sandığıma koydum. Otomobilimle yağmurda üç dört gün bekledim. Canım sıkıldı. Eski mektûbunuzu okuyorum. Adresiniz gözüme ilişdi. Beşinci Fırka'ya mensûb diyor. Hâlbu ki Beşinci Fırka Nusaybin'e gelmiş idi. Ertesi gün sizi aramaya çıktım. Çefâî'de topçuların ileri geçdiklerini söylediler. Hâlbu ki Fî 16 Kânûn-ı Sâni Sene 335 târihli bir kartınızı aldığım da İkinci Fırka'da bulunduğunuzu yazıyorsunuz memnûn oldum. İn-şâ'Allah görüşürüz. İstanbul'dan aldığım mektûbda Süleyman Eniştem de dükkânınım üzerinde lonca odalarında ikâmet ettiğinizi yazdılar. Dört beş aydır da haber aldığım yokdur. Kolumuz ise şimdilik 'İzzet Paşa İstasyonu'ndadır. Nusaybin'e hareket emri vardır. Böylece ma'lûmunuz olsun... Bâkî devâm-ı 'âfiyetinizi Cenâb-ı Hakk'dan temennî eylerim Enişteciğim.

Fî 6 Mart Sene 335

İmzâ

Kırkkilise

79

Hû

Huzûr-ı Mahdûmânelerine

Sevgili Oğlum

Mahsûs selâm edüp gözlerinden öperim. Tarafımızdan su'âl ederseniz hamd olsun cümlemiz de 'âfiyetdeyiz. Sizin de sıhhat de dâ'im olmanızı Cenâb-ı Hakk'dan tazarrû' ve niyâz eylemekdeyiz. 'Amuca'nız Hasan Ağa ve Yengeniz Hanım selâm edüp gözlerinizden öperler. Halanız Kadın dahî selâm ile gözlerinden öper. Hemşîreniz Hanımlar ve Mahdûmu Mehmed Ağa selâm ile ellerinden öperler. 'Amucanız Ahmed Çavuş ve hânesi tarafı kâmilen selâm ederler. El-hâsıl burada bulunan hısım akrabâ ve komşu ve ehibbâ kâffesi selâm ile istifsâr-ı hatır ederler. Oğlum hayli zamandan berîdir mektûbunuzu alamıyorduk. Çok şükür Cenâb-ı Hakk'a. Bu kerre göndermiş olduğunuz Fî 25 Nisan Sene 335 tarihli mektûbunuz geldi. Ne derecede memnûn ve mesrûr olduğumuzu ta'rîf edemem. Cenâb-ı Hakk 'öm-rünüzü ziyâde eylesün de âminen ve sâlimen gelirsün. Dünya gözüyle sen oğlum görürüm. Bundan başka tahrîre şâyân bir şey yokdur. Bu kadarcıkla iktifâ eder ve tekrar gözlerinizden öperek hatm-i makâl eylerim Sevgili Oğlum. Fî 20 Haziran Sene 1335

Erikler'de Vâlidemiz

Hanife

Mektûbuma cevâb beklerim Oğlum.

Süleymaniye

80

Der-i 'Aliyye'de Sahra Topçu Yüzbaşılardan
Abdulkerîm Efendi'ye

Rif'atlû Efendim Hazretleri

Hemîşe 'âfiyetde ber-devâm ve kamrân buyurulmanızı Rabbim'den dilerim. Mektûbunuz de meserretle yedd-i iftihâra alındı. Sıhhatinizi hâk-i beşârâtdan mesrûr ve şâdân olduk. Hamden cümle sıhhatdeyiz. Müfârekâtden başka kederimiz yokdur.

Efendim Vâlidem... Hanım altı mâh akdem hastalıkla vefât etti. Sen sağ. Allah afv buyursun. Âmîn. Efendim Süleymaniye'ye gelmek arzûsunda bulunma. Eğer orada birâzistirâhatınız vâri ise hiç bu taraflara gelmeyiniz. Oralarda kalsanız daha evlâdır. Oğullarım Ahmed ve 'Ömer ellerinizden öperler. Vâlideleri mahsûsen du'â eder. Oğlum 'Ali vefât etti. Sen sağ. Vâlidem üç ay sipâriş aldı. Sonra dünya bozuldu. Ma'âşına kaldı. Ben de o yüzden pek borçlu kaldım. Kardeşlik uhuvvet böyle günler için lâzımdır. Hiç olmazsa bana yigirmi lira para göndermeliydin ve şimdi pek müzâyakadayım. Artık merhametinizi beklerim Efendim.

Bir çift potin Ahmed'e gönderiniz. Fî 21 Ağustos Sene 335

Birâderiniz

Muhyeddîd

Adresimiz

Süleymaniye'de Yemenici Muhyeddîn Nâzik
mahsûs bulur.

26 Ağustos 19

Hû

Birâder-i 'Azîzim Seyyid Mehmed Cevâd Efendi !

Mektûbunuza cevâb olarak fırsat buldukça cevâb yazıp göndermekdeyim. Yazdığım mektûbların mukâbilini almadığımdan me'yûs olup bir daha yazmak istemiyorum. 'Abdülcebbâr ile gönderilen para ve notlar kâmilen ulaştı. Ramazanda sarf eyledik. Zâtınıza du'âlar edildi. Lâkin idâre sizin. Bu paranız ile değil on mislî olursa ancak nefes alınıyor. Zîrâ nüfûs çok vâridât az. Ne ile idâre edilsün. Der-sa'âdet'e vürûdunuzdan sonra sizden bir haber almadık. Bilâl geldi birâz çenebâzlık eyledi. Bir takım ma'nâsız sözler ile bir şey anlaşılmadı. Biz de senin fikrindeyiz. Geç olsun güç olmasun. Ne ise sâğ olunuz. Peder Efendi gözlerinizden öper. Her vakit size du'âsı var ve intizârınızdadır. Bilâl'in sözünde orada mu'allîm ta'yîn edilmiş olacaksınız. Doğru olduğuna hükmedildi ve hem de doğrudur. Zîrâ bugün de yollar müşkîlâtlı. Husûsiyle 'â'ile ile yola düşmek oldukça müşkîldir. Bilmem sözüme ne sözünüz var. Bendeniz öyle olduğuna hükmetmedim lâkin etdiler. Bu kerre bilmiyorum ben mi sâbıkâyı kazandım yoksa zâtınız (mı). Benim mes'ele dört ay oldu. Her hâlde zâtınızın daha evvel olmalıdır. Zîrâ Erbil'de iken aldığım bir mektûbunuzda öyle bir şey olduğunu hissetmişdim. 'Azîzim burasını da fikrinizden çıkarma! Gözü yolda kalan var! Bendeniz her bir hizmete hâzırım. Zâtınız bizim hil'ati fikirden çıkarma(ma)lıdır. Buraya hil'at getirmeden gelseniz

veya getirmez iseniz protestoya hazır olunuz. Hemşireler gözünüzden öperler. 'Abdülhâlik Efendi Birâder gözünüzden öper: Mehmed Hasîb ve Mehmed Râ'uf pederi Cezmî Hûri İmran Râ'ife Advîye Ni'met [!] ellerinizden öper. Seyyid İbrâhim Seyyid Sıddık 'Abdulhamîd selâm ederler. Abdurrahmân 'Amuca selâm (eder) ve gözünüzden öperler. Biz de tâ'tîl olduğundan râhat üzereyiz. Lâkin kalb râhat değildir. Kalb dâ'imî (مرئیه) bir hâldedir. Birâder zâtınızı arzû ederim. Bâ'zı vakit takdîr ederim. Ne ise Allah cümleye râhat versün. Âmîn. Burasını mu'âvenet ve gerek mektûbunuzdan eksik eyleme. Gözler sizi gözler! Bâkî devâm-ı 'âfiyetde ber-karâr olunuz Efendim Hazretleri.

[!] Bizim Hanım

Birâderiniz

Mehmed

Adapazarı

82

Hâkîkatlû Biraderim Mustafa Ağa !

Bu kerre mahsûs selâm edüp gülden nâzik olan hatırınızı su'âl ederim. Birâderim Tâhir Efendi diğeri Fevzî Efendi Koca Vâlidem Kadın ve kendi Vâlidemiz Kadın Hemşîrem Kadınlar birâderin mahdûmu Mehmed Ağa kâffesi ayruca ayruca mahsûs selâm ederler. Diğeri komşuların kâffesi mahsûs selâm ederler. Tarafınızda bulunan Mülâzım-ı Evvel Hasan Ağa'ya diğeri İhsân Ağa'ya ve Bayram Çavuş oğlu Kerîm Efendi kâffesine ferâde ferâde mahsûs selâm ederim. Teblîğ edesiniz Kardeşim.

25 Ağustos 335 tarihli bir kıt'â muhabbat-nâmenizi aldım. Hasan ile ikinizin. Çok memnûn oldum. Cenâb-ı Allah sizleri de memnûn eylesün. Âmîn yâ Mu'în. Kardeşim bura için hiç merâk etme. Yalnız sizin hasret-i iştiyâkınızdan ma'dâ bir kederimiz yokdur. El-bâkî mâşukunuz. Fî 22 Eylül Sene 335

Meknar (*—*) Jandarma Efrâdından Birâderiniz 'Ârif Çavuş

'Acele cevâb gözlerim.

'Ârif Remzî

İstanbul

83

Hû

İ s t a n b u l

4 / 10 / 919

Ağabegim !

Müte'âkiben müte'addîd mahallerden lûtfedilmiş üç mektûbunuz kulûb-ı mecrûhamızı cidden dil-sîr etdi.

Büyük şükrânlarımızla beraber cevâblarımızın te'ehhürü bâbındaki taksîrâtımızın esâsen müsellem uluvv-i cenâbınızca afv olunacağından ümid-vâr bulunduğumuzu 'arza cür'et eyleriz.

Hâssaten bâde-yi sükûtumuz sizi elîm bir haberle dâğ-dâr-ı te'essür etmemesi kazıyyesi idi. Ne çâre!.. Evet, emr-i Hakk vâki' oldu. Pederim takrîben on beş ay evvel bizi hâr ve hakîr terkederek, uzun bir hastalık devresinden sonra (İrcı'î!.) emr-i celîlesine tevîfikan bâb-ı rahmete âzim oldu. Hakk rahmet eylesin!. Şimdilik her ne kadar sıhhatde isek de aramızda (o da ba'zan) hâ'in rüzgârların mültifâne mevhum kanatları üstünden getirdiği kıymeti fevka'l-hayâl büyük selâmlardan başka hiç bir mûcib-i fahr ve serverîmiz yok. Ma'mâfih "Düşmez Kalkmaz Bir Allah..." darb-ı meselini tahattüren mütesellî oluyoruz. Daha fenâsı aramızda Peder'in 'adem-i mevcûdiyyeti bu mâ'işet darlığı içinde ben oğlunuzu ni'met-i ma'âriften de mahrûm etdi. Hâlık bir gün elbette zahîrimiz, mu'înimiz olacaktır. Zannederim, bu muzayakada, bu elîm vaz'ıyyet içinde şüphesiz sizin gibi bir (Baba Dostu) da bizi terk etmeyecek ve bizi kıymet-dâr iltifatlarından, selâmla-

rından mahrûm etmeyecektir.

Kalblerimizin en derîn köşelerinde mahkûk hayâliniz bunca ihtimâmlara rağmen, artık günden güne ekdâr ve âlâm-ı zamân dolayısıyla, kalın bir kâliçe-i gubâr ile örtülmeye başladı. Zamânın tahripkâr eli oralara kadar uzandı. Yakın bir âtîde cisminizi hayâl-hânemde yaşatacağımı zannediyorum..

Çünkü: Görmeyeli, görüşmeyeli az olmadı, değil mi, Efendi Ağabeyciğim?..

Bâkî; 'â'ilece 'â'ilenize ve size selâmlar.. İhtirâmlar.. Ağabeyim, Efendim.

Oğlunuz Makâmında

Nezîhî Yusuf Ziyâ

Adresimiz :

İstanbul-Samatya'da Hâtûniye Mahallesi'nde Tramvay
Caddesi'nde " 168 ".

Hû

Muhterem Mehmed Efendi Peder Hazretlerine

Allah beyt ve bu beyti bina eden hürmetine varlığını devam etsin. Ey âlemlerin Rabbi! Kabûl et. Şerefli hatırınızı sorarım. Şâyet bizi sormak lütfunda bulunursanız, Allah'a hamd olsun, hepimiz iyiyiz. Sizin teşrîfinizden bu güne kadar, tarafınızdan herhangi bir mektup gelmedi. Ki bundan sıhhatinizin devam ettiği müjdesini öğrenemedik. Düşüncede kaldık. Allah-u Te'âla'dan, istenmeyen bir şeyin olmamasını dilerim. Sizin, yerinizi ve sıhhatinizi bildirmeniz gerekmektedir. Geldiğinizde durumuza muttalî oldunuz. Bu âile nasıl, ne yapıyorlar diye sormadın mı? Annem selâm eder, ellerinden öper. Gece gündüz duâ eder. Başarın için duâ eder. Çocuklar Kâsım ve İbrahim ellerinden öperler. Babacığım, bizde ancak bir kat yatak kaldı. Hâşâ! Siz bezi bu hâli kabul etmezsiniz. Cenâb-ı Hak muhafaza buyunsun ve selâmette kılsın! Es-selâmü 'aleyküm verahmetu'llahi veberekâtühû!

Hizmetkârınız

Kâsım

Annem ellerinizden öper.
Sizin şerefli gidişinizde
Dedem'in evine gitti.
Bilgin olsun.

(*) Mektup metni Arapça'dır.

Hû

Huzûr-ı 'Âlîlerine

Oğlumuz Kadir Efendi'ye

Evvelâ mahsûs selâm edüp hatır-ı şerîflerinizi sorup su'âl etmekdeyim. Eğer bizlerden zerre mikdârı su'âl buyurulur ise hamd olsun vücûdum sıhhatde olmasını Cenâb-ı Hakk'dan temennî eylerim. Âmîn. Kâ'in-birâderiniz Hüseyin Efendi mahsûs selâm eder. Vâliden Kadın hâne tarafları ayrıca selâm eder. Hanım oğlu Süleymân'ın hânesi mahsûs selâm eder. Karasitlerin (كره ستارک) Hüseyin hânesi tarafları ayrıca selâm eder. (...) Hüseyin Çavuş Mehmed Ağa Vâlideleri ayrıca selâm eder. Noca Neneler cümlesi selâm eder. Okuyan efendiye dinleyen cemâ'ate ayrıca selâm eder. El-bâkî du'â. Bilecikli Mehmed Efendi ayrıca olarak selâm eder. Bilecik'de nüfus me'mûru (...)

Hû

Bu mektûbun karşısını âcilen isterim. Hüseyin yazmıştır. Birâderimiz Kadir 1317 tevellüd. Askerlik de daha vardır.

Hû

Sevgili Oğlum !..

Uzum zamândan berî mektûbunu alamadığımdan son derece müte'essîrim. Bununla berâber belki 15 - 20 mektûb oluyor yazıyorum. Hiç bir cevâba nâ'il olamadım. Senin hasret-i iş-tiyâkindan gece ve gündüz ağlamakdayım. Ricâ ederim Oğlum. Bir mektûbunu hiç olmazsa kendi imzân tahtında bir satırlık yazını gönder. Beni de bu uzun sıkıntıdan kurtar. Yoksa mah-pûs kimseyim. Gökteki melekler yerdeki insanlar bile hâlime ağlıyorlar. Sana kim sebep olup gönderiyorsa ve getirenin senin eline verenin sıhhat haberi alıp senden bana bildirenin Cenâb-ı Allah hiç bir vakitte sığmamasını, iki cihânda 'azîz olmasını her istediğini gönlündeki murâdını Cenâb-ı Mevlâ'nın vermesini gece ve gündüz du'â edeyim ki bir fakîr kadının du'âsı elinde kabûl olur. Allah onları iki cihânda 'azîz etsin ve seni de evlâdım. İki gözlerinden öperek dünyâ gözüyle görüşmekler nasîb-i müyesser eylesün. Âmîn...

Vâlideniz

'İsmet

III. HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ USERÂ
KOMİSYONU'NA YAZILAN MEKTUPLAR (*)

Tura-Kahire

87a (x)

Hû

İstanbul Hilâl-i Ahmer Cem'iyeti
Hey'et-i Muhteremesine

Muhterem Beğefendilerim :

'Âcîzleri Mısır'da Kahire civârında Tura Userâ Karargâhı'nda bulunuyorum. Numrom 68546 dır. 'Â'ilem câriyeleri ise Edirne'de Kıyak'da Berkok Ağa Mahallesi'nde Kâ'in-pederim Kal'a Topçusu Yüzbaşı Ca'fer Sâdık Ağa Merhûm'un hânesinde idi. Kâ'in-vâlidem'in ismi Emine ve Refîkam'ın Kâmile ve Baldızlarım'ın Kâniye, Seniye ve Kerîmem'in Melâhat ve Mahdûmum'un Yümnî'dir. Başlarında büyük olarak Kâ'in-vâlidem Emine Hanım olduğundan kendisine bir çok mektûblar gönderdim ise de hiç birisine ce-

(*) (x) işâretli mektuplar " 1919-1335 I. Dünya"; (xx) işâretli mektuplar " 542/1919 I. Dünya Harbi Türk Esirlerine Âit Mektuplar " adlı klâsörlerden alınmışlardır.

Bu klâsörler, Birinci Dünya Harbi ile ilgili belgelerin bulunduğu ikinci rafın ikinci gözünde yer almaktadırlar.

vâb alamadım ve sıhhat haberlerinden bir dürlü haber alamadım. Merâkdayım. Kendilerinin Edirne'de bulduklarını ve semtlerini yukarıda 'arz etmişdim. İnsâniyet her ne sûretle olursa olsun hizmet ve mu'âvenet vazîfe-i mukaddesenizden olduğu cümlece ma'lûm ve müsellemler olduğunu bildiğimden dolayı hey'et-i muhteremenizin bu husûsdaki lütûflarına 'arz-ı dehâlet eylerim. Artık hey'et-i muhteremelerince tensîb buyurulacak olan münâsib bir vâsıta ile gerek Edirne'ye yazarak veyâhud gazete ile i'lân etdirilerek ve her ne sûretle olursa olsun nerede bulduklarına ve sıhhatlerine dâ'ir bir cevâb i'tâsına vesâ-tât buyurulmasını kemâl-i sûzişle 'arz ve istirhâm eylerim Efendim. Fî 19 Mayıs Sene 335

(——) T 35145

Adresim : Mısır'da Kahire civârında Tu-
ra Userâ Karargâhı'nda 68546 numrolu
Malatyalı Suvârî Yüzbaşısı Mehmed Ne-
câtî

Hû

Edirne Vilâyeti
Mektûbu Kalemi
..46858.. 'Umûmî
...1144... Husûsî

Der-sa'âdet'de Osmanlı Hilâl-i Ahmer
Cem'iyyeti Userâ Komisyonu Riyâset-i
Vâlâsı'na

Hulâsa

.....
.....

4 Ağustos 35 tarihli ve T 35145 numrolu tahrîrât-ı vâlâları
cevâbıdır.

Kahire'de Tura Userâ Karargâhı'nda esîr-i harb olan 68546
numroda mukayyed Yüzbaşı Mehmet Necdet Efendi'nin keyfiyyet-i
esâreti Berkok Ağa Mahallesi'nde sâkine efrâd-ı 'â'ilesine
teblîğ edilmiştir Efendim. Fî 12 Ağustos Sene 335

Edirne Vâlîsi

Mühür

Esîre bildirildi.

17/9/35

Tura

88a (x)

Efendim Hazretleri !

Bağdad Sultânîsi Müdir Mu'âvini Yusuf Cemâl Beğ 331 senesinde Bağdad'da vefât etmiş idi. Mûm-i ileyh bacanağımdır. Refîkası Baldızım Tırabzonlu Zehrâ Hanım'la oğlu Mehmed Râgıb ve kızları Dürdâne ile Nezâhat mûm-i ileyhin vefâtından sonra Der-sa'âdet'e gitmişlerdi. Benimle muvâsala ve muhabere etmenin münkati' olması sebebiyle bî-kes kalan bu 'â'ilenin adresini gâ'ib etdim ve şimdiye kadar onları arayamadım. Mûm-i ileyhânın Vâlidesi ile Refîkam Hemsîresi sıhhattedirler. Nerede olduklarının lütfen tahkîkiyle taraf-ı 'âciziye iş'ârına müsâ'ade buyurulmasını insâniyyet nâmına ricâ ederim ve bu vesîle ile 'arz-ı ihtirâm eylerim Efendim.

10 / 6 / 335

Yemen Kolordusu (نور) Cîheti Kumandanı olan el-yevm Mısır'da Tura Userâ Karargâhı'nda 70478 numrolu

35171 T 4 Temmuz 1335

İsmâ'il Hakkı

'Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cem'iyeti
Userâ Komisyonu
İstanbul

Lütfen bu numarayı ce-
vâbınızda ihtâr ediniz
T35171.....

Ma'ârif Nezâret-i Celîlesi Cânib-i 'Âlîsine

70478
Kahire'nin Tura Userâ Karargâhı'nda esîr-i harb Kâ'im-makâm
İsmâ'il Hakkı Beğ'in makâm-ı 'âlîlerince ru'yet-i iktizâ
ileyhin mürâca'âtını hâvî mektûbu lefen takdîm edilmişdir.
İktizâsının îfâsı ve kendisine bildirilmek üzere netice bâlâ-
daki numro tahtında inbâsı mercûdur Efendim Hazretleri.

1480 3 Ağustos 1335

'Osmanlı Hilâl-i Ah-
mer Cem'iyeti Userâ
Komisyonu

İmzâ

Ma'ârif-i 'Umûmiyye Nezâreti

1 Şu'be

..... Husûsî Numro

..... 'Umûmî Numro

Hû

Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cem'iiyeti Userâ

Komisyonu Riyâset-i 'Aliyyesine

Mısır'da Tura Userâ Karargâhı'nda 70478 numrolu Kâ'im-makâm İsmâ'il Hakkı Beğ'in merbût mektûbunu mevzû'-bahs etdiği Ba-canağı Bağdad Sultânîsi Müdîr Mu'âvini Yûsuf Cemil Beğ'in 'â-ilesinin nerede olduğu hakkında bir ma'lûmât mevcûd olmadığı gibi evrâk-ı havâdisle (ع.ب.) icrâ kılınan i'lân üzerine de yine bir haber-i vesâire elde edilemediğini beyânla te'yîd-i ihtirâm olunur Efendim. Fî 7 Ağustos Sene 335

Mühür

İmzâ

Kıbrıs

89 (x)

Hû

Hilâl-i Ahmer Cem'iyeti Komisyonu Cânib-i 'Âlîsine

Beğefendi !

Bundan iki sene evvelden berî memleketden ve 'â'ileden mektûb alamadım. Hattâ sekiz mâhdır Kıbrıs'da esîr bulunuyorum. Diğer arkadaşlarım mektûbu geliyor. Benim mektûbum gelmediği için merâk ediyorum. Bendeniz Adana Vilâyeti'nin Maraş Sancağı'nda Akrenk Kasabası'ndanım. Mezkûr karyede akrabâlardan Enişdem Hacı Mustafa oğlu Hacı Velî Efendi'dir. 'Â'ilemin sıhhatde olup olmadıklarının beyânını ricâ ederim. Lütfen ve merhameten 'â'ile ve efrâdımın sıhhatde olup olmadıklarını Hacı Velî vâsıtasıyla tahkîkât etdirilüp bendenize beyân etmeniz mercûdur. Adresim Kıbrıs'da Userâ-yı 'Osmanlı Karargâhı'nda Üçüncü Telörgü'de On Beşinci Takım'da (5596) numrolu Maraş Sancağı'nın Akrenk Karyesi'nden 'Abdullah oğlu Hüseyin diye yazınız.

Fî 18 Haziran Sene 335 Maraş Sancağında Akrenk
Karyesi'nden

'Abdullah Hüseyin

(—) 35091 T 7 Temmuz 1335

Basra

90 (xx)

'Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cem'iyyeti Userâ
Komisyonu Riyâset-i 'Aliyyesine

Ey Hussâr-ı Kirâm Efendiler!

Hîn-i esâretimden bu güne kadar iki seneyi mütecâviz bir müddetleri 'â'ileme müte'addîd mektûblar irsâl etdim. Fakat mersûl mektûblarımın cevâbları vürûd etmediğinden Userâ Komisyon Cem'iyyetine mürâca'ât etmeğe mecbûr oldum. Sizden beklediğim mu'âvenet temenniyâtıyla kalbimde büyük bir istinâdgâh bulunuyorsunuz. Sizden ma'dâ ilticâ edeceğim bir cihet kalmamıştır. Lütfen 'â'ilemin ber-hayât olup olmadığını milliyet-perverliğinizden temennî eyleriz Muhterem Efendim Hazretleri. Fî 1 Ağustos Sene 335

H â n e

Aydın'da İzmir Oteli Müstecîri
Ahmed Efendi vesâtatıyla Bosna
Muhâcirlerinden Mehmed oğlu Yû-
suf tarafından.

Adresim. Basra'da Beşinci Userâ Karargâhı'nda
Üçüncü Tabur'da 1313 numrolu diye tahrîr e-
desiniz.

'Â'ilesine yazılmışdır.

Fî 19 Teşrîn-i Evvel Sene 919

T.36950 (——)

19 Teşrîn-i Evvel 1335

İstanbul

91 (x)

Hû

Beğefendi Hazretleri !

Sibirya'nın Krasnyoparsk (قراسیو پارسک) Şehri'nde esîr bulunan Türk ordusu zâbitânından Sekizinci Alay Makineli Tüfenk Bölüğü Mülâzım-ı Evveli Zevcim Erzincanlı Mustafa Kemâl bin Ahmed Kâmil Efendi'den tahmînen on ay evvel Haziran 1334 târihlü bir varaka almışdım. Mezkûr mektûbda yüz onu mütecâviz userâ zâbitân ile berâber vatanlarına 'avdet etmek üzere Sibirya'dan tren ile "Tumok" (طوموك) Şehri'ne geldiklerini ve orada zuhûr eden karışıklık münâsebetiyle tevkîf edildiğini, ve kendileri de vagonlar dâhilinde kaldıklarını, ve ileride çıkacağı istasyondan tekrar mektûb göndereceğini yazıyorken, mâ'et-te'essûf o mektûbdan sonra bir sene var ki sıhhatine dâ'ir hiç bir mektûb alamadık. Şimdiye kadar yolların kapalı olması mülâhazasıyla, ve 'umûm zâbitândan mektûb gelmediğini düşünerek mütesellî oluyorum. Hâlbu ki şimdi esîr zâbitânın ekseriyyetinden birer birer mektûblar gelmeğe başladı. Hâl böyle iken yine sıhhatine dâ'ir bir haber alamamışız. Tabî'dir ki bizi me'yûs ve endîşe-nâk bırakıyor. Lütfen ve 'âtıfetinize ilticâ ederek mezkûr Mustafa Kemâl Efendi'nin hayât ve memâtı hakkında bir haber (...) için o emr-i lâzimenini'tâsını istirhâm eylerim Efendim Hazretleri. Fî 3 Ağustos Sene 1335

Şehzâdebaşı'nda Bozdoğankemeri
Caddesi'nde "15" numrolu Hacı

Turak Beğ hânesinde misâfireten
mukîm refîkası

" Nûriye "

Tahkîkât tarîkıyle el'ân oturduğu
cevâben yazıldı.

T 35190

9 / 8 / 35

Bellary

92 (xx)

Hû

18 Ağustos Sene 335

Muhterem Efendim

36913 T

Kayseri Sancağı'na tâbî' Devellü Kazası'nın Yedek Mahallesi-
de Buz 'Ali'nin hânesinde bir Vâlidem ile Bekir ve 'Ali ismin-
de iki Birâderim'den Mart 334 de esâretimden berû bu 'â'ile-
mizin sıhhatine dâ'ir hiç bir haber alamadım. Lütfen tahkî-
kât-ı lâzime ile sıhhatde olup olmadıklarının iş'ârını istir-
ham eylerim.

Hindistan Bellary'de

Türk Userâ Karargâhı'nda Yiğirmi Beşinci Bölük'de 6135 numro-
lu Hâfız Emîn

(——) 19 Teşrin-i Evvel 1335

Hû

Afyonkarahisar'da Boşnak Kesri-zâde Eyyûb Sabrî Efendi nez-
dinde sâkine Refîkam Nâfiye ve Kâ'in-vâlidem Hacı Ayşe ve Hem-
şîrem Hanımlar ile Birâderim Mehmed Necâtî Efendiler'den şim-
diye kadar bir günâ ma'lûmât alamadım ve yazdığım mektûblara
da cevâb vürûd etmedi. Lütfen hayât ve memâtlarının tahkîkiy-
le Refîkam'ın hayâtda olduğu tahakkuk ettiği takdîrde idâme-i
hayâtlarıyçün kendilerine sipâriş ma'âşının verilmesi içün
Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne ma'lûmât i'âdesi ve 'âcizleri-
ne de kısa bir müddet zarfında iş'âr-ı keyfiyyet buyurulması
ve hüviyyet-i 'âcizâneme Yemen Kolordusu İdâre Hey'eti'nden
Mu'ayyenât Şu'besi Müdîr Mu'âvini olduğuma tekraren müşârü'n-
ileyh iblâğı ma'rûz ve müsterhamdır Efendim.

31 / 8 / 35

T 3 2 8 9 2

(—) 19 Teşrîn-i Evvel 1335

Tura

94 (xx)

Hû

Der-sa'âdet'de 'Osmanlı Hilâl-i Ahmer
Userâ Komisyonu Riyâset-i 'Aliyyesi'ne

Efendim !

Medîne'de ve burada bulunduğum müddet ki üç seneyi mütecâviz bir zamândan berî Pederim'in hayât ve memâtına dâ'ir ma'lûmât alınamamış ve İstanbul'da Galata Köprüsü Müdüriyeti Anbar Me'mûru Dayım Hâfız Hakkı Efendi'ye yazılarak istifsâr-ı keyfiyyet edilmiş ise de altı aydan berî henüz cevâb vürûd etmemiştir. Lütfen Pederim'in ber-hayât olup olmadığının mûm-ı ileyh Dayım Hafız Hakkı Efendi'den bi't-tahkîk adresinin taraf-ı 'âcizîye iş'âriyle te'essür etmek izâlesine vesâtat buyurulması esbâbının istikmâlini istirhâm eylerim Efendim.

Fî (...) Ağustos Sene 335

(...)

Mehmed Hamdî

(—) 36886 T

18 Teşrîn-i Evvel 1335

İtalya

95 (xx)

Hû

3/Eylül/1335

Der-sa'âdet Hilâl-i Ahmer Merkez-i 'Umûmiyyesi
Riyâset-i 'Aliyyesine

Efendim !

Bir sene evvel Mamak'da ikâmet etmekte iken ve Mamak Ahz-ı
'Asker Şu'besi'nden mahsûs ma'âş almakda iken ahvâl ve zamân
î'câbı el-yevm nerede ikâmet etdiğini bilemediğim bî-kes Vâ-
lidem'in mahall-i ikâmetini öğrenmek mecbûriyetindeyim. Sâ'-
at-i esâretle İtalya'da bulunuyorum. Vâlidem'in mahall-i ikâ-
met ve sahîh adresini öğrenüp taraf-ı 'âcizîye bildirildiği
takdirde vatan ve millet uğrunda bu hâl esef-i iştîmâle gi-
riftâr olan bendenizi ve elem-dîde Vâlidem'i ebediyyen min-
netdâr bırakmış olacağınızı 'arz eder ma'ârif-i neşriyye î-
câb ederse iş'âr buyurulduğu takdirde ilk vâsıta ile takdîm
edeceğimi ve ihtirâmât-ı mahsûsamı terdîfen 'arz eylerim E-
fendim.

İtalya'da 'Osmanlı Userâ

Garnizonu'nda Mülâzım

Ekrem Remzî

Vâlidem'in sâbık adresi: Mamak Ahz-ı 'Asker Şu'be Riyâseti
vâsıtasıyla Afrika Gurupları Karargâh Muhâfaza Bölüğü Kuman-
danı Mülâzım-ı Sâni Ekrem Remzî Vâlidesi Hayriye veya Hemşî-
resi Şâhinde Hanımlar'a

T 3 6 8 9 1

(—) 19 Teşrîn-i Evvel 1335

Harbiye Nezâreti

Userâ Mu'âmelât

Hû

8/10/35

Şu'besi

Hilâl-i Ahmer Cem'iyeti

'Aded

Userâ Komisyonu Riyâset-i 'Aliyyesi'ne

5724

Kıbrıs Adası'nda 'Osmanlı Usera-yı Harbiyye Karargâhı'n-
da Birinci Tel'de 7484 numroda mukayyed Bolu'lu Berber Sâ'ib
oğlu Mehmed Onbaşı'dan uzun müddet haber alınmadığı beyânıy-
le hayât ve memâtı hakkında ma'lûmât talep eden Vâlidesi'ne
bir ma'lûmât i'âde edebilmek üzere merkûmun yedinden bir mek-
tûb istihsâliyle irsâline delâlet-i 'aliyyeleri ricâsını mâ'-
al-ihtirâm 'arz ederim Efendim.

Userâ Mu'âmelât Şu'besi

Müdîri

İmzâ

Esîre mektûb yazıldı. Fî 14

Teşrîn-i Evvel Sene 335

T 3 6 8 9 5

Sambalpur

97 (xx)

Hû

Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cem'iyyeti Userâ Komisyonu'na

Efendim :

Peder ile Vâlidem'in sıhhat haberini anlamak için gönderdiğim mektûbun cevâbını alamadığımdan pek çok merâk ve tefekkürler etmekteyim. Bu husûsda dahî Cem'iyyeti Muhtereme tarafına gönderdiğim mektûblar cevâbsız kaldığının isbâtını artık ehemmiyet vermediğime hamd ediyorum. 'Acabâ vicdânen düşünüp tefekkür ediyor musunuz. Bu gün bizim burada ve bâ-husûs ecnebî elinde bulunduğumuz sâ'atlerimiz: Çanakkal'a Muhârebe-i Kirâmî'ndan daha tehlikeli ve her zamân ölüm bizim içündür. Fakat sizin ne kadar yazılsa hep boşdur: Çünkü vücûdunuz bu gibi müzâhim ve meşâkî görmediğinden lâfla ne kadar anlaşılrsa dahî boşdur: İllâ bu kadar eğer bizim gibi asker ve esîr kûşe-i esâretde kan ağlaşmak: lâyük ise yazınız: En çok sizin bu gibi vazîfeler tevdi' edilmiştir: Mecbûrsunuz: Ve's-selâm.

Usera-yı Harb-i 'Osmânî

Kamp A $\frac{\text{Nu}}{8908}$ de mukayyed

Mehmed

(—) 36890 T 18 Teşrin-i Evvel 1335

: Adresim :

Malatya Sancağı'nın Kırçuval Mahallesi'nde Mülâzım Murâd Efendi Mahdûmu Mehmed diye tahrîri matlûbdur:

Semarpur(سمارپور) 8908 numrolu Murad oğlu Mehmed

Amiens

98 (xx)

Der-sa'âdet'de 'Osmanlı Hilâl-i
Ahmer Cem'iyyeti Userâ-yı Harbiy-
ye Komisyonu Riyâset-i 'Âlîsi'ne

Ma'rûzât-ı 'âcizîdir.

Fî 1 Haziran Sene 335

İki seneyi mütecâviz bir zamândan berî zîr-i arîzanda mahall-i ikâmeti 'arz edeceğim Vâlidem'in haber-i 'âfiyetini alamıyorum. Şu zamândan berî akraba ve ta'allukâtıma yaptığım mürâca'âtlarım netîce ve cevâbsız bırakıldığından bir dürlü endîşeden halâs olamıyorum. Lütfen ve merhamet buyurularak şu müşfîk Valideciğim'in 'âfiyet ahvâlinde haber-dâr olabiliyor ümîdiyle bu kerre Cem'iyet-i Muhtereme'ye mürâca'âte cesâret-yâb oldum. İcâb eden mu'âmelenin icrâsı ol bâbda ve her hâlde emr-i fermân Efendim Hazretleri'nindir.

Adresim! Fransa'da [Amien] Şehri'nde Userâ-yı Harbiyye Deposu vasıtasıyla [] Kapanı'nda 423 üncü Userâ Bölüğü'nde Userâ-yı 'Osmâniyyeden 3184 numrolu Edhem bin İbrâhim. (—) 36917 T

19 Teşrin-i Evvel 1335

Vâlidem'in Adresi. İzmir Vilâyeti Manisa Sancağı Salihli Kazası'nda Delibaşlı Karyesi'nde Molla Mehmed Zevcesi Neslehân.

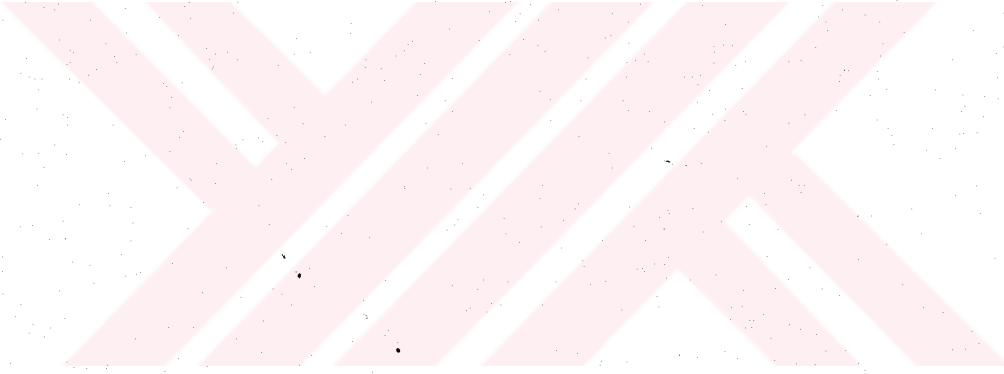
Hû

Der-sa'âdet 'Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cem'iyyeti
Userâ Komisyonu Cânib-i Vâlâsı'na

Sibirya'da Zairkonti Gordan (زارکونتی غوردون) Şehri'nde esîr-i
harb olan Tırabzon Vilâyeti'nin Giresun Kazası'nda Kır Mahal-
lesi'nden Köseoğulları'ndan Mehmed 'Ali oğlu Birâderim Eyyûb
haber-zede sıhhat haberini ve efrâd-ı 'â'ilesinin sıhhat ha-
berini müş'ir Fî 1 Haziran Sene 335 tarihli ve T 33843 numro-
lu mektûbunuzla tebşir haberi vâsıl olup taraf-ı âcizîden de
Fî 16 Haziran Sene 335 târihiyle cevâben Komisyon-ı 'Âlîleri-
ne mektûbla iş'âr-ı keyfiyyet edilmişdi. Birâderim mûm-ı ileyh
Hayrî Efendi'ye mektûbunuzun cevâbı verilmediği şundan anla-
şılıyor ki bu kerre Komisyonunuz'un fî 21 Teşrin-i Evvel Sene
335 târihli ve T 37006 numrolu iki kıt'â mektûbunuzun birisi
Giresun Kâim-makamlığı Cânib-i Vâlâsı'na hitâben diğeri de
taraf-ı âcizîye olarak tahrîr ve i'tâ kılınarak bi'l-mütâla'â
Birâderim'in sıhhat haberini müş'ir cevâb i'tâsı talep olunduk-
da der-şedîde ikinci def'â olarak cevâben yazıyorum. Birâde-
rim'in Familyası ve Oğlu ve Vâlidesi ve Birâderi Bendeniz ve
Hemşîresi ve Kâ'in-vâlidesi ve Yengesi ve Çocukları sahâbeten
ber-hayât olduklarını ve hiç bir vefyât vukû' bulmadığını ve
kendisine vesâtat-ı 'aliyyenizle sık sık haberlerini iş'ârın-
dan başka bir emel ve arzûları olmadığını bildirmenizi ricâ
eylerim Efendim. Fî 3 Teşrîn-i Sâni Sene 335

Giresun'da Kır Mahallesi'nden
Köseoğulları'ndan Mehmed 'Ali
oğlu Eyyûb haber-zede Birâderi
Şükrü

Velî Şükrü

'Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemîyyeti
Userâ Komisyonu
İstanbul

Giresun Kazası Kâim-makâmı
Cânib-i Vâlasına

Lütfen bu numroyu
cevâbınızda ihtâr
ediniz

T 3 7 0 0 6

Rusya da İrkonk Şehri'nde esîr-i harb olan num-
roda mukayyed Mehmed 'Ali oğlu Sabrî müdet-i medîdeden berî
akrabâsının sıhhat haberini alamadığı cihetle endîşe ve me-
râk içindedir. Komisyonumuz vesâtatıyla sıhhat ve 'âfiyet
haberlerinin muntazaman kendisine irsâli ve Cem'iyetimiz
tarafından kendisine bildirilmek üzere 'â'ilesi ahvâline mü-
te'allîk ma'lûmâtın bâlâdaki numro tahtında cevâben iş'ârı
husûslarına himmet buyurulması rica olunur Efendim.

Sihhattedir.Selâm eder.

3 Teşrîn-i Evvel 1335

'Osmanlı Hilâl-i
Ahmer Cem'iyeti
Userâ Komisyonu

Akrabâsının Adresi:

Kır Mahallesi'nde Köse-...
oğulları'ndan
..... E s î r e y a z ı l d ı .

3 Teşrîn-i Evvel 1335

Nu

2191 Fî (...) Teşrîn-i Evvel Sene 335

Polis Komiserliğine / 30

İmzâ

652

Merkûmun burada akrabâsından kimseler vardır. Anlarda vefât edenler bulunup bulunmadığı tahkîk ve yazıya cevâbı 'arz Efendim. Fî 1 Teşrîn-i Sâni Sene 335

İmzâ

Merkûmun birâderi Şükrü Efendi ve Vâlidesi ve Zevcesi ve Mahdûmu 'Abdullah ve akrabâ-yı sâ'iresi ber-hayât oldukları bi't-tahkîk anlaşılmış ve birâderi Şükrü Efendi tarafına yazılan mektûb da leffen takdîm-i huzûr-ı 'âlîleri kılınmış olmağla mezkûr mektûbun irsâli esbâbını istikmâl buyurulması Huzûr-ı Kâ'im-makâmiyye takdîm. Fî 4 Teşrîn-i Sâni

İmzâ

Leffiyle Hilâl-i Ahmer Cem'iyyeti
Userâ Komisyonu Riyâsetine

Giresun Kâ'im-makâmı

İmzâ

Sambalpur

100 (*)

Hû

Bursa Polisi Müdüriyet-i Cânib-i 'Âlîsine

Ma'rûzâtım

Bendeleri Der-sa'âdet Fâtih Sultan'da Çıkrıkçı Kemâleddîn Mahallesi'nde Zülâlî Çeşmesi Sokağı'nda (6) numrolu hânede mutasarrıfan sâkin Hicaz Fırka-i Askeriyyesinin Altmış dördüncü Alayın İkinci Tabur Binbaşılığından mütekâ'id ve pederim Edhem Efendi nezdine sıhhat haberini anlamak için gönderdiğim mektûblarım cevâbsızlıkla akîm kalmıştır: Dîğer bir arkadaşımдан almış olduğum mektûbda Pederimin sıhhat ve 'âfiyet üzere olup Bursa'ya nakl-i hâne ettiğini bildiriyor. Adresi bildiremediğini anlayamadığımdan lütfen ve merhameten esâretime terahhümen bâlâda zikredilen adresenin orada bulunup bulunmadığı gibi memât ve hayâtından 'âcizlerini haberdâr etmenizi isâniyet nâmına ricâ ve istirhâm eylerim: Ol bâbda emr ü fermân hazret-i menlehü'l-emrindir:

Hindistan Hıtt'ası'nda Semarpur Şehri
'Osmanlı Harb Userâsından Kamp A-Nu
da 9928

Ser-çavuş

Mehmed Memdûh

(*) Bu mektup; I. ve II. konu başlıkları ile verilen mektuplarla birlikte, aynı zarfın içinde bulunmuştur. Resmî bir makama yazılması sebebiyle, buraya dâhil edilmiştir.

Tahkîkât-ı lâzime îfâ ve bu zât burada ise kendisinden bir mektûb alarak raptı. Polis Saffet Efendiye. Fî 5 Teşrîn-i evvel Sene 335 İmzâ

Hû

Mahdûmum Mehmed Memdûh Efendi'ye

Fî 5 Teşrîn-i evvel Sene 335 târihli bir kât'a 'âfiyetlerinize dâ'ir mektûblarınızı aldım. Cümlemiz 'âfiyetde olup sizden ma'dâ bir kederimiz yokdur. Bi-minnihi te'âlâ an karîbi'z-zemân halâs olursunuz. Merâk etmeyiniz. Dünyâda erkek olan adamın başına gelir. Din ve millet uğurlarına cân-siperân üzre hizmet eden adam için bu gibi şeyler büyük bir iftihârdır. Başımıza gelen felâketi elbetde haber almışsınızdır. Haber lâzımdır. Bâ'd. Fî 7 Teşrîn-i evvel Sene 335

Pederiniz Münkâ'id Binbaşı

İbrâhim Edhem

İmzâ

Adresimiz

Bursa'da Yeşil'de Mes'ûdî Mağaradamı Mahallesi'nde Arslan Efendi'nin Hânesine Muttasıl Yedi Numrolu Hânedeki Müttekâ'id Binbaşı İbrâhim Edhem Efendi.

Üçüncü Bölüm

EKLER

I. BİR ÇANAKKALE ŞEHİDİNİN SON MEKTUBU (*)

" Vâlideciğim,

Dört asker doğurmakla müftechir şanlı Türk annesi!

Nasihât-âmiz mektubunu, Divrin Ovası gibi güzel, yeşillik bir ovacığın ortasından geçen derenin kenarındaki armut ağacının sayesinde otururken aldım. Tabiatın yeşillikleri içinde mest olmuş ruhumu bir kat daha takviye etti. Okudum, okudukça büyük büyük dersler aldım. Tekrar okudum. Şöyle güzel ve mukaddes bir vazifenin içinde bulunduğumdan sevindim. Gözlerimi açtım, uzaklara doğru baktım. Yeşil yeşil ekinlerin rüzgâra mukavemet edemeyerek eğilmesi, bana, annemden gelen mektûbumu selâmlıyor gibi geldi. Hepsi benden tarafa doğru eğilip kalkıyordu ve beni, annemden mektup geldi diyerek tebrik ediyorlardı.

Gözlerimi biraz sağa çevirdim güzel bir yamacın eteklerindeki muhteşem çam ağaçları kendilerine mahsus bir sedâ ile beni tebşir ediyorlardı. Nazarlarımı sola çevirdim cıgıl cıgıl akan dere, bana vâlidemden gelen mektupdan dolayı gülüyor, oynuyor, köpürüyordu... Başımı kaldırdım, gölgesinde istirahat ettiğim ağacın yapraklarına baktım. Hepsi benim sevincime iştirak ettiğini, yaptıkları rakslarla anlatmak istiyordu. Diğer bir dalına baktım, güzel bir bülbül, tatlı sedasiyle beni tebşir ediyor ve hissiyatıma iştirak ettiğini ince

(*) 19 Mart 1990, Pazartesi tarihli Tercüman Gazetesi'nde yayınlanmıştır.

gagalarını açarak göstermek istiyordu.

O güzel çayırın koyu yeşil bir tarafında, çamaşır yıkayan askerlerim saf saf dizilmişler. Gayet güzel sesli biri ezan okuyordu.

Ey Allahım, bu ovada onun sesi ne kadar güzeldi. Bül-bül bile sustu, ekinler bile hareketten kesildi, dere bile sesini çıkarmıyordu. Herkes, her şey, bütün mevcudat onu, o mukaddes sesi dinliyordu. Ezan bitti. O dereden ben de bir abdest aldım. Cemaat ile namazı kıldık. O güzel çayırların üzerine diz çöktüm.

Bütün dünyanın dağdağa ve debdebelerini unuttum. Ellerimi kaldırdım, gözümü yukarı diktim, ağzımı açtım ve dedim:

- Ey Türkler'in Ulu Tanrısı! Ey şu öten kuşun, şu gezen ve meleyen koyunun, şu secde eden yeşil ekin ve otların, şu heybetli dağların Hâlıkı! Sen bütün bunları Türkler'e verdin. Yine Türkler'de bırak. Çünkü böyle güzel yerler, seni takdis eden ve seni ulu tanıyan Türkler'e mahsustur.

" Ey benim Yarabbim! Şu kahraman askerlerin bütün dilekleri; ism-i celâlini İngilizler'e ve Fransızlar'a tanıtmaktır. Sen bu şerefli dileği ihsan eyle ve huzurunda titreyerek, böyle güzel ve sakin bir yerde sana dua eden biz askerlerin süngülerini keskin, düşmanlarını zaten kahrettin ya, bütün bütün mahveyle! "

Diyerek bir dua ettim ve kalktım. Artık benim kadar mes'ut, benim kadar mesrur bir kimse tasavvur edilemezdi.

Anneciğim, oğlun Halit de benim gibi güzel yerlerdedir.

Dünyanın en güzel yerleri burası imiş. Yalnız bu mem-

leketlerde düğün olmuyor. İnşallah düşman asker çıkarır da,
bizi de götürürler, bir düğün yaparız olmaz mı?

Valideciğim, çamaşır falan istemem, paralarım duruyor,
Allah razı olsun.

Oğlun

Hasan Etem

4 Nisan 1331

(17 Nisan 1915) "

II. TABLOLAR

Geld.Yer	Mektup Numarası	Adedi
Fransa	1,2,3,98	4
İtalya	95	1
Hindistan	4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16, 17,92,97,100	17
Irak	18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28, 29,30,31,32,33,34,35,36,37,38,39, 40,41,42,90	26
Kıbrıs	43,44,45,89	3
Mısır	46,47,48,49,50,51,52,53,54,55,56, 57,58,59,60,61,62,63,64,65,66,67, 68,69,87,88,93,94	28
Rusya	70,71,72	3
Yunanistan	73,74	2
Meçhûl	75,76	2

Tablo 1. Mektupların Gönderildiği Yerler

Rütbe	Mektup Numarası	Toplam
Yarbay	30	1
Binbaşı	9,51	2
Yüzbaşı	42,87	2
Üsteğmen	31,56,59,62,63,64,66	7
Teğmen	8,11,13,31,33,36,49,70,71,95,100	11
Başçavuş	68	1
Çavuş	19,39	2
Onbaşı	7,14,16,23,24,38,46	7
Er	1,2,12,15,17,18,20,21,22,25,26,27, 28,29,33,35,37,40,41,43,45,47,48, 50,52,53,57,60,65,67,69,73,74,89, 90,92,97,98	38
Meçhûl	3,4,5,6,10,44,54,55,58,61,72,75, 76,77,88,93,94	17

Tablo 2. Asker Mektuplarının Rütbelere Göre
Dağılımı

Gönd.Yer	Mektup Numarası	Adedi
Adapazarı	19	1
Amasya	46	1
Ankara	18	1
Aydın	50	1
Bursa	71	1
Çanakkale	8	1
Edirne	22,23,61	3
İstanbul	4,11,12,14,16,30,36,42,47,49,51,53, 57,58,59,62,63,64,66,68,70,73,75	23
İzmir	31,44,54,56,38	5
Kayseri	17	1
Konya	15,45,55,65,67,69	6
Manisa	1,5,6,7,10,13,20,25,27,28,29,34,35 37,43,52,72	17
Muğla	9	1
Horpişte	77	1
Humus	60	1
Kavala	40,41	2
Koğaz	26	1
Musul	74	1
Şam	48	1
Varna	2	1
Meçhûl	3,21,23,24,32,39,76	7

Tablo 3. Mektupların Gönderildiği Yerler

Gönd. Şahıs	Mektup Numarası	Adedi
Dede	64	1
Baba	14,15,20,25,27,28,39,40,41,45,49, 72,74	13
Anne	18,19,31,47,60,62	6
Eş	9,42,51,63	4
Oğul	7,35,43,48,71	5
Erkek Kardeş	2,8,16,17,21,22,23,26,32,38,44,52, 55,56,57,66,67,68,69,70	20
Kız Kardeş	1,30	2
Amca	36,61,75	3
Dayı	5,10,29,46,76	5
Hala	4,54	2
Enişte	6,59,73	3
Diğerleri	3,11,12,13,24,33,34,37,50,53,58, 65,77,96,100	15
H.A.C.U.K.	87,88,89,90,91,92,93,94,95,97,98, 99	12

Tablo 4. Mektupların Gönderildiği Şahıslar
ve Müesseseler

III. MEKTUPLAR - BELGELER

کتبه انتم
 باقی و سلام ایدهم علیزنی سفا ایدهم و شنبه جمع فذله
 کوزلنده ایدهم محمد کز حسیه افغاب سلام ایدهم کوزلنده ایدهم
 دولتانه و غیره فیه سلام ایدهم والده محمد سلام ایدهم
 و برادر ایدهم محمد فیه افغاب سلام ایدهم از اولاده سلام ایدهم
 و محمد و ابراهیم افغاب کوزلنده ایدهم برادر محمد فذله
 سلام ایدهم ای افغاب فیه فیه کز برقیوی سوندبر محمد
 و بطا قارک برود و محبت به به به فذله ده یوسفه فیه افغاب
 کتوبه محمد سلوم اوله بنده کور و کله احمد بویه بید
 یوسفه در جود کور در معادن کور و کتوبه افغاب سوزدایه
 جمع فیه بوقده بنده اولاده ایدهم انتم نه ده کتوبه
 بوقده و یرک فیه سلام ایدهم
 ایضاً قارک فیه
 بینه بیک صالح فیه افغاب فیه
 ۱۹۱۱
 قاضی برادر
 محمد

No

of War

The Women's Branch
of the Bombay Presidency War and Relief Fund.

RECREATION TENT.

عقد برادران

محمد فردم

با کف نه افتخار ایام بودند برین مصلحت بر ما بودی نصیب ایام بودی
ایامی خیر این روزی بودند مصلحت ایام بودی ایام بودی ایام بودی
صورت درم مجنون دیدار کفیم بر کفیم بر کفیم بر کفیم بر کفیم
عاشقانه از لیدی می دعا ایام و صول ما بودی همان ما بودی
لبت ایام بودی مصلحت ایام بودی ایام بودی ایام بودی
بذاتش

نقدار جدا شده بر می محمد طوونیت اد
خوارگاهده ایام بودی (۱۸۷۲) بود
نصیب ایام بودی دیه نازنین

فردم
محمد
ایام بودی
ایام بودی
ایام بودی

Absender: Ahmed Joo Effendi, P. O. No. 956
P. of War - Constantinople (C)

Prisoners of War:

Constantinople

Handwritten Arabic text, including "Konya" and "Konya'da bulunan..."

OF W.
CENTRAL BUREAU
BUREAU

NICHT HIER SCHREIBEN !

هـ .
اگر فطرت گویند که روح
حضور پدید آید

بصورت پدید آید این روح آنگاه
اولاً خصوصاً سلام ایجاب نماید که در آنجا
پدید آید و در آنجا حضور
تذکره عین اولیای خداوند در روز قیامت
و این سلام ایجاب نماید که در آنجا
سلام ایجاب نماید که در آنجا
سلام ایجاب نماید که در آنجا
سلام ایجاب نماید که در آنجا
سلام ایجاب نماید که در آنجا

المطالع کدوستان
علی
صاحب

صورتی متعلق به روح
صورتی متعلق به روح

والله اعلم
بما كنا نعمل

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا
ما كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله

اولاً سنة خريستى ديم صادقه اعقاب محمد ورفقا له
وقامه طهرت واورده نطقه قلم وزيران وعماران
عنه سلام ابدى است مائت وبار درت قلم
تتمه اهل السلام حرب از مده نيمه زود لاجى حرك در
نمايه هم از خسته در مازى است حركى به مودت
ادب و هم قلمه است و مودت حركى است كونه مودت
بدعناك عايد به اولم طهونى
استرى عثمانى طابورنده كز با امان كورد مستورم

۱۳۱ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰

شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰

مقتضی است و در این باب

شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰

شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰

شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰

شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰

شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰

شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰

شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰

شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰

شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰

[۱۳۰۰ / ۱۳۰ / ۱۳۰]

شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰

شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰

شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰

شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰

شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰
شماره ۱۳۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰

Nicht zwischen die Zeilen schreiben!

استانبول کمال المرصیۃ لہیت محرمہ

محتتم بک افندیلم

عاجزلی مہرہ قاہرہ جواریہ طورہ اسرا قرار کا ہندہ
بولیوم نوبوع ۱۸۵۶ء در ~~بغداد~~ جلیہ لری
لہ ادرہ دہ قیادہ برقوقہ آغا خانہ ~~بغداد~~ قائمہ بدیع

قلعہ طوحی ^{یونانی} جہفہ صادرہ آغا و حوںک جلیہ ہندہ ایوی قائمہ
والدہ مک اسبی امینہ و رفیقہ مک کاملہ و بلدیہ لریک کا نیہ
سینی و کریہ مک ملاحت و محذومک یخ و بامک ہندہ
سوک اولہ روقہ قائمہ والدہع امینہ خانم اولہ ہندہ کفینہ حورہ
مکتوبہ کوندر دیم ایسہ دہ بھی برائے جواب آلم مدعہ صفت
ہزار ہندہ برد لو جو آلم مدعہ مراقبہع کفیلینک ادرہ ہندہ
بولہ قلمی و ستملین بوقاریہ عومہ ایچکم انسانیتہ لہونہ حورہ
اولورسہ اولورسہ خدمت و معاونتہ وظیفہ مقدرہ کردہ اولورسہ

جلد ہ معاصم و مسلح اولورسہ بیادہ بکیرہ دولای لہیت محرمہ آتہ
بوجہ و مدد کر لطفانہ عومہ و خالت ایلم آرقہ لہیت محرمہ لری
نسبہ یوریا جو اولورسہ مناسبہ و رابطہ الہ کرک اولورسہ باارہ
و جود غزتہ الہ اعلاہ اندرہ بلرک و لہونہ صورتہ اولورسہ اولور
زہ دہ بولہ قلمی و ستملین دائرہ جواب اعطاسہ و ساطتہ یورسہ
کمال سوزتہ عومہ و استرحم ایلم افق . ۱۹ ماسی

آدرہ اسم: مہرہ قاہرہ جواریہ طورہ
اسرا قرار کا ہندہ ۱۸۵۶ء نوبور لری
ملاطی سوارسی یوز باسی

۱۳۵۸ هجری
۱۳۳۳ شمسی

۵۰
در عبادت و عثمانی لعل عمر عقیب الرئیسونی ریاست دارالاسلام
خلاصہ

۶ اکتوبر ۱۳۵۸ء تا ۱۳۶۱ء کے دوران نمبر ۶۸۵۴۶ کے تحت
قاہرہ میں طبع شدہ اس کتاب کے لئے اس وقت کے
مفتی یونیورسٹی محمد نجیب الدین نے اس کتاب کے بارے میں
افراد عالمی سنہ تبلیغ انڈیا کے دفتر میں
ادراک والی

۱۳۶۱
۲۰۱۶

ملفوظ

Nicht zwischen die Zeilen schreiben!

اضحیٰ لطیفی :

افتادہ سہ ماہیہ میں معاون پروفیسر جمیل بیگ اللہ سینئرہ نے اپنے دور
 و فائزہ اپنے دور میں ایک نئے اور بہتر طریقے سے بالکل نئے طریقے سے
 نظر آئے انہوں نے اپنے دور میں اپنے دور میں اپنے دور میں اپنے دور میں
 دیا ہے یہ سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں
 منقطع اولیٰ سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں
 سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں
 سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں
 سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں سہ ماہیہ میں

۱۰ / ۱۲ / ۱۳۳۵

لکھنؤ میں لکھنؤ میں لکھنؤ میں لکھنؤ میں لکھنؤ میں لکھنؤ میں
 اولیٰ یوم میں لکھنؤ میں لکھنؤ میں لکھنؤ میں لکھنؤ میں لکھنؤ میں
 اس وقت لکھنؤ میں لکھنؤ میں لکھنؤ میں لکھنؤ میں لکھنؤ میں لکھنؤ میں

۴ اگست ۱۳۳۵

نور الدین قادری

اساتذہ کرام

۲۵ / ۱۰ / ۸

ع

هولاء عربیہ اساتذہ کرام کے لیے

اسرار معاملات شعبہ سی

۵۷۷۶

قد سب آط سنده عثمانی اساتذہ کرام قرار لافندہ برنجی تکرہ ۷۹۸۶ نومرودہ
 مقید بر لیلی بر حصانہ اعلیٰ محمد اوبنا سیدہ اوز و دست خبر آنہ مادین
 یانیدہ جیاتہ در ماہ حقہ معلومات طلبایدہ دالہ نہ بر معلومات اعفہ
 ایسیدہ بلین اوزرہ و قومک یسندہ بر مکتوب استصالیہ سکنہ دولت علیہ
 رہائی تو الاقدام عرصہ ایسرم اقدام اسرار معلومتیکسی

صدیق
 محمد علی

۲۲۵
 ابرہہ شعبہ کتب / ۱۴

۲۶۱۹۰

بروئے یوس مدبریتی جا عالیہ

مدفانم

بنی لری در دستار سلطنتی مقرر گردیدند و زود لایحه می
 شوقند [6] نزد خان در نظر نگه جایز تر عهد به سنت
 اتمه در دخی الولاک استغلا بوزر کما سفند نه نقاعده بندرم الهم
 اخذی نه بندگت خرن اکلوهه بحیوه کوند در کم مکتوب بر م جو لیل
 عقلم کله در (و) دگر بر آرد اشعه الهم و لکنه و بندرم
 حمت و خفت او زره اولیب بر و به نقل خان ابتدای بندر بود
 اورس که سوره مدی اخلایه دینم لطفاً و رحمتاً اسارتمه
 ترحمنا بالاده زکریا ایدمه در سه نیک او را ره بولس به بولم مدعی
 ای محانه و صانت به عفری خود را از آمدنی انسانستان رجاء
 ایتمه (الکلیت) از فریاد هفتت ویرله اولکسن

هندستان خطه سنده کبر پور شهر
 عثمانی در اسار سندن

د A د
 ۱۸۶۸
 محمد علی
 محمد علی

تفتحات نوره ایفا و بوزناده

کند و نسوب برکتوب البرد رطل بوی

صفت افلاک اسرار

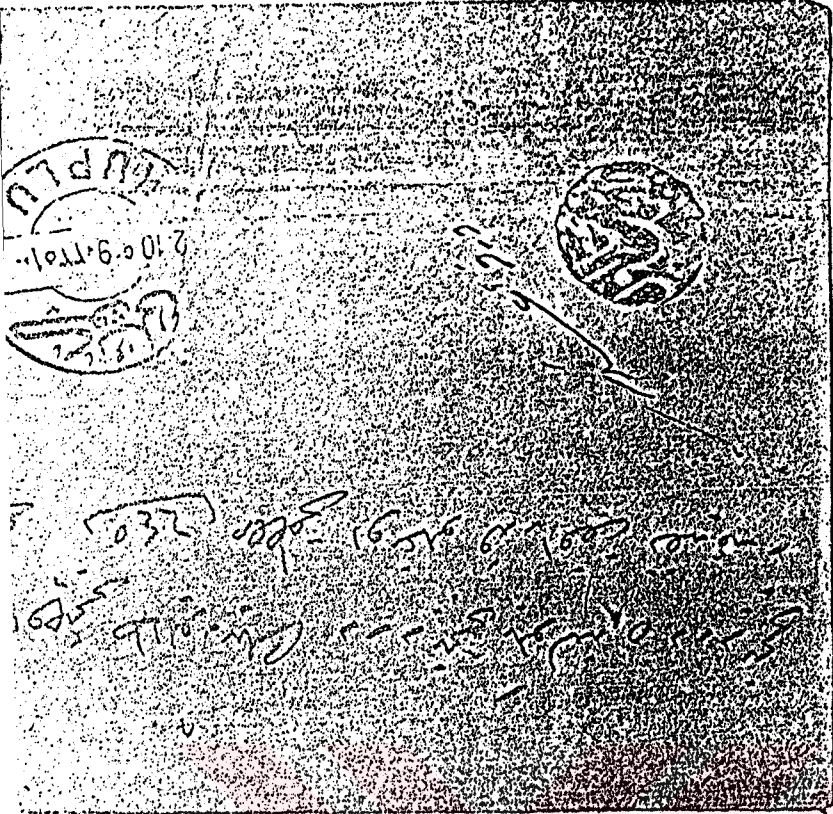
۹.

مذموم مجموع اقدیم

اگرچه او را در کتابهای ما می یابیم و گفته عافیت ندهد از آنکه بدین راه
بماند و عافیت اولی است و در کتاب ما می یابیم که بر بوی فقه است
عمر و قریب زیاد خلاص او را می بیند مراد از سینه رناده ارجل اول
ادما بنده کلمه در به و ملت او غور از جانب است او را خدمت
اید به او ایچونه بوی سینه بوی بر افتاد در با شکر کلامه فداکت
البته عین الطبع است در هر لازمه در همه اسرار

بکتابه ابراهیم

اداره کماله سعیدی
اداره بنگلن ابراهیم
تعمیر و تعمیر
تعمیر و تعمیر
تعمیر و تعمیر
تعمیر و تعمیر

بوسطنیہ قاریسیو ایم اے کینیڈا
 ایڈمنسٹریٹو برادرز ۲۱۷
 سٹارلاہ ڈیو وارڈ

ایڈمنسٹریٹو برادرز

ایڈمنسٹریٹو برادرز

ایڈمنسٹریٹو برادرز

ایڈمنسٹریٹو برادرز

ایڈمنسٹریٹو برادرز

ایڈمنسٹریٹو برادرز

ایڈمنسٹریٹو برادرز

ایڈمنسٹریٹو برادرز

ایڈمنسٹریٹو برادرز

ایڈمنسٹریٹو برادرز

ایڈمنسٹریٹو برادرز

ایڈمنسٹریٹو برادرز

ایڈمنسٹریٹو برادرز

ایڈمنسٹریٹو برادرز

ایڈمنسٹریٹو برادرز

Nicht zwischen die Zeilen schreiben!

تسلو بدیم سون انا

یو کور و جوره ناسی، خننه سو بیته اوزره یکناسون حشمتی حلام
 ایدوب مبارک دست ایزیه برون ایدوم اکثری طرف ایلونزده
 زانا نریف وارزاقولطف بیور کور خد اولسون و بیدوم حشمت و داک
 صت و عافیت اوزره اولسون بناب حقه دعا و یاز اید بیورم ای بدوم سو
 اوتوز درت تار بیلو برادرم ابراهیم چارسم دن آیلیم نقطه اولار انا که
 [سوق] ایتیلر خدی دیور کور کلا سیرار لایا ده کیدیلر [اوله] ایلد بیور
 فقه یاه میورز اصاحی یالغی اوله دیور لر ای بدوم سو ناه قدر نخت
 ناکویم نیدیم بو قدر کفایت اورد خد اولسون [نور کور] اولسون
 بنم ایچون هیچ مان بقیه ک با بام اول طرفه یدی با سندنید من یا شنه
 ورم بو قدر کافسوق الام ایدوریم الباقی دعا لر ایلیم خد و مرکز و تبارک و تعالی

Nicht zwischen die Zeilen schreiben!

سولیاو فرداشتم احمد اونیانجا

اونده سلافة نفاكه الله انزده بوى ابدى مع وجوده كبريا و شريف انزده

بى بوى ابو الله انزده بوى ابدى مع وجوده كبريا و شريف انزده

نياز ابدى مع وجوده كبريا و شريف انزده بوى ابدى مع وجوده كبريا و شريف انزده

قلدى بى بوى كبريا و شريف انزده بوى ابدى مع وجوده كبريا و شريف انزده

بى بوى الله انزده بوى ابدى مع وجوده كبريا و شريف انزده بوى ابدى مع وجوده كبريا و شريف انزده

رأه انزده بوى ابدى مع وجوده كبريا و شريف انزده بوى ابدى مع وجوده كبريا و شريف انزده

بانكده بوى ابدى مع وجوده كبريا و شريف انزده بوى ابدى مع وجوده كبريا و شريف انزده

الخط الحالى باء بكر و هاء حى طرند نذر

بى بوى ابدى مع وجوده كبريا و شريف انزده

BİBLİYOGRAFYA

A. Kitaplar

Abdülbaki, Mehmed Fuad, El-Mu'cem'l-Mfheris - Li'l-Fzi'l-Kur'ni'l-Kerîm, Çağrı Yay., İst.

Bayur, Yusuf Hikmet, Türk İnkılbı Trihi, C.3, Ks.1, Türk Tarih Kurumu Basm., Ank.1983

_____, Türk İnkılbı Tarihi, C.3, Ks. 3, Türk Tarih Kurumu Basm., Ank. 1983

Güngör, Erol, Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik, Ötüken Yay, İst. 1986

Kaplan, Mehmet, Kültür ve Dil, Dergh Yay., İst. 1983

Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Anlamı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ank. 1988

şahin, Turhan, ncesiyle ve Sonrasıyla 93 Harbi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ank. 1988

Turan, Osman, Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresi Tarihi, C.I ,

Uran, Hilmi, Hatıralarım, Ank. 1959

B. Makaleler

Demiray, Kemal, " Tanzimattan Günümüze Değin Mektup" , Türk Dili Derg.,Mektup zel Say., Ankara 1974., s. 88-96

Sertoğlu, Mithat, "1520'den Cumhuriyet'e Kadar", İslâm Ans.,
C. 5-II, s.1214/ 1-44

C. Tebliğler

Türkten, Nevzat, "Asker Mektupları" , I. Milletlerarası Türk
Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi, Konya 11-12
Ekim 1988, (Yayınlanmamış tebliğ)

D. Atlaslar

Duran, Faik Sabri, Büyük Atlas, Viyana Coğrafya Enstitüsü,
Ed. Hölzel

Modern Büyük Atlas, (Hzrl. Besim Darkot, Visintin, Bonapace),
Arkin Yay., İst.

Türkiye Atlası - Atlas of Turkey , (Hzrl. Ali Tanoğlu, Sırrı
Erinç, Erol Tümertekin) Millî Eğitim Bakanlığı
Basm., İstanbul 1961

E. Gazeteler

Tercüman Gazetesi, "Şehidin Son Mektubu", 19 Mart 1988